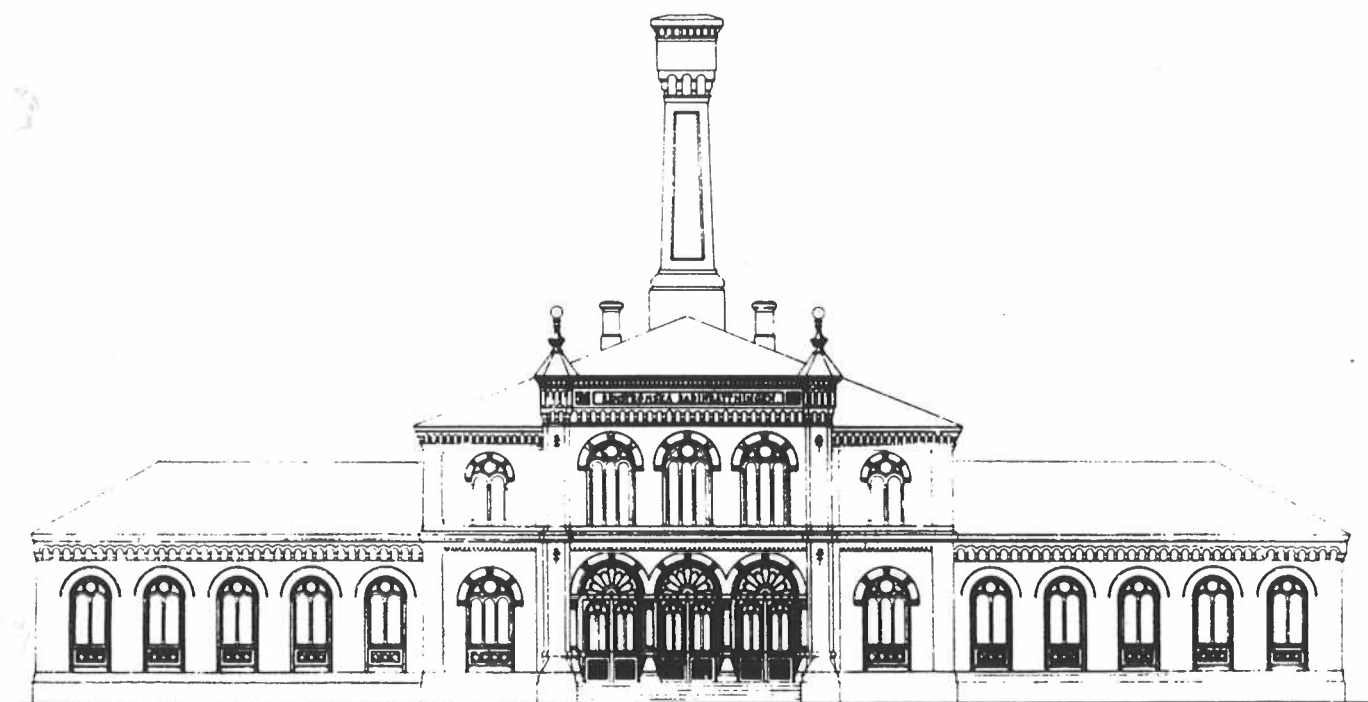

RENSTRÖMSKA BADET I HAGA

3 KV ÖVERSTEN

Sven L. Skogström

P.J. Rapp

KULTURHISTORISK DOKUMENTATION

RENSTRÖMSKA BADET I HAGA

3 KV ÖVERSTEN

KULTURHISTORISK DOKUMENTATION

KONCEPT 1993 /GL

INNEHÅLL:

- Inledning**
- Byggnadshistoria**
- Kulturhistorisk/antikvarisk bedömning**
- Beskrivning (ej klart)**
- Bilagor, bl a färgdokumentation (ej klart)**

INLEDNING

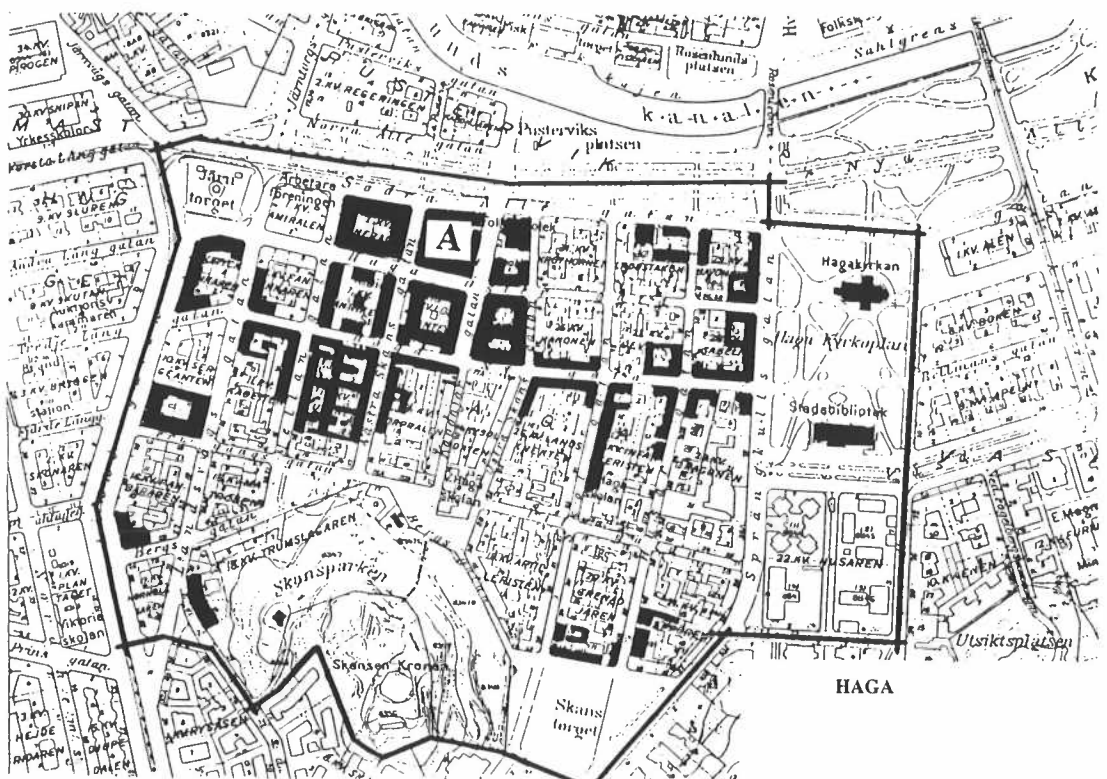
F d Renströmska badet ligger i utkanten av Haga. Det har en bred påkostad entré mot det stora stråket, Södra Allégatan och en något mer diskret ingång från f d arbetarstadsdelens inre kvarter.

Anläggningen som helhet har ett stort byggnadshistoriskt och socialhistoriskt värde. Exteriören med sin märkliga kombination av monumentala symmetriska huvudbyggnader och en oregelbunden mellandel är unik liksom interiören med bevarade rum och detaljer från olika epoker i badinrättningens historia.

Badet tillhör de byggnader som har uppmärksamats särskilt i diskussion om Hagas förnyelse och det ingår sedan 1984 i kommunens och länsstyrelsens gemensamma handlingsprogram för bevarande och byggnadsminnesförklaringar.

Handlingsprogrammets cirka 55 övriga byggnader har rustats upp de senaste 10-15 åren och Renströmska badet är nu den sista som återstår.

Avsikten med denna kulturhistoriska/antikvariska dokumentation av badhuset är att ge underlag till projektering för varsam ombyggnad av denna värdefulla del av Haga.

Haga. Bevarade och ombyggda hus av särskilt kulturhistoriskt värde är markerade med svart. A = f d Renströmska badet.

BYGGNADSHISTORIA

Bakgrund och beslut

Under 1800-talets första hälft hade ett par offentliga badinrättningar drivits i Göteborg men de var främst avsedda för stadens mer välbärgade invånare.

I England öppnades den första bad- och tvättanstalten för arbetarbefolkningen 1842 och idéerna nådde Sverige på 1860-talet bl a genom Carl Curman.

För Göteborgs snabbt växande arbetarbefolkning fanns ett stort behov av en badanstalt. Förslag om att bygga ett folkbad diskuterades också tidigt men kunde av ekonomiska skäl inte förverkligas förrän på 1870-talet.

Avgörande för frågans lösning blev Sven Renströms stora donation till staden juni 1869. Enligt Renströms anvisningar skulle donationen bl a kunna användas till "välgörenhetsinrättningar av alla slag" och till "mera kostsamma anstalter för befördran av snyggheten, sundheten och hälsovården".

I november 1869 föreslog A Philipsson, som var ledamot i stadsfullmäktige, att ett varmbadhus kombinerat med en tvättanstalt skulle byggas och bekostas med bidrag från donationsfonden. Som motiv angav han:

"Att medelst en dylik anstalt snygghet och sundhet i hög grad befrämjas, i synnerhet om baden, genom billiga priser, göras tillgänglig för den stora arbetarklassen ..."

"Rotundan", var ett badhus med badkar av vit marmor. Inrättat av kommerserådet O Wijk och ingenjören A Keiller. I bruk 1830-56. (Skeppsbron I, nuvarande länsstyrelsens tomt.)

Vy över norra delen av Haga, cirka 1865. I bildens mitt ligger en rest av kaponjärgraven. På den obebyggda tomten väster om vattengraven (Västra Haga 85) uppfördes Renströmska badet.

Stadsfullmäktige godkände idén och beslöt i december 1871 att en bad- och tvättinrättning som framför allt var avsedd för de mindre bemedlade skulle byggas. En beredning tillsattes sedan med uppgift att föreslå bl a placering och utformning. Beredningen bestod av grosshandlare J J Dickson, handlanden A Kobb, rådman E Melin, handlanden L Lundgren och doktor O Torstensson som senare beskrev badanstalten.

I februari 1873 presenterades beredningens förslag. Badet föreslogs bli placerat i Haga eftersom en stor del av arbetarbefolkningen bodde här ute i sydväst. Förslag och ritningar till anläggningen hade beredningen utarbetat i samråd med byggmästare P J Rapp samt professor C Curman. (Se nästa avsnitt.)

Stadsfullmäktige godkände förslaget, upplät tomten Västra Haga 85 utan kostnad och beviljade drygt 230 000 kronor till bygget.

Slutligen utsåg fullmäktige i maj 1873 en särskild styrelse för badet. Här ingick direktören J Keiller, arkitekten J E Leo, handlanden L Lundgren och rektor E F Winkrans.

Arkitekterna bakom badhusprojektet

Badanstalten fick sin utformning efter ett par års samarbete mellan stadsfullmäktiges beredning, byggmästaren Philip Jacob Rapp, professorn Carl Curman, arkitekten G Dahl och troligen även arkitekten Axel Kumlien.

P J Rapp som var en av Göteborgs storbyggmästare fick en speciell betydelse för projektet eftersom han både ritade planer till badhuset och utförde byggnadsarbetet (se nästa avsnitt). Rapp började sin verksamhet som murare i Tyskland och flyttade omkring 1850 till Göteborg där han bl a deltog i den omfattande utbyggnaden längs Stora Nygatan. Han blev också i övrigt väletablerad i staden som delägare i Eriksbergs mekaniska verkstad och ledamot i stadsfullmäktige.

Carl Curman som var landets ledande expert när det gällde bad var den som främst påverkade anstaltens innehåll och organisation. Hans yrkesinriktning skilde sig helt från Rapps. Curman var läkare, balneolog, professor vid konstakademin och känd kulturpersonlighet i Stockholm. Han hade också anknytning till västkusten eftersom han tidvis vistades i Lysekil som badläkare och intendent för badverksamheten. Han var dessutom direktör för Stockholms Badhus AB och stod bl a bakom tillkomsten av Sturebadet. Hans skisser och förslag användes både vid uppförandet 1882 och tillbyggnaden med en simhall 1903.

Arkitekten Gustav Dahls främsta verk är Kungliga Biblioteket i Stockholm. Han var också under lång tid lärare och professor och undervisade bl a i ornamentik.

Arkitekten Axel Kumlien utbildades vid Chalmers och bosatte sig sedan i Stockholm. Han är mest känd för sina stationshus och sjukhus men ritade även ett badhus i Stockholm. Ett av hans verk i Göteborg är Stora Torp som tillkom 1873 d v s ungefär samtidigt som Renströmska badet planerades.

P J Rapp

Carl Curman

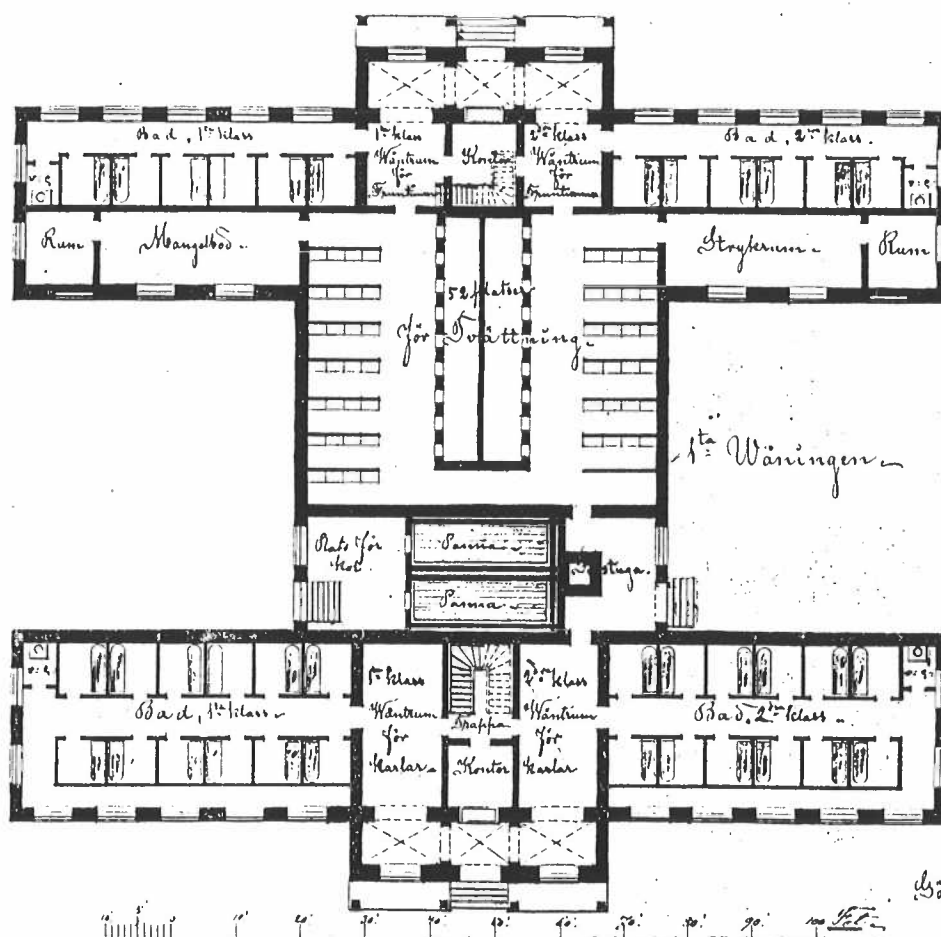
Planering och utformning

P J Rapp var troligen den som formade de första badhusplanerna. Redan i oktober 1870, året innan fullmäktiges beslut, presenterade han ett badhusprojekt. Byggnadskomplexet omfattade då som nu två huvudbyggnader och en mellandel men det framgår inte vilken tomt som skulle bebyggas.

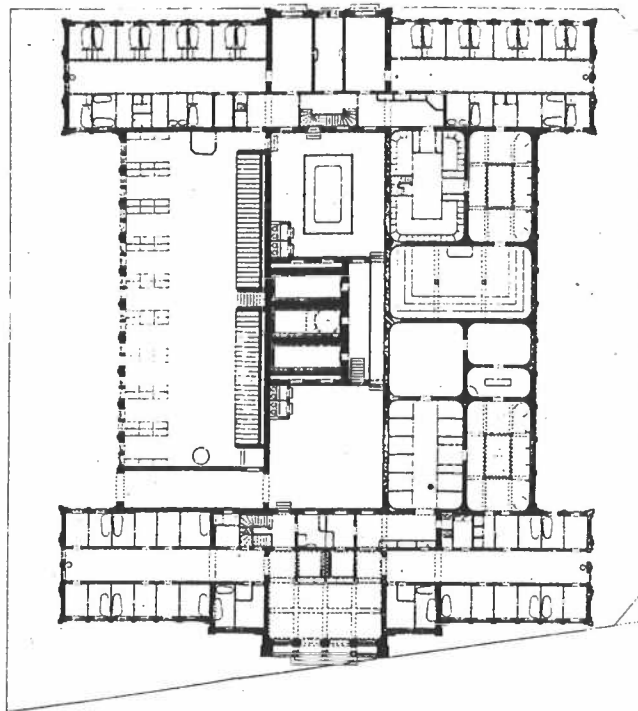
Den ena huvudbyggnaden innehöll karbad för "karlar" och var indelad i första och andra klass. Den andra huvudbyggnaden hade två liknande mindre karbadsavdelningar för "fruntimmer". Mellandelen var helt reserverad för tvättinrättning och pannrum. Romerskt bad eller bastu saknades.

Två månader senare gjorde Rapp ett nytt förslag. Denna gång redovisades badhuset på den tomt där det ligger idag. Dispositionen var ungefär densamma som i första projektet men nu ingick också ett romerskt bad i mellandelen. Huvudentréerna var placerade mot Västra Skansgatan och Kaponjärgatan.

När fullmäktige 1871 beslutade att ett bad skulle byggas fanns således redan P J Rapps förslag till placering och utformning.

P J Rapps första förslag till badhus, oktober 1870. Observera att badet har en damsida och en herrsida som huvudindelning. Endast karbad finns.

Ett av Carl Curmans förslag (odaterat). Planen stämmer i huvudsak överens med byggnadslovsritningen. En skillnad är att huvudbyggnaden mot Södra Allégatan senare vreds så att den kom att ligga parallellt mot gatan.

Den speciella beredningen som fullmäktige hade tillsatt inkallade 1872 Carl Curman som expert. Efter hans granskning av Rapps förslag gjordes flera ändringar. De viktigaste var följande: Entréerna flyttades till sina nuvarande lägen mot Södra Allégatan och Haga Östergata och troligen var det Curman som gav anläggningen en tydlig indelning i första och andra klass istället för dam- och herrsidor som Rapp föreslagit. Mellandelen gjordes bredare så att det blev plats både till Romerskt bad för första klass herrar och ett stort bastubad för herrar i andra klass.

Slutligen gjordes ett par mindre ändringar som innebar att andra klass dambad också fick en liten bastu. Huvudbyggnaden mot Södra Allégatan vreds så att den kom att ligga helt parallellt mot gatan.

Några fasadritningar som hör ihop med de tidiga planskisserna är inte kända (saknas i arkiven) och det framgår inte om någon haft ett speciellt uppdrag att utforma exteriören. I en källa från 1901 anges emellertid att Axel Kumlien ritade fasaderna.

Vem som svarat för inredningen i sin helhet är också oklart men för Romerska badet (Turkiska badet) i första klass hade en expert anlitats. Det var arkitekten Gustav Dahl.

När badhusprojektet var klart våren 1873 hade det förändrats ganska radikalt jämfört med det förslag till ett enkelt bad för mindre bemedlade som A Philipson lagt fram tre år tidigare. Det var nu en stor bad- och tvättanstalt med allt från enkla karbad till det mycket exklusiva Romerska badet under samma tak.

Renströmska Bad- och Tvättanstalten byggs

Ritningarna till bad- och tvättanstalten godkändes och fastställdes av stadsarkitekten V von Gegerfelt den 30 maj 1873. Gegerfelt utsågs också av styrelsen till biträdande arkitekt för bygget och blev den som övervakade arbetet.

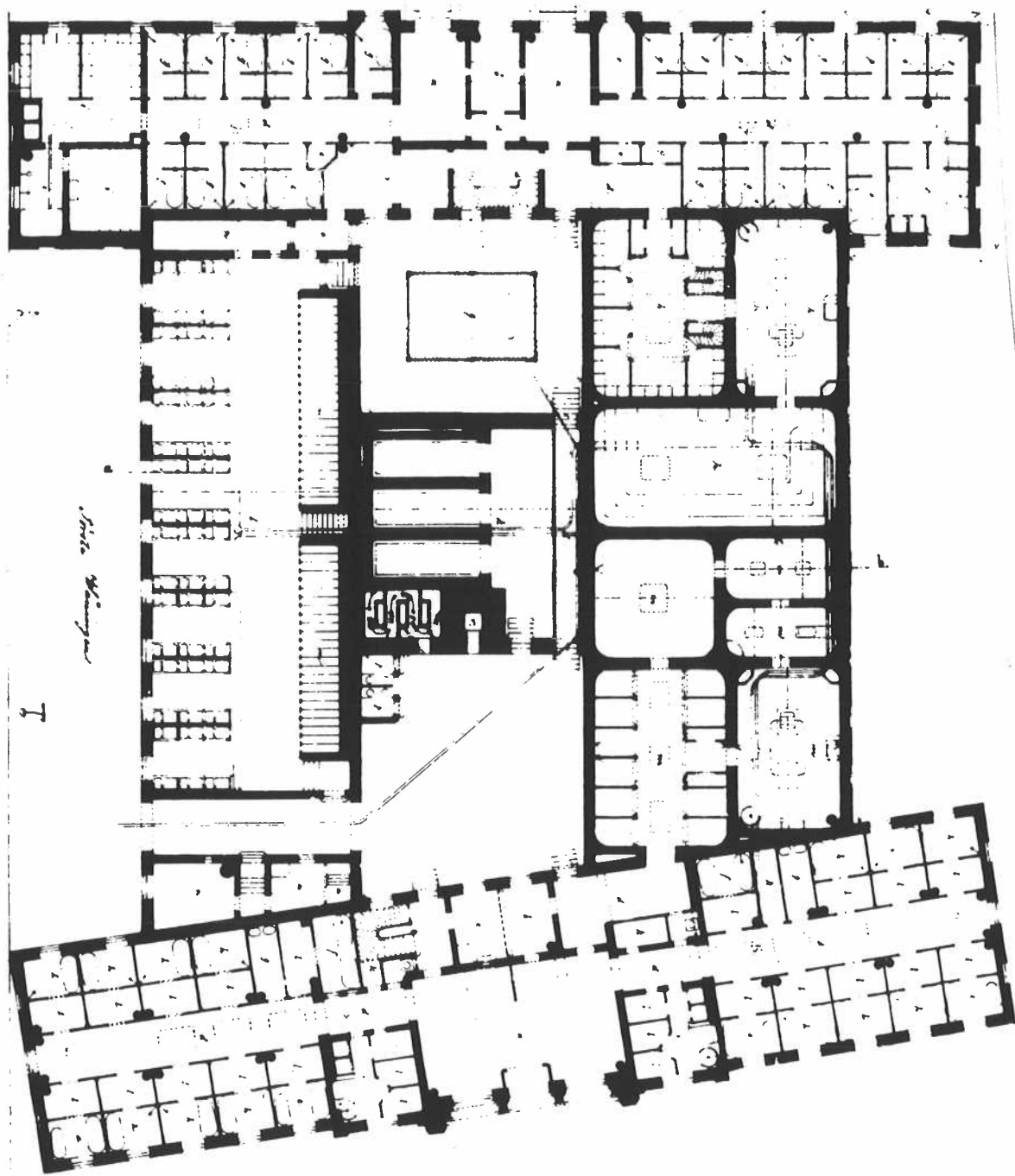
Samtliga nybyggnadsritningar signerades av byggmästare P J Rapp men de hade som tidigare nämnts utarbetats i samarbete med professor C Curman, arkitekten A Kumlien och arkitekten G Dahl.

P J Rapp lämnade anbud på bygget och fick i september 1873 uppdraget att genomföra arbetet. Kostnaden hade beräknats till cirka 170 000 kronor men blev högre, bl a för att grundläggningen fick en större omfattning än planerat.

De fastställda ritningarna följdes för övrigt i huvudsak och den 9 december 1876 kunde anläggningen öppnas för allmänheten. Den blev snart mycket populär bland göteborgarna. Byggnaden betraktades också som en av stadens främsta sevärdheter och badhuset ansågs vara det förnämsta i Norden.

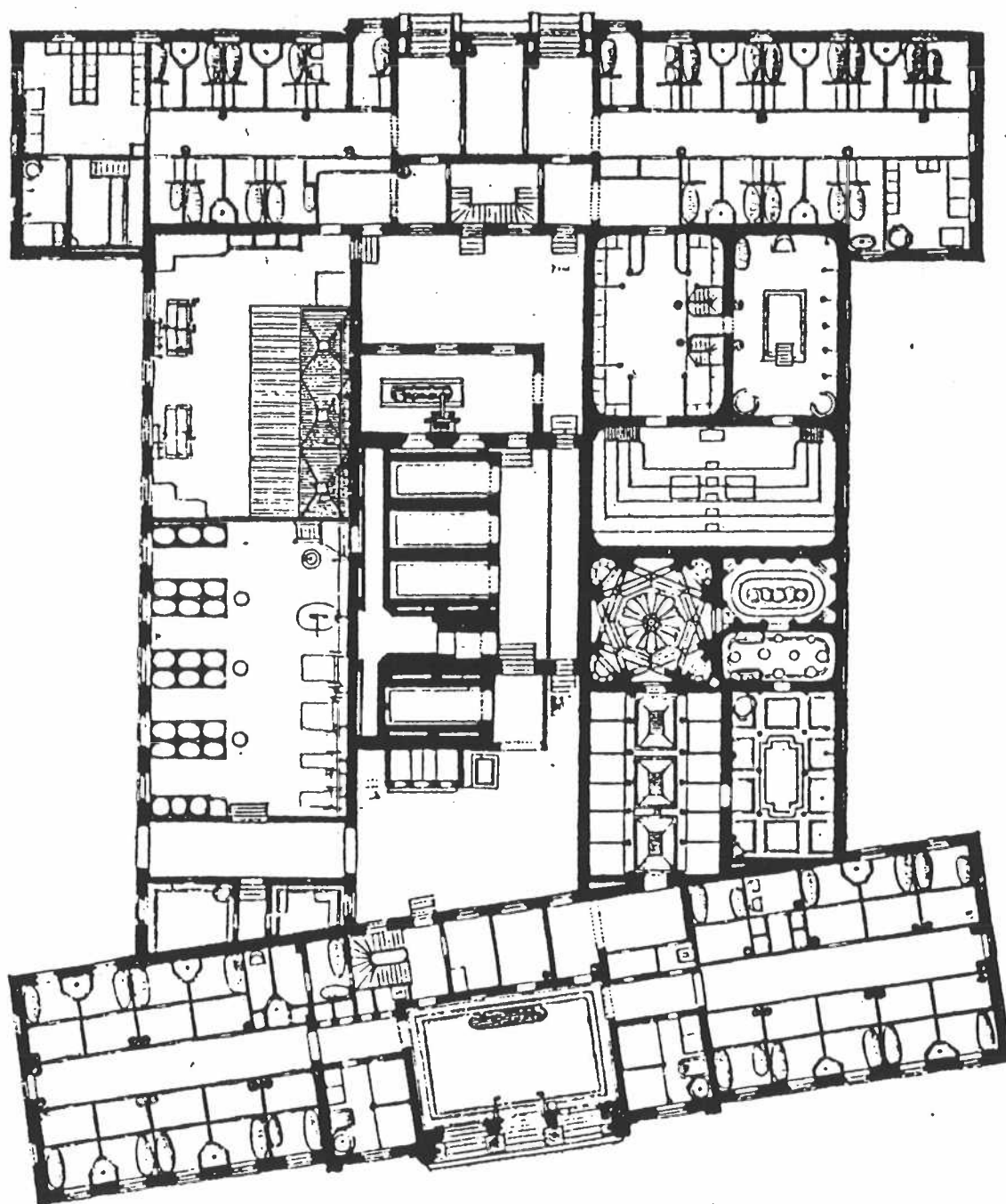

Södra Allégatan 3.

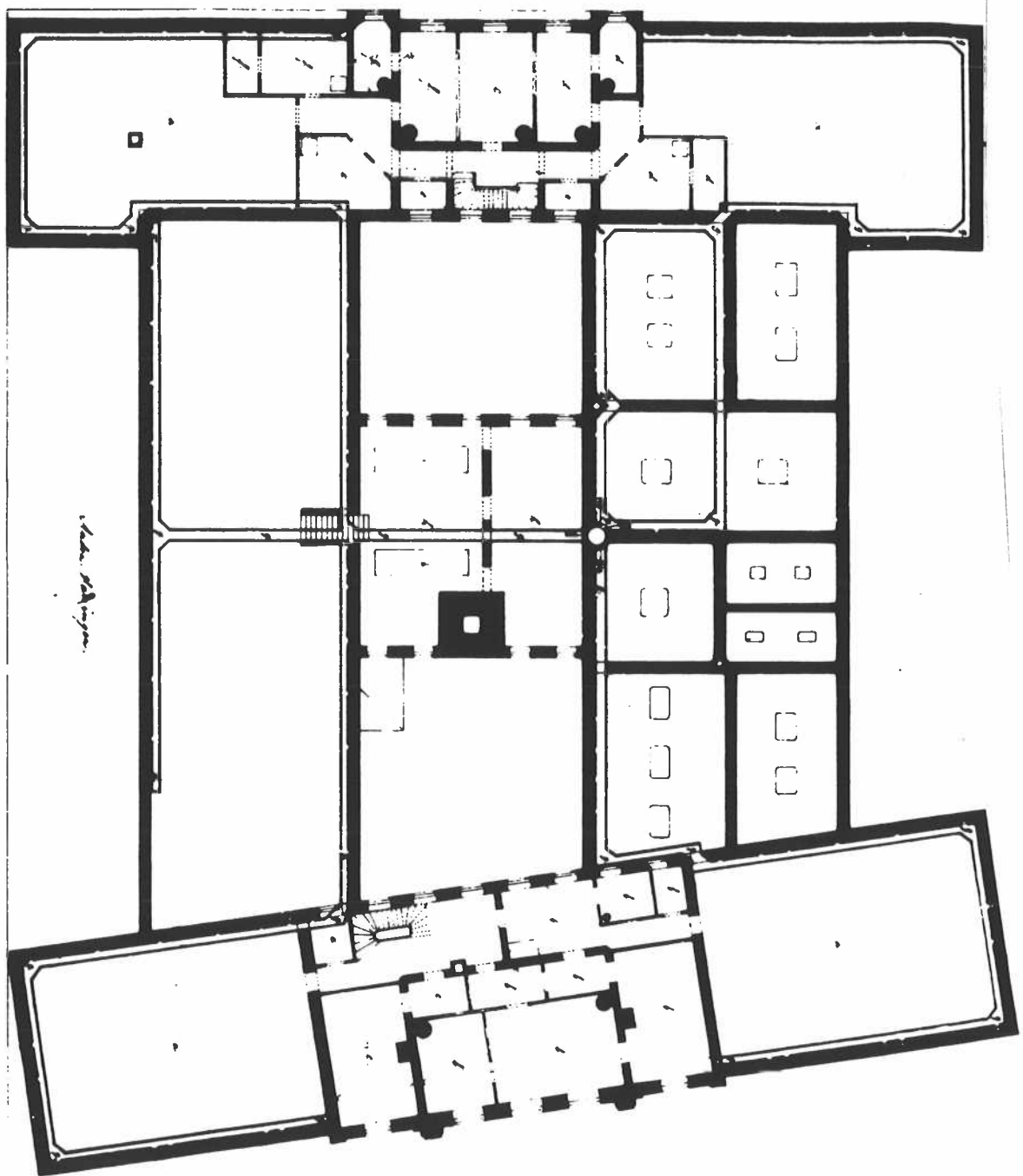
Bottenvåningen. Byggnadslovsritning, 30 maj 1873.

Planen visar första klass karbad med entré från Södra Allégatan samt andra klass karbad och tvättinrättning som nås från Haga.

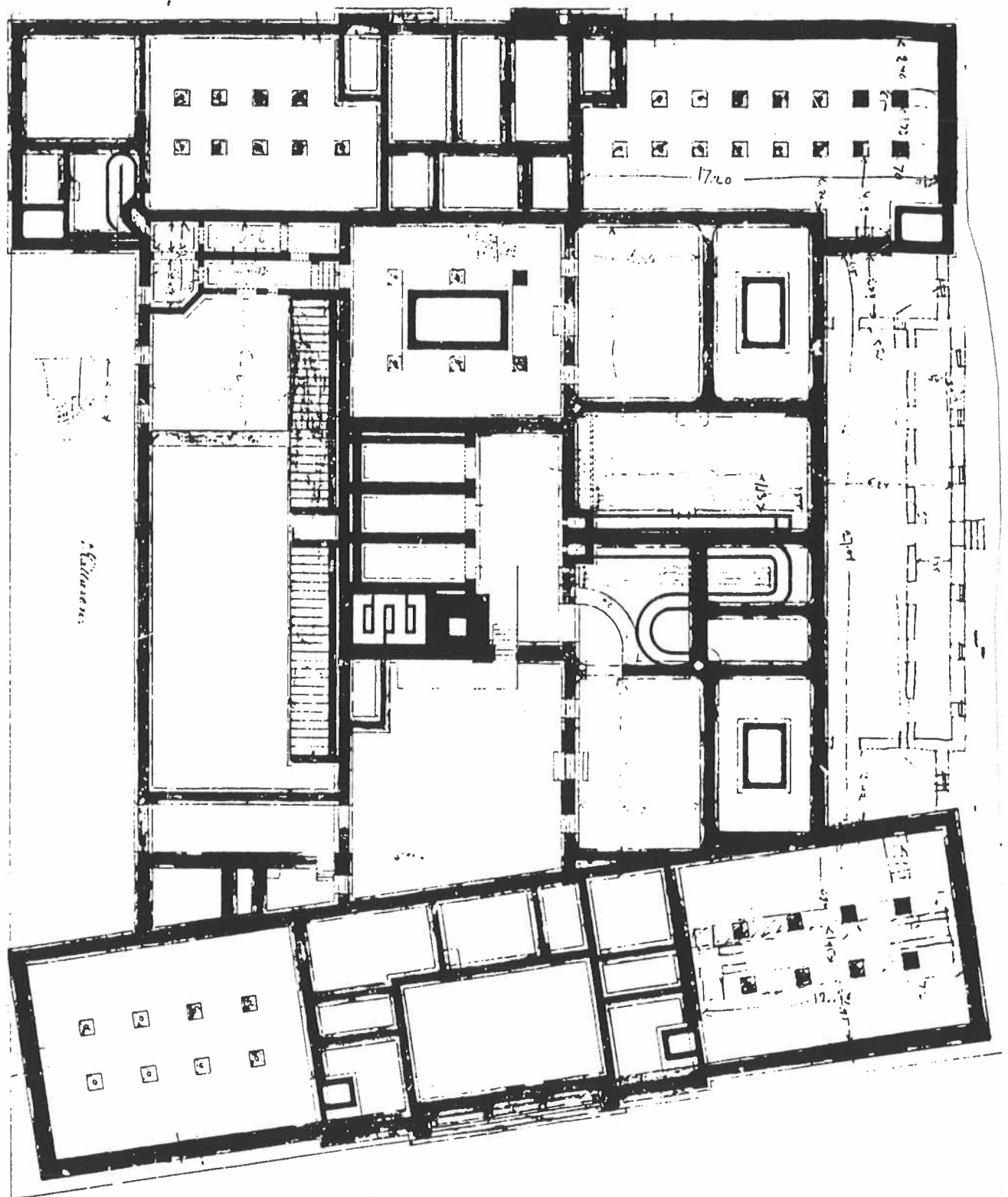

Bottenvåningen. Reviderad plan, odaterad.

Mot Södra Allégatan ligger stora entréhallen med mottagningsdisk. I mellandelen till höger närmast entréhallen redovisas det Romerska badet med sina rikt dekorerade tak i morisk stil. Tvättinrättningen har en modernare inredning än i första planen.

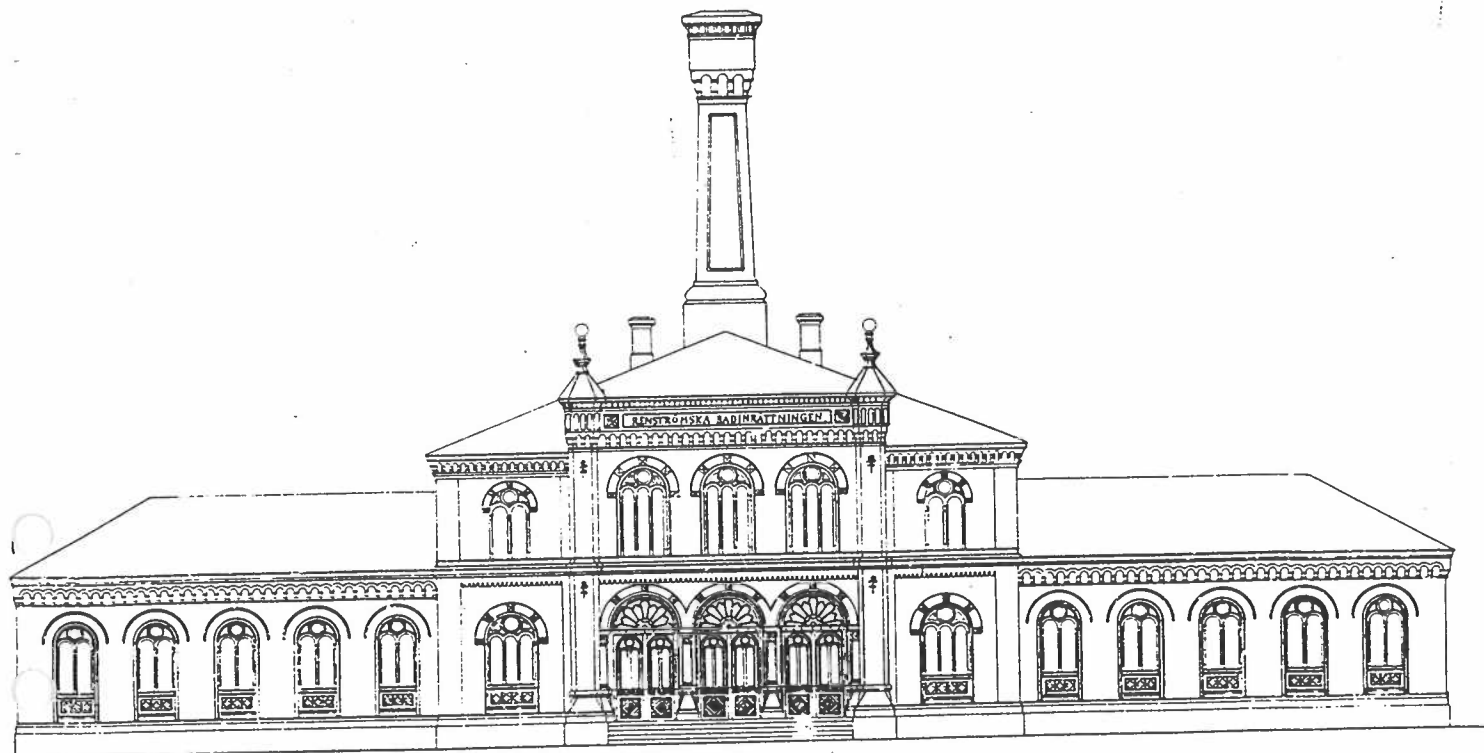

Övervåningen. Byggnadslovsritning, 30 maj 1873.
Övre planet mot Södra Allégatan är kamrerens bostad. Mot Haga Östergata ligger bostadsrum och små kök för "betjäningen".

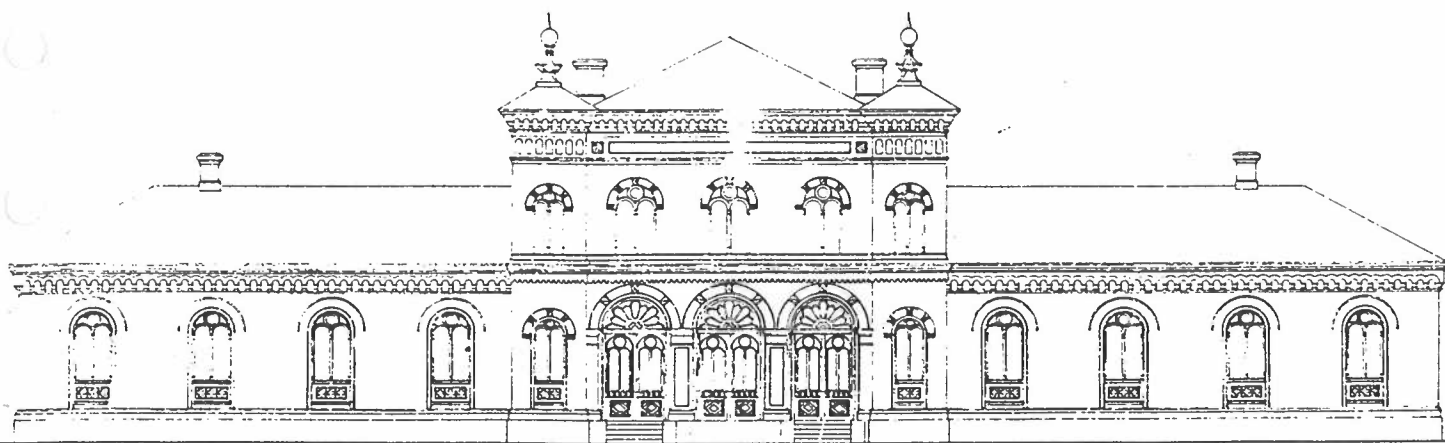
Källarplan. Byggnadslovsritning, 30 maj 1873.

Det skissade tillägget på ritningen visar tillbyggnaden som gjordes 1882.

*Fasaden mot Södra Allégatan. Byggnadslovsritning, 30 maj 1873.
Fönstrens nedre putsade parti utfördes med en enklare form än den redovisade.*

P.J. Raapp

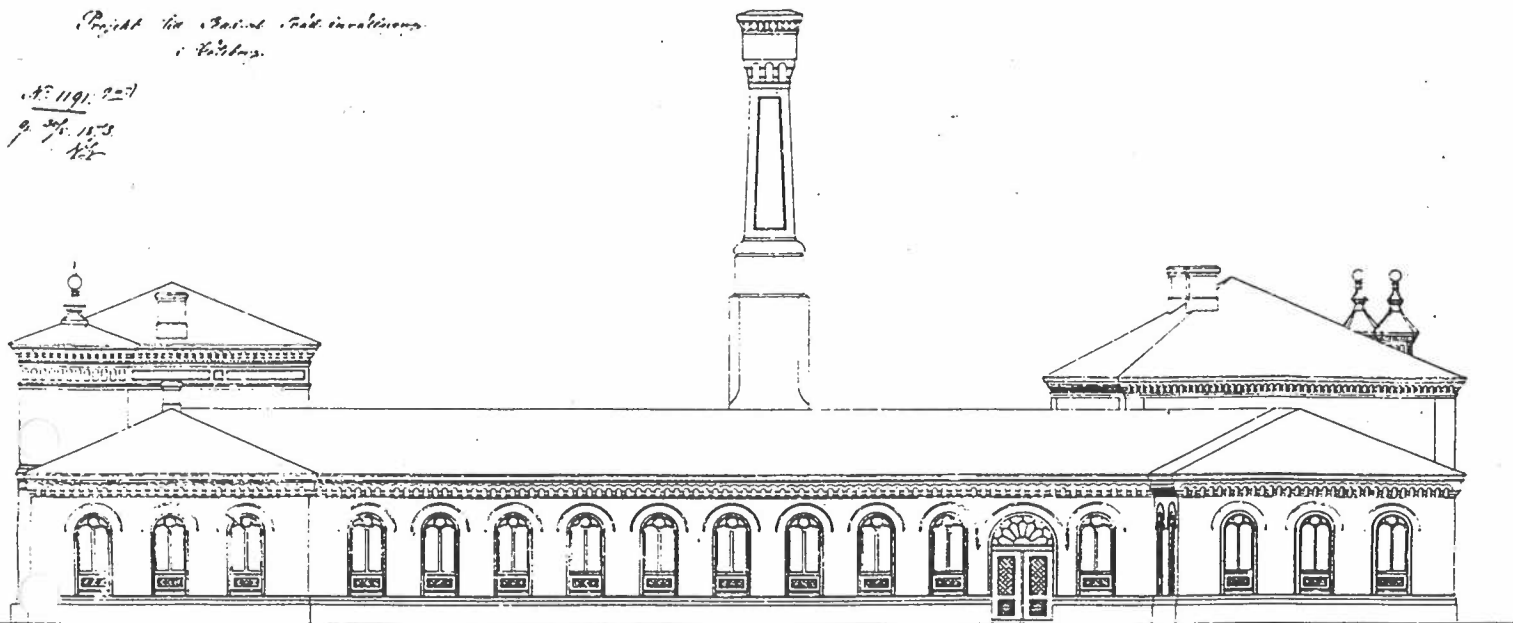
*Fasaden mot Haga Östergata. Byggnadslovsritning, 30 maj 1873.
Fasaden har samma utseende idag med undantag av entrédörrarna.*

P.J. Raapp

114

Projekt till statens fastighetskommission
i Kjöpmans.

Nr 1191. 2-7
9. 1873
K. L.

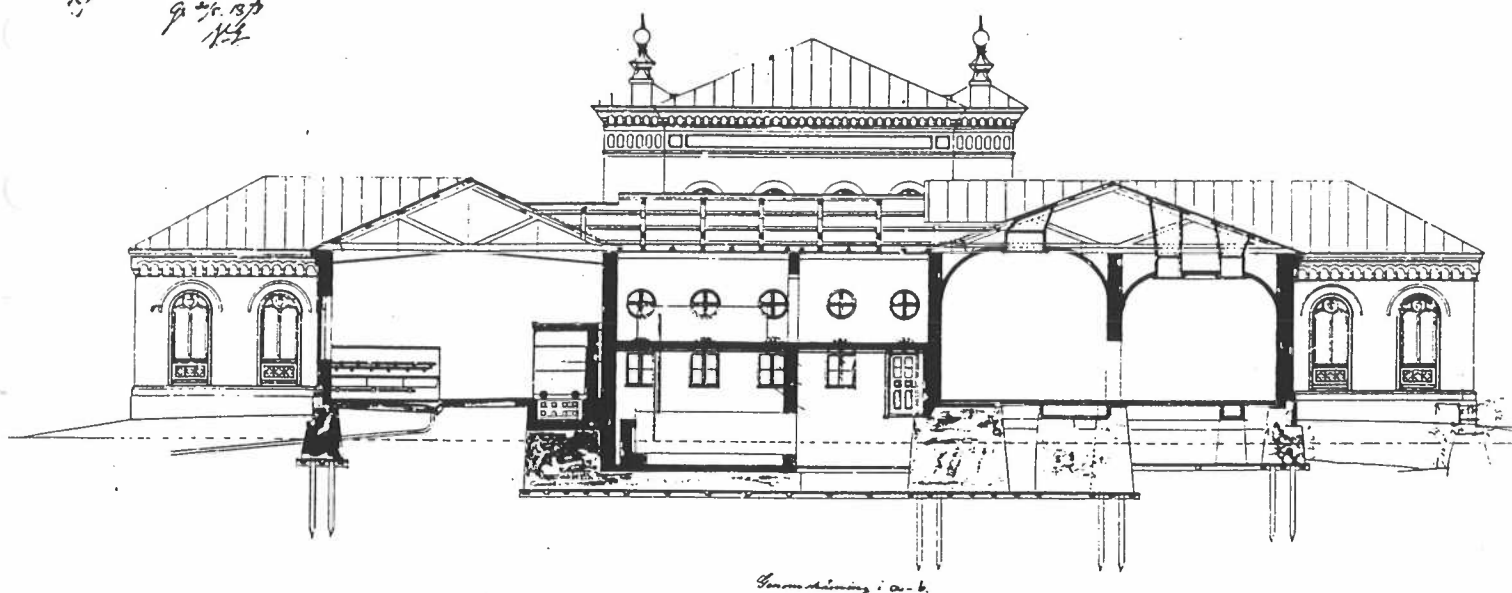

Fasaden mot Kaponjergatan. Byggnadslovsritning, 30 maj 1873.
Åt denna sida låg tvättinrättningen. Porten leder in till gården.

T. 141
1/2

P. L. R.

Nr 1191. (2-7)
9. 1873
K. L.

Genomskärning i a-b.

Sektion. Byggnadslovsritning, 30 maj 1873.
Observera mellandelens indragning i förhållande till huvudbyggnaden.

Tomten och byggnaden

Tomten med omgivning

Tomten där badet uppfördes hade inte varit bebyggd tidigare. Den upptog ett helt kvarter i utkanten av Haga och gränsade i norr till Södra Allégatan, som redan vid denna tid var ett viktigt trafikstråk. Övriga kvarterssidor var vända in mot Hagas smalare gator (Haga Östergata, Kaponjärgatan och Västra Skansgatan).

De omgivande kvarteren i Haga var förhållandevis lågt och glest bebyggda och det nya badet blev därför ett monumentalt och iögonfallande inslag i miljön. Grannhuset i väster var barnsjukhuset, ett stenhus i två våningar med anslutande trädgård. Kvarteren i öster och söder hade friliggande bostadshus i en-två våningar (Stadens och Dicksonska Stiftelsens arbetarbostäder).

Byggnadskomplexets disposition

Det stora byggnadskomplexet bestod av tre delar.

Längs Södra Allégatan och Haga Östergata hade de två nästan parallella huvudbyggnaderna placerats. De bestod av ett mittparti i två våningar och sidopartier eller flyglar i en våning. Mellan huvudbyggnaderna fanns en lägre del som var indragen i förhållande till huvudbyggnaderna och de två tvärgatorna, Västra Skansgatan och Kaponjärgatan.

Den största av huvudbyggnaderna som låg mot Södra Allégatan var den förnämsta och hade en monumental entré till första klassens bad. Byggnaden mot Haga Östergatan, som innehöll andra klass, var något enklare men hade också en rikt utformad entré.

Den indragna mellandelen som bl a innehöll tvättinrättning, saknade entréer i gatufasaden. Från Kaponjärgatan ledde en port in till ett av anläggningens små gårdsutrymmen. Pannrummet med tillhörande hög skorsten låg ungefär mitt i komplexet.

På förgårdsmarken mot Västra Skansgatan och Kaponjärgatan ordnades en liten plantering och längs Kaponjärgatan placerades dessutom en trädrad.

Exteriören

Byggnaden var enligt en samtida beskrivning (1877) uppförd i "modern romansk stil" och rundbågemotiv av olika slag hade använts flitigt vid utformning av fönster, entréer, takfriser m m.

De fasadmaterial som valts var av gult tegel med inslag av puts på vissa detaljer. Den relativt höga sockeln kläddes med kalksten.

Taklisten runt hela byggnaden var en putsad rundbågefris.

På entréfasaden mot Södra Allégatan hade fem treluftsfönster satts in. Övriga var tvåluftsfönster.

Samtliga fönster hade uppåt avrundade fönsterbågar. Ovanför fanns en putsad yta med en cirkelformad platta. Fönstren markerades ytterligare med ett putsat halvcirkelformat putsband ovanför den murade bågen. Under fönstren i botten-våningen var en putsad yta med profilerad kant insatt. Fönstrens mittpost hade utformats som en liten kolonn.

Byggnadens sockel var sammansatt av tre block på höjden och avslutades med enkel profilering mot tegelfasaden och fönstrens putsade nedre del.

Fasaden mot Södra Allégatan hade framhävts särskilt genom en rik utsmyckning kring entrépartiet. Det inramades av pelare och avslutades uppåt av två små torn samt ett putsat band med texten "Renströmska bad- och tvättanstalten". I botten-våningen hade entrén ytterligare betonats genom fyra kolonner.

Även mot Haga Östergata hade fasadens mittparti och entré markerats bl a genom särskilda utsmyckningsdetaljer men formerna var enklare. Entrédörrarna omgavs av putsade pilastrar och det förhöjda mittpartiet inramades med låga torn.

Längs tvärgatorna hade fasaderna utformats med en rad tvåluftsfönster. Det enda som bröt den regelbundna placeringen var porten in till gården från Kaponjärgatan.

Göteborg. Renströmska Badanstalten.

Fasaden mot Södra Allégatan vid 1900-talets början. Observera originaldörrarna och putspartierna under fönstren.

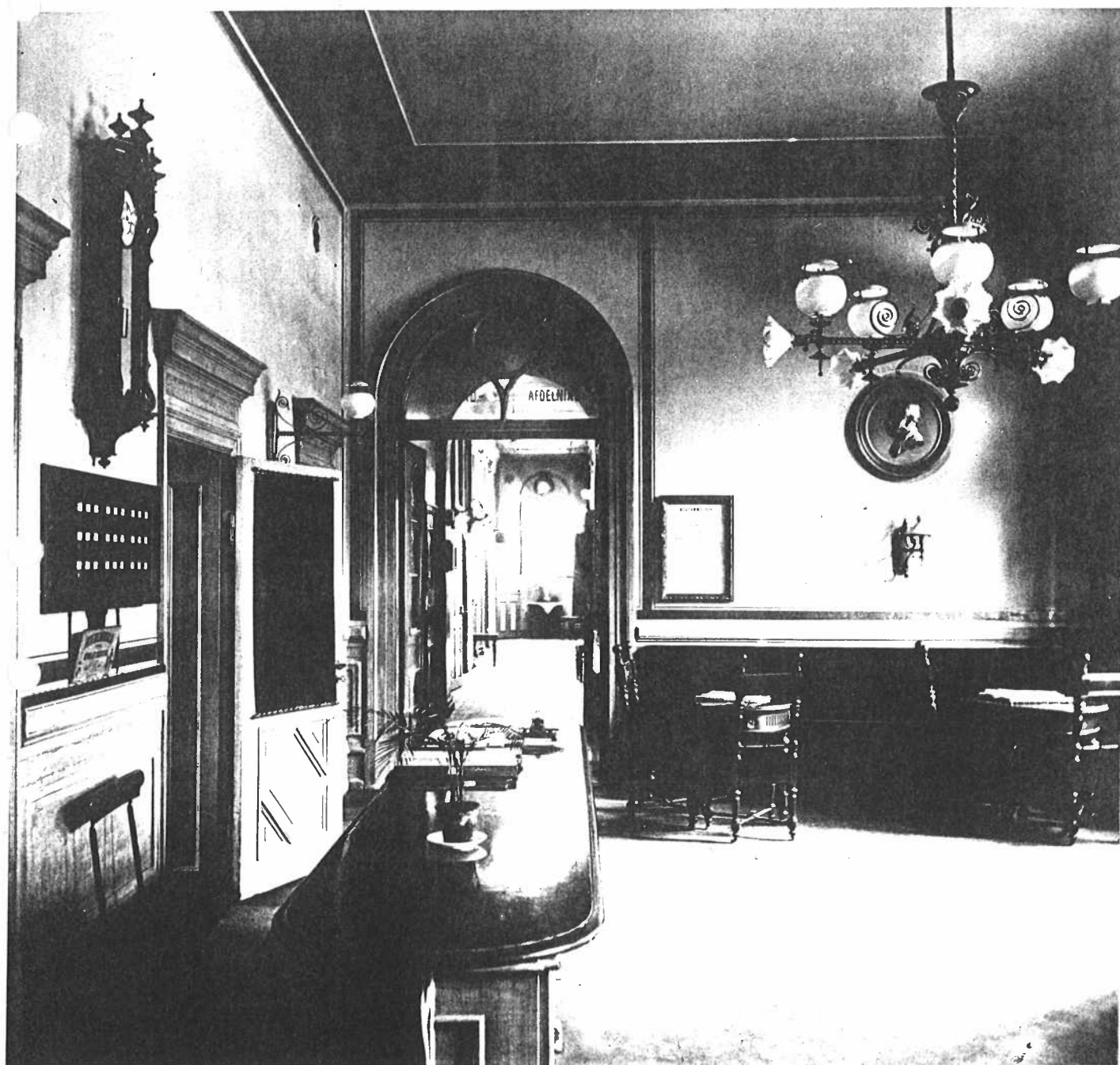

Kaponjergatan med Renströmska badet till höger. Lägg märke till planteringen vid badets indragna mellandel. Foto cirka 1900.

Första klass bad

Badande till första klass hade sin entré från en bred trappa vid Södra Allégatan. Entréhallen, eller vestibulen, var rymlig och "enkelt dekorerad i en med huset överensstämmande stil" vilket bl a innebar glaspartier och dörrar med rundbågemotiv.

Entréhallens väggar var nertill klädda med träpanel. Partierna ovanför hade målad fältindelning och avslutades uppåt med en bred taklist. Rummet var möblerat med en mottagningsdisk och sittgrupper.

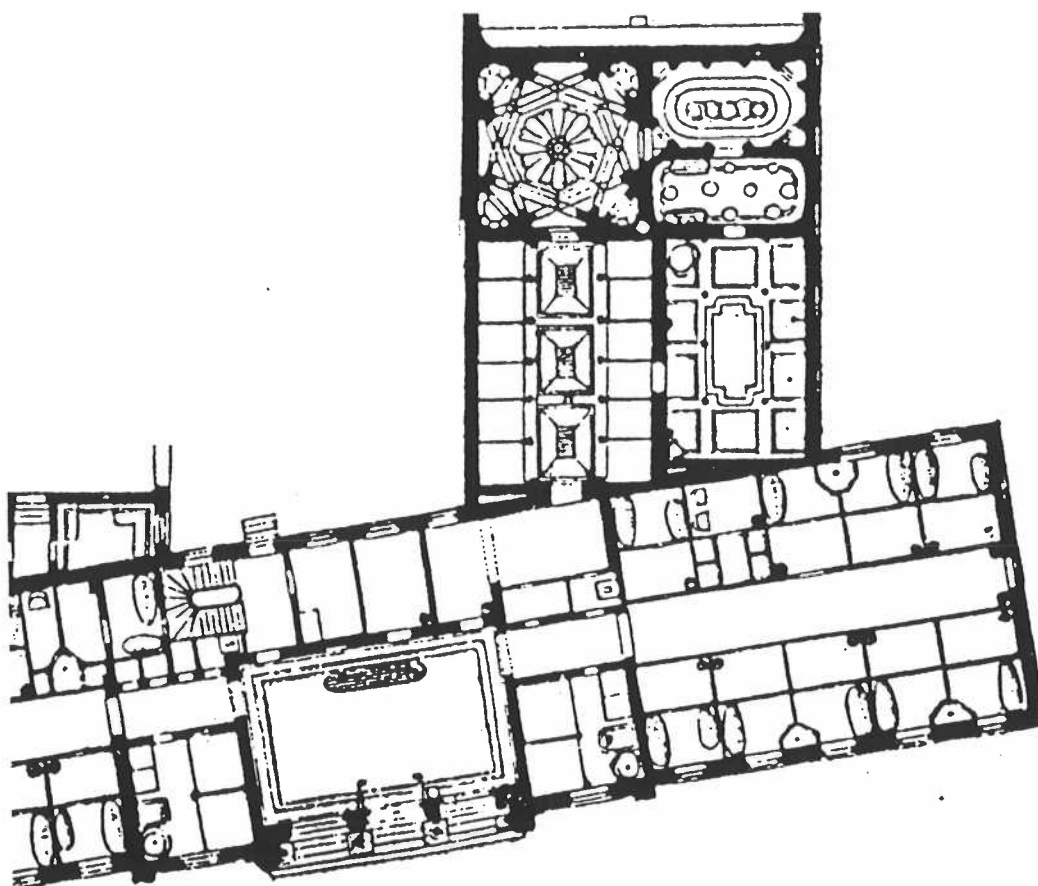
Entréhallen till första klassens bad. Korridoren leder till karbadsavdelningen för herrar. Foto 1901.

Från entréhallen nåddes de två sidoflyglarna. Dessa innehöll dambad i öster och herrbad i väster. I varje flygel fanns en mittkorridor med ett fönster på kortsidan och ett tiotal dörrar till den separata "badlokaler". Här serverades framför allt karbad men man hade också särskilda rum för "ångstolsbad" och bad i "varmluftsstol".

I hallens sydvästra hörn fanns en dörr som ledde till badets förmämsta avdelning, det "Romerska" eller "Turkiska" badet. Det upptog halva byggnadsdelen mot Västra Skansgatan. Romerska badet var byggt och dekorerat i morisk stil. Interiörens former hade förebilder i Spanien som arkitekten G Dahl studerat vid sina resor. Avdelningen bestod av fem rum med olika karaktär.

Apodyteriet (avklädningsrummet) hade motiv från Alhambra. Interiören i Tepidariet (det ljumma rummet) hade dekoration och former hämtade från moskén i Cordova. Taket var välvt, rummet belystes genom små stjärnformade öppningar i valven och golvet hade vacker mosaik. Caldariet (svettrummet) var också belyst genom små hål i taken. Det femte rummet, Frigidariet (avkylningssalen), hade liksom Tepidariet Cordovamoskén som förebild. Det var en relativt stor hall med kolonner och genombrutna valvbågar. Här fanns en bassäng i mitten och flera sorters duschar.

(Beskrivningen är hämtad från en skrift av O Torstensson, tryckt 1877.)

Första klass karbad herrar och Romerska badet. Detalj av ritning från Torstenssons skrift.

Andra klass bad

Entrén till andra klassens bad låg mot Haga Östergata. Den var uppdelad i två. I västra delen gick männen till sin avdelning och östra delen var ingången till dambadet och även till tvättinrättningen.

Herravdelningen bestod dels av små badrum längs en korridor, dels en stor finsk bastu som låg mot Västra Skansgatan. Damavdelningen omfattade ett tiotal badrum och liten finsk bastu. I båda avdelningarna fanns även så kallade skåpbad.

Tvättinrättningen

Tvättinrättningen upptog hela mittdelen i öster längs Kaponjärgatan. Utrustningen var mycket modern med både tvättmaskiner, torkapparater och manglar som drevs med ångkraft. Inrättningen blev också populär "hos alla klasser af Göteborgs innevånare".

I <i>Tvättanstalten</i> mottages allt slags tvättgods mot en afgift af:	
för tvättning och torkning	pr 20 st 1 kr. 60 öre
" mangling.....	" 50 "
" läggning och glättning	pr st. 1/2 "

För tvättpartier som väga 10 lispund och deröfver är priset för tvättning och torkning 20 öre pr lispund billigare.

Mindre än 20 skålpund mottages tillsvidare icke.

Särskildt torde uppmärksammas att soda eller andra frätande ämnen icke användas samt att kläderna vid maskinbehandlingen äro utsatta för långt mindre slitning än vid vanlig hushållstvätt, derom hvar och en lätt kan öfvertyga sig vid besök i anstalten, der förestånderskan beredvilligt förevisar och lemnar alla nödiga upplysningar om behandlingssättet m. m.

Utdrag från hushållskassabok, 1887.

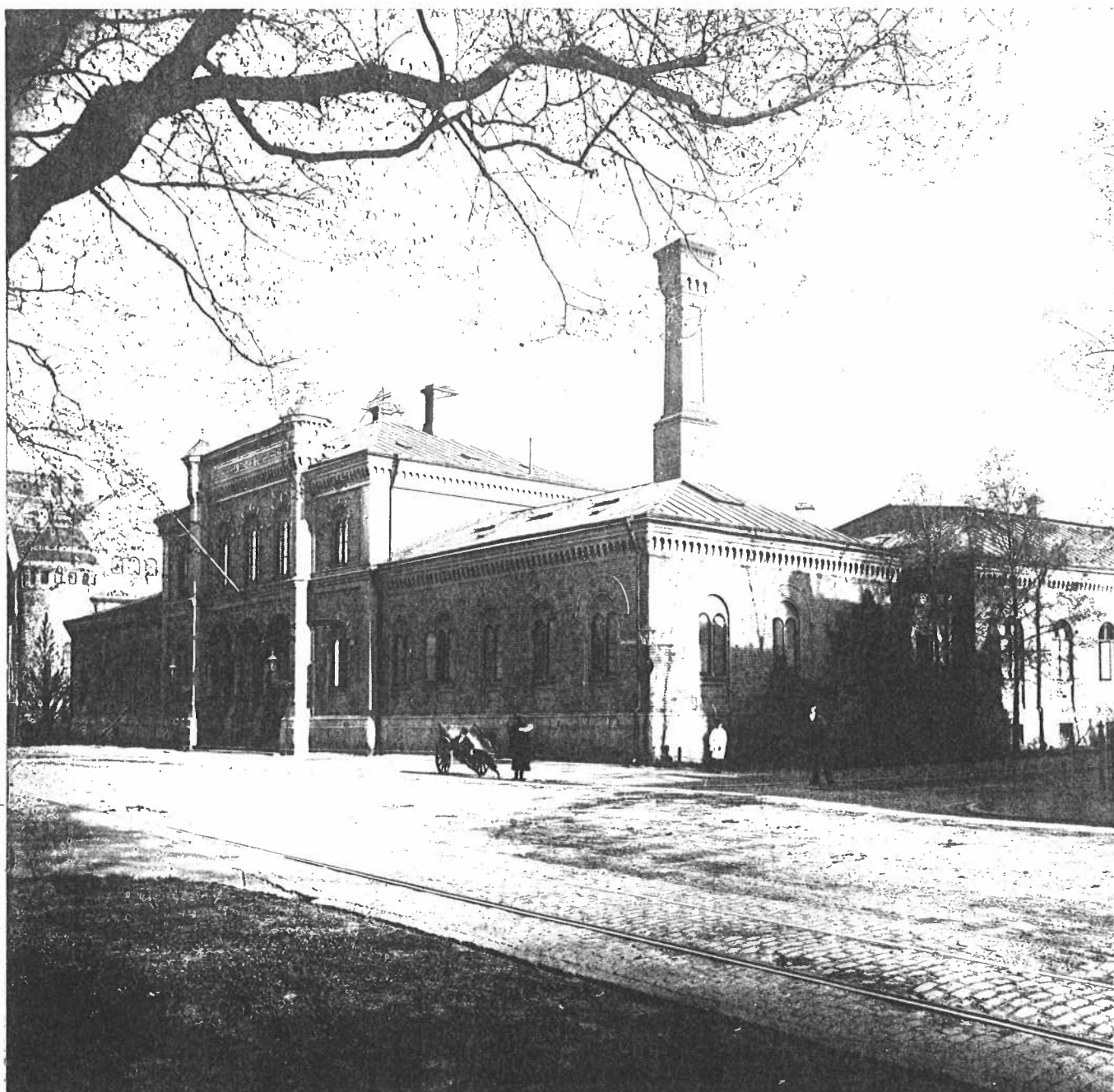
Bostäder för anställda

Övervåningarna i huvudbyggnadernas mittpartier disponerades av de anställda. Mot Södra Allégatan hade kamrern en lägenhet med fyra rum och kök och intill denna låg ett stort rum för direktionen. Ovanför entrén mot Haga Östergata fanns bostadsrum för "betjäningen".

Portvakten hade en liten lägenhet vid gårdsentrén mot Kaponjärgatan.

Tillbyggnad mot väster

Redan efter några år hade badet blivit för trångt och 1882 gjordes en tillbyggnad enligt ritningar av arkitekten L Enders. Den nya delen som innehöll nio badrum uppfördes vid Västra Skansgatan där en del av den planterade förgårdsmarken togs i anspråk. Tillbyggnadens arkitektoniska utformning anslöt väl till de ursprungliga delarna.

*Renströmska bad- och tvättanstalten. Längs Västra Skansgatan ligger den tillbyggda delen från 1882 och en liten rest av förgårdsmarken med plantering.
Foto 1901, A Jonason*

Renströmska badet brinner, 15 juli 1903.

Brand och återuppbyggnadsplaner

Den 15 juli 1903 drabbades Renströmska bad- och tvättanstalten av en förödande brand som förstörde hela mellandelen med det påkostade romerska badet och delvis skadade de två huvudbyggnaderna.

En lång diskussion om hur och var badet skulle återuppbyggas följde och först i maj 1904 fattade stadsfullmäktige beslut i frågan. Det innebar att badet skulle återuppbyggas på sin ursprungliga plats, att första klass bad skulle behållas och framför allt att den nya anläggningen skulle rymma ett simbad som var tillgängligt för både första och andra klass badande. För att få plats med de nya delarna slopades tvättinrättningen.

Ett nytt simbad skapas

Uppdraget att utforma det nya simbadet gick till arkitekten och byggmästaren Wilhelm Kleming i Stockholm. Han var den ledande badhusexperten efter Carl Curman och hade också deltagit i arbetet med Sturebadet på 1880-talet.

Kleming propagerade både för välutrustade badhus och för trädgårdar av alla slag i städerna, bl a i form av planteringar på takterrasser. Hans främsta verk var Centralbadet i Stockholm, en storslagen anläggning som omfattade vanliga karbad, simbad, sporthallar, en stor trädgård och takterrass avsedd för solbad. Centralbadet stod klart 1904 eller samma år som Kleming började arbeta med Renströmska.

Kleming presenterade ett första förslag för Renströmska badet redan 1904 och våren 1905 var byggnadslovsritningarna klara.

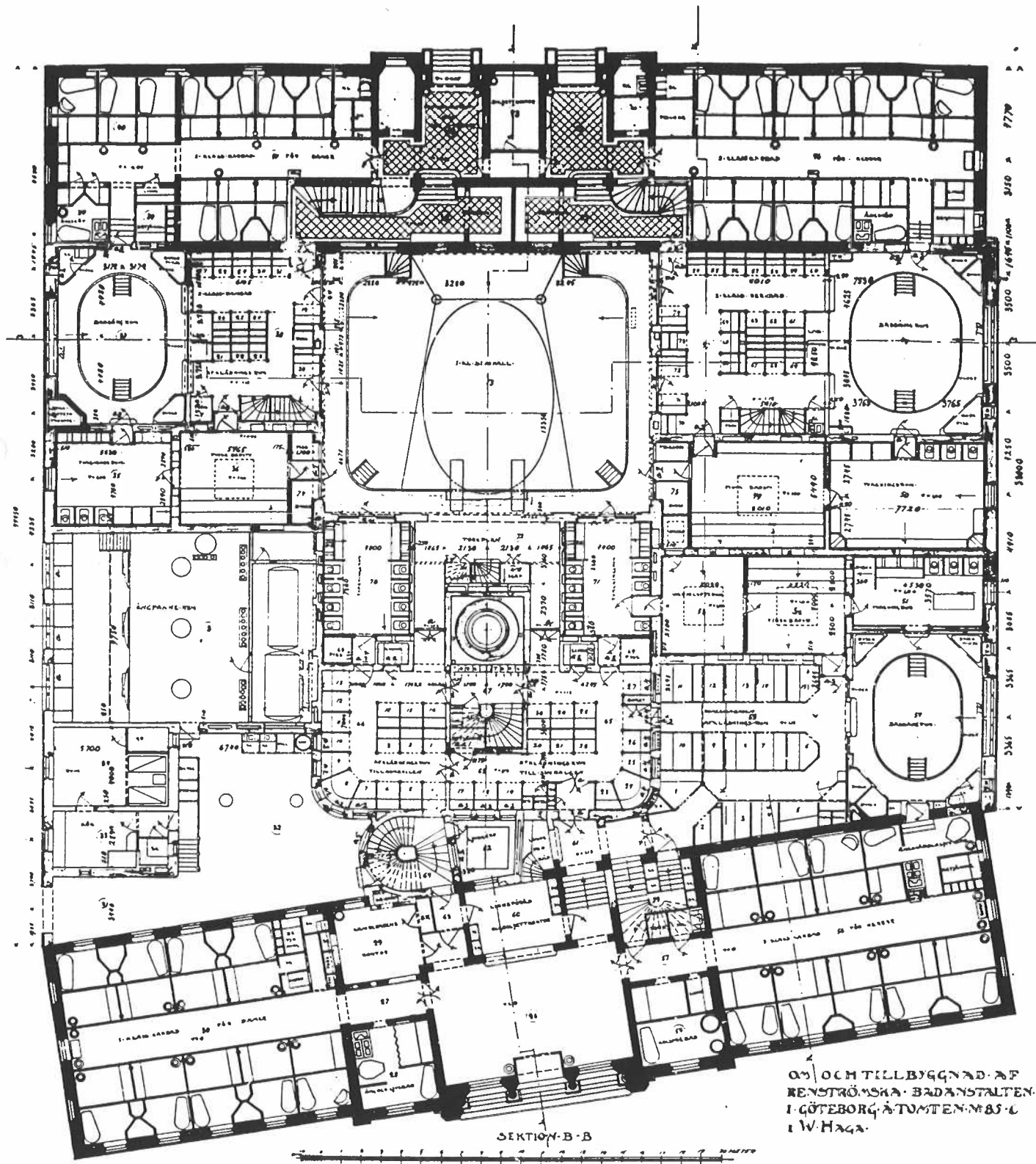
Renströmska som var en om- och tillbyggnad blev en mer komplicerad uppgift än det nybyggda Centralbadet. I Renströmska badet skulle de två äldre huvudbyggnaderna behållas och endast mellandelen med bl a simhallen var en nybyggnad men Kleming lyckades kombinera de olika delar till sammanhållen och väl fungerande anläggning.

Från simhallen som var centralpunkten ordnade han passager till olika typer av omklädningsrum och andra badavdelningar. Genom intrikata överljussystem och ljusgårdar lyckades han ge även de inre delarna i byggnadskomplexet dagsljusbelysning.

Takterrassen eller solaltanen i anslutning till herravdelningarna på västra sidan var ett viktigt inslag och den var i det första förslaget från 1904 större med en dam- och en herrsida. Troligen var solaltanen Klemings egen idé med förebilder från hans hus i Stockholm men liknade terrasser fanns också i badets grannkvarter på Dicksonska stiftelsens bostadshus.

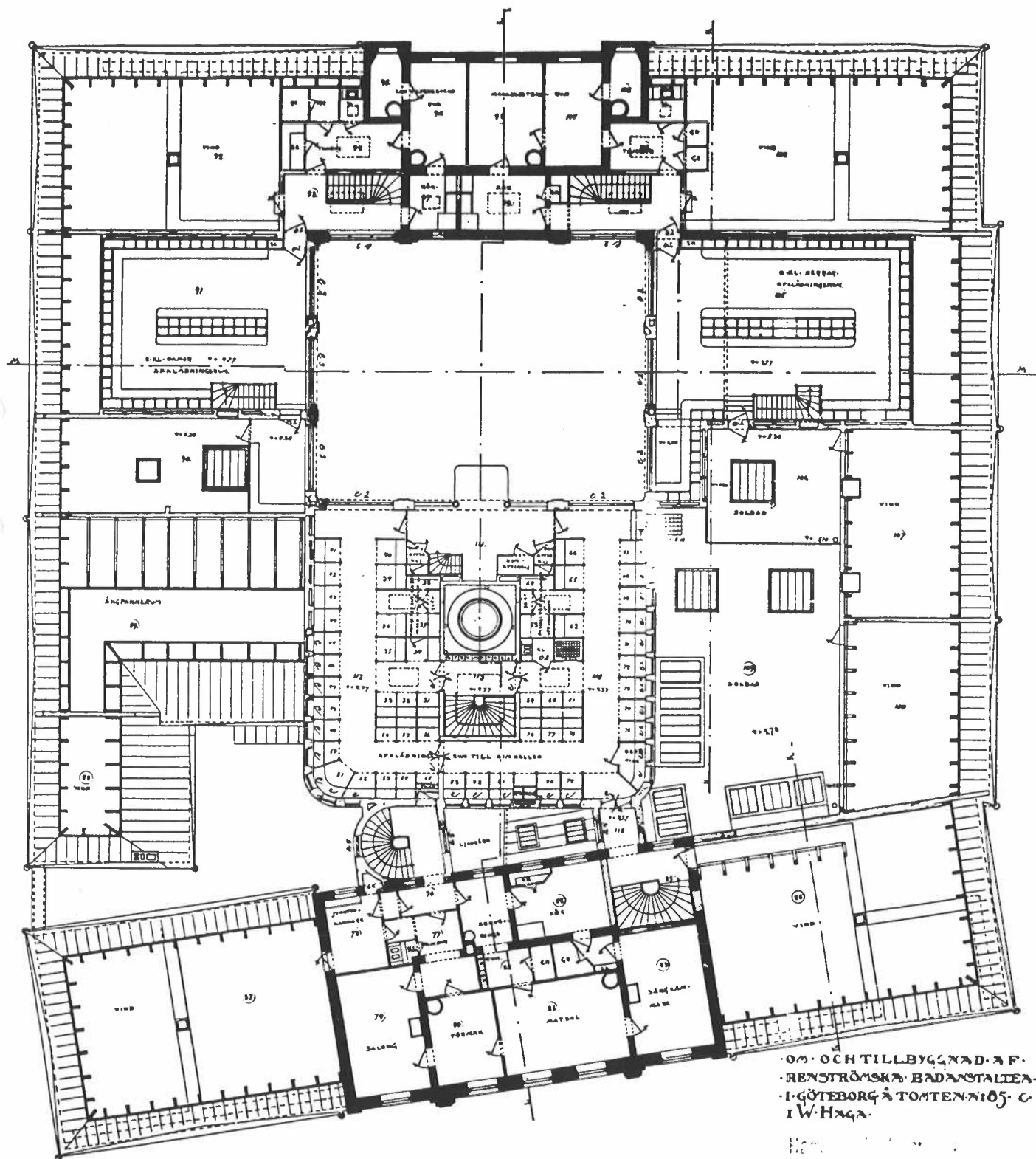
En nyhet som Kleming införde i Renströmska var att utrymmen för omklädning och tvagning placerades i särskilda avdelningar och inte som i de äldre simbaderna runt bassängkanten.

Byggmästare A Engström fick ansvaret för arbetets genomförande. Byggnadslov gavs i maj 1905 och den 17 december 1906 öppnades "Renströmska badanstalten" för allmänheten igen.

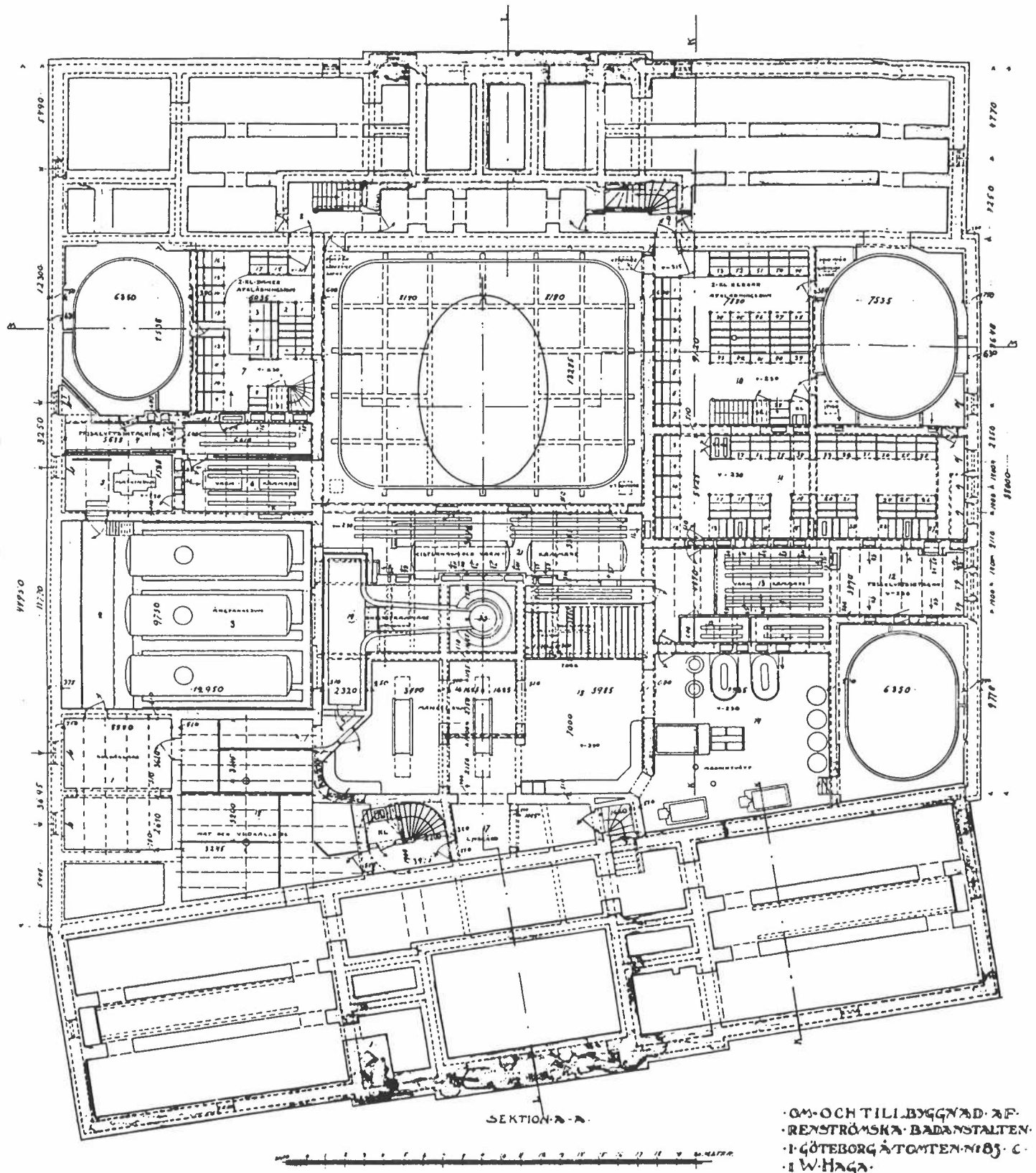

Bottenvåningen. Byggnadslovsritning, 16 maj 1905.

Hela mellandelen är ny. Simhallen med anslutande omklädningsrum ligger centralt och omges av herrbad andra klass och Romerska badet till höger samt dambad andra klass och pannrum till vänster. I de gamla delarna har två nya trapphus ordnats mot Haga Östergata och en ny trappa har byggts vid herravdelningen mot Södra Allégatan.

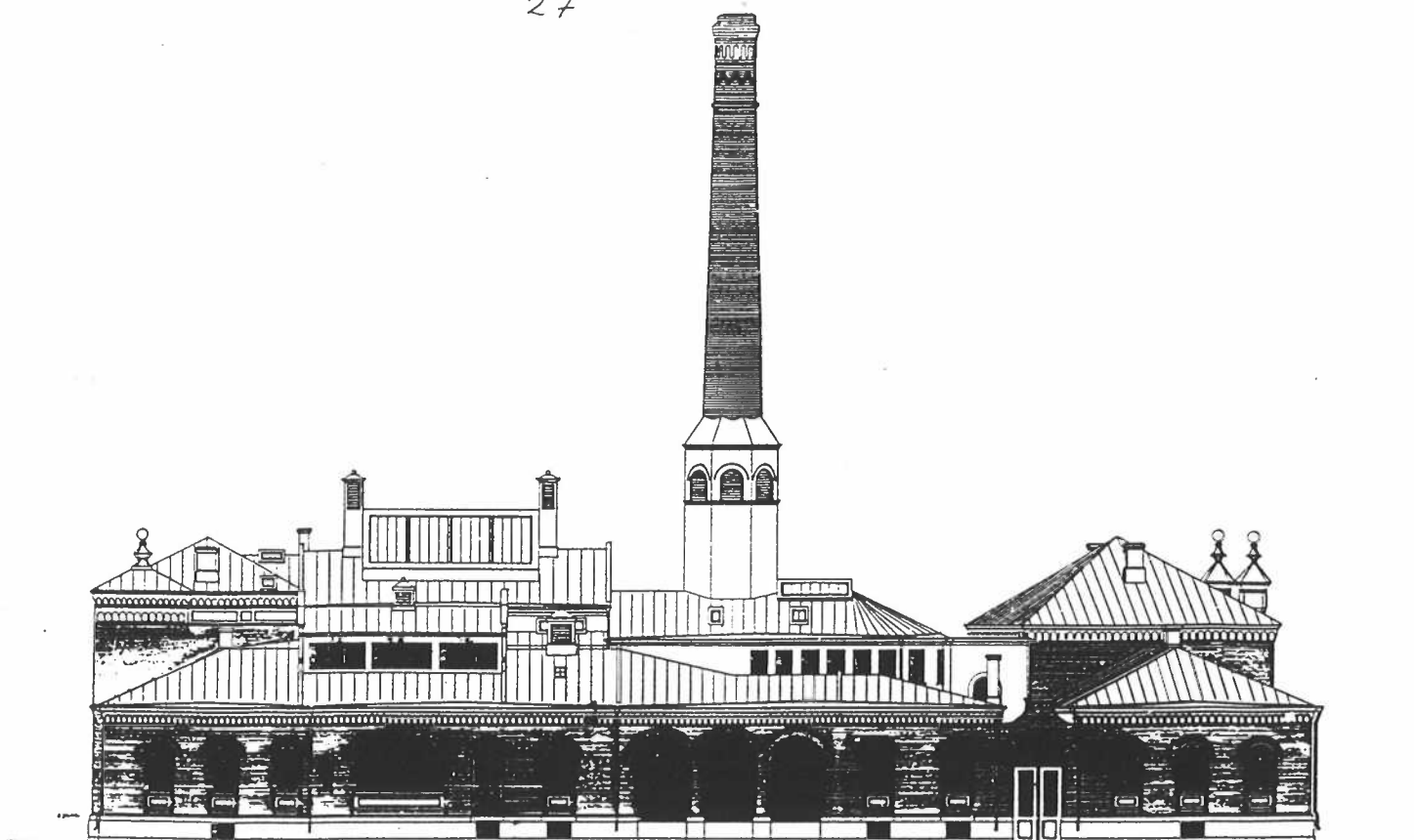

*Övervåningen. Byggnadslovsritning, 16 maj 1905.
Mellandelen är ny och omfattar bl a solaltan med takfönster till Romerska badet.
I de gamla delarnas bostäder har några mindre ändringar gjorts.*

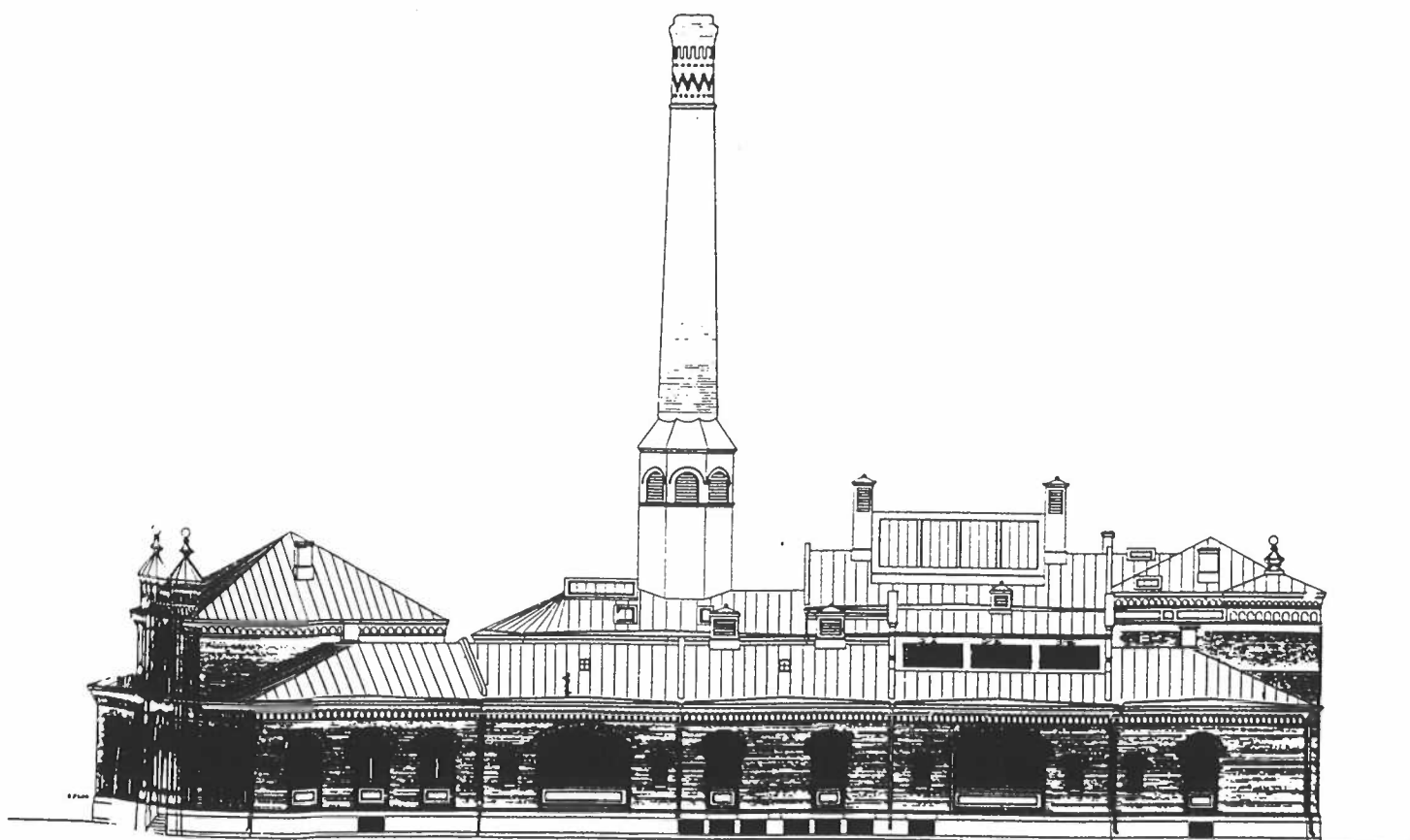
Källaren. Byggnadslovsritning, 16 maj 1905.

I källaren finns förutom tekniska installationer rum för tvätt och mangling samt omklädningsrum för andra klass till höger och vänster om stora bassängen.

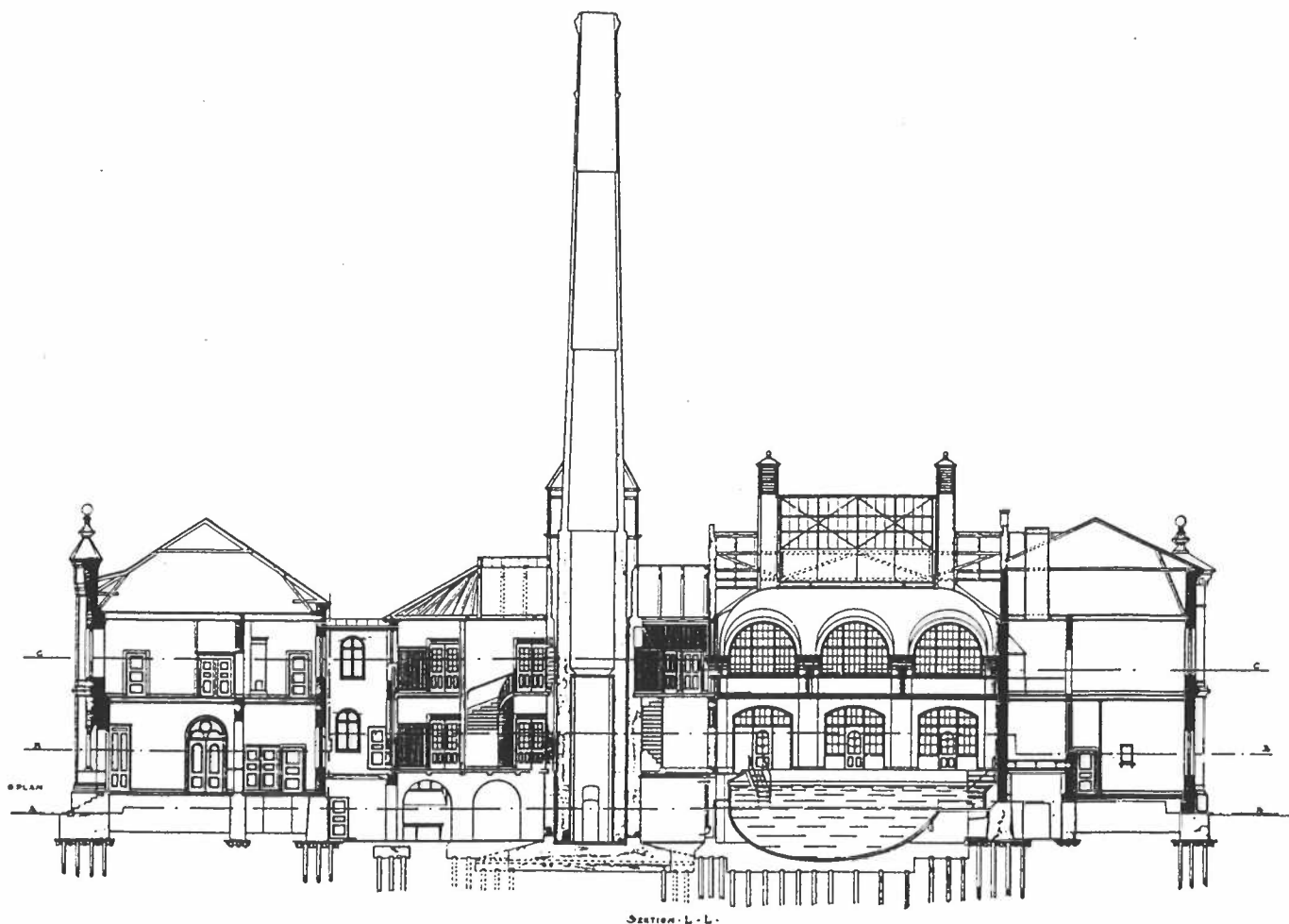
Fasad Kaponjergatan. Byggnadslovsritning, 16 maj 1905.

Mellandelens särpräglade silhuetten bildas av simhallens förhöjda glastak, skorstenen och den avrundade övervåningen med omklädningsrum. De tre stora rundbågiga fönstren tillhör pannrummet.

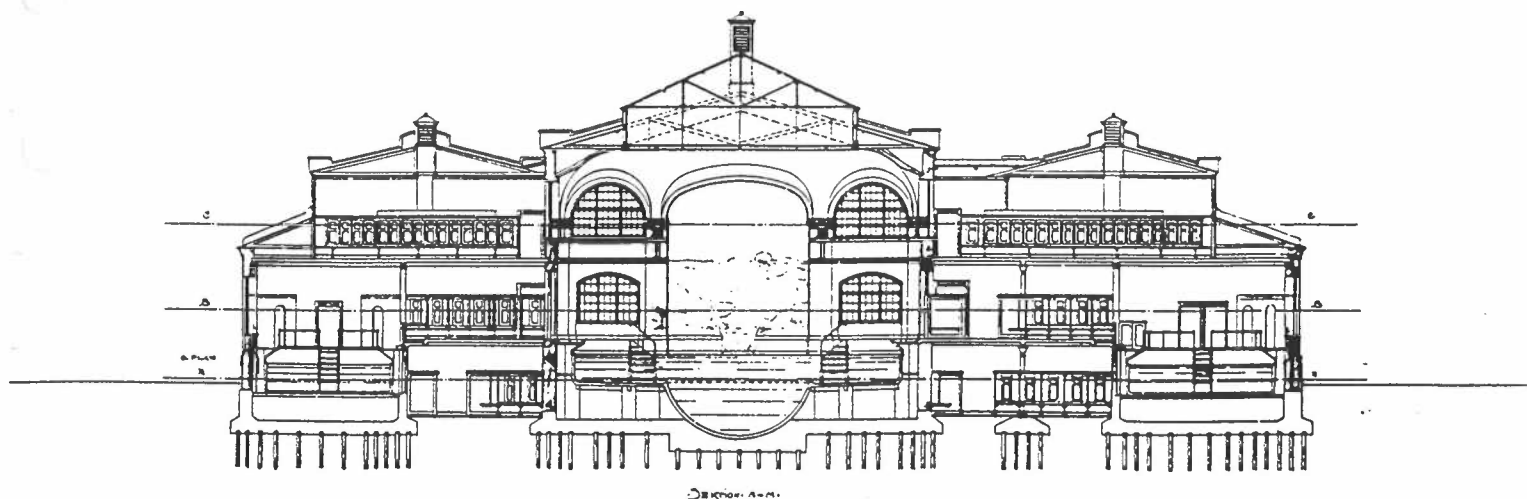

Fasad Västra Skansgatan. Byggnadslovsritning, 16 maj 1905.

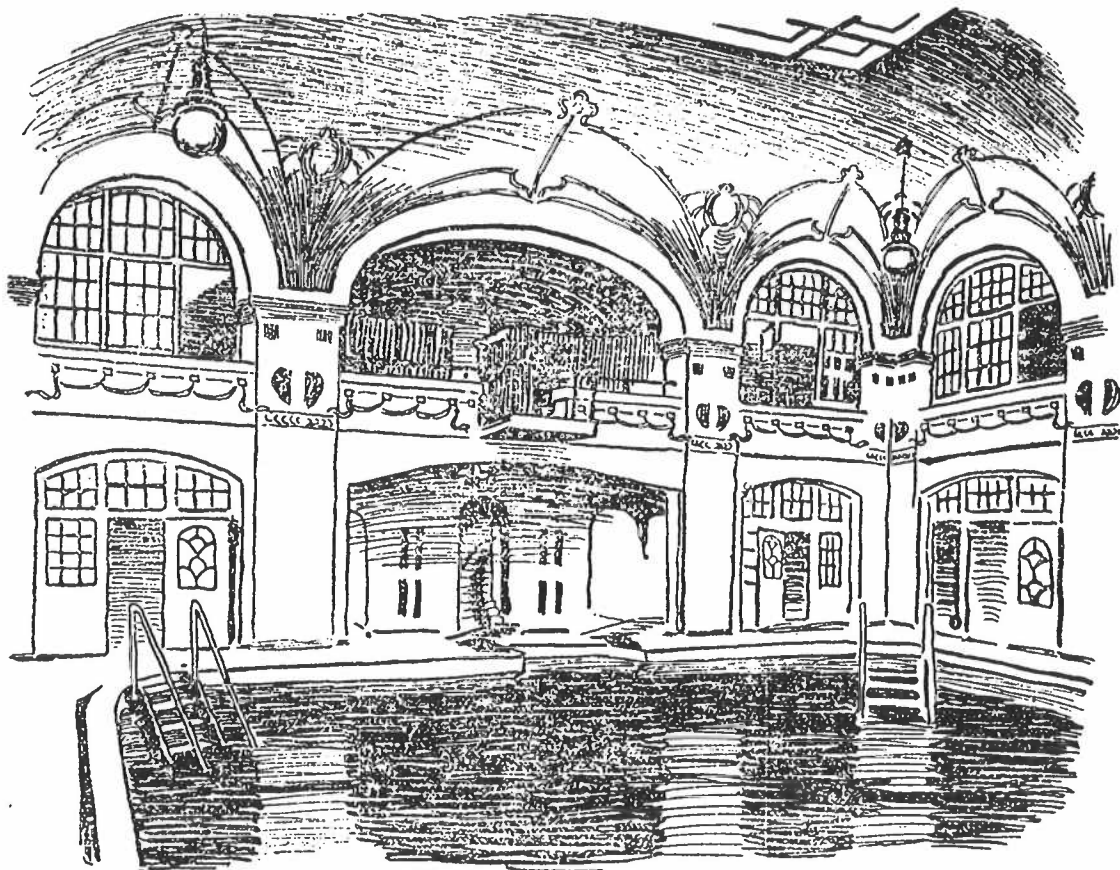
De två stora fönstren hör till Romerska badet och herrbad andra klass.

*Sektion L-L. Byggnadslovsritning, 16 maj 1905.
Simhallens mest karaktäristiska drag är väggarnas stora fönsterpartier, det välv-
da taket och bassängens "äggform".*

*Sektion M-M. Byggnadslovsritning 16 maj 1905.
Simhallen sträcker sig genom två-tre våningsplan. Herr- och damavdelningen
som omger hallen har omklädningsrum i tre plan och var sin mindre bassäng.*

Simhallens interiör vid invigningen 1906.

Badhuset efter ombyggnaden

Den nya dispositionen

I de två bevarade byggnadsdelarna behölls den ursprungliga dispositionen i stort. Mot Södra Allégatan fanns som tidigare förstaklassbadet och ovanför låg fortfarande en större bostadslägenhet. Vid Haga Östergata låg andra klass och enklare bostadsrum.

Mellandelen utvidgades och nådde nu lika långt ut som de två huvudbyggnaderna. I mitten låg den nya simhallen som fick direktkontakt med alla avdelningar utom första klass karbad för damer. I mellandelen låg också ett nytt romerskt bad, finsk bastu för damer och herrar, pannrum samt en liten kringbyggd gård med entré till en vaktmästARBostad.

I sammanbindningspunkten mellan huvudbyggnaden mot Södra Allégatan och den nya mellandelen ordnades en trappa och en överljusbelyst liten hall. För att knyta samman det nya med de gamla byggdes också två nya trapphus i delen mot Haga Östergata och en ny trappa i anslutning till första klassbadet.

Exteriören

De två ursprungliga huvudbyggnadernas exteriör förändrades inte.

Den nya mellandelen fick en arkitektur som påminde om den tidigare byggnaden. Fasadmaterialet var gult tegel och takfrisen var densamma som på den äldre byggnaden. Fönstren var till stor del rundbågiga och liknade de första men några stora fönster tillkom för att ge god belysning till tre bassängrum samt det stora pannrummet.

Taket täcktes med plåt och den nya skorstenen placerades i ungefär samma läge som tidigare.

Entrén mot Södra Allégatan

Entrén mot Södra Allégatan bibehölls som ingång till första klass karbad för damer och herrar samt till det romerska badet. Mot den nybyggda delen öppnades också en ny passage som blev huvudingången till simhallen och de två avklädningsrum som hörde dit.

Entrén mot Haga Östergata

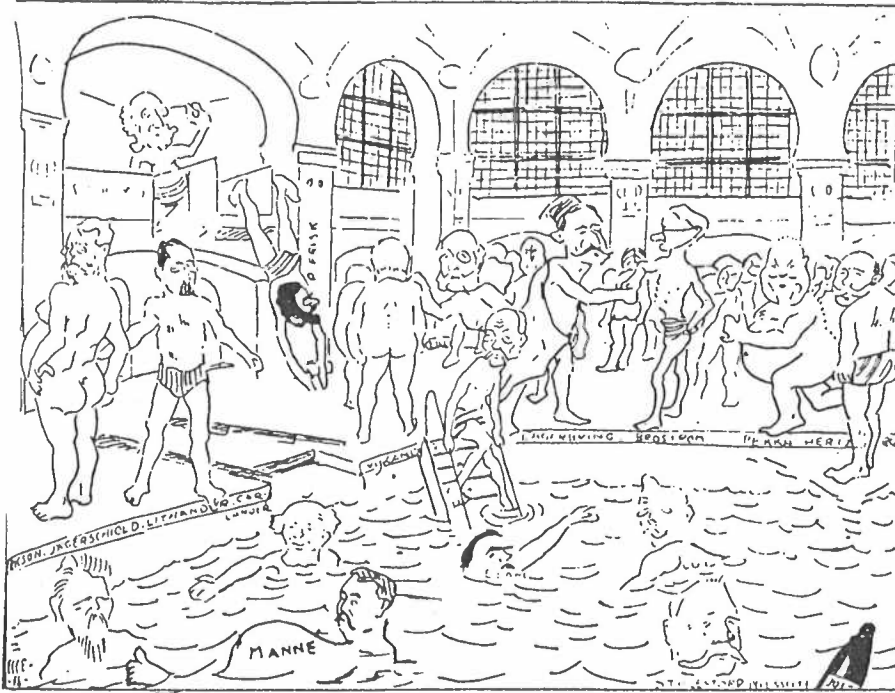
Mot Haga bibehölls indelningen med två mindre separata entréhallar till andra klass dam- och herrbad. Två inre hallar med nya trappor till avklädningsrummen i ett övre våningsplan och källarplanet byggdes också. I de inre hallarna ordnades stora fönster ut mot simhallen.

Simhallen

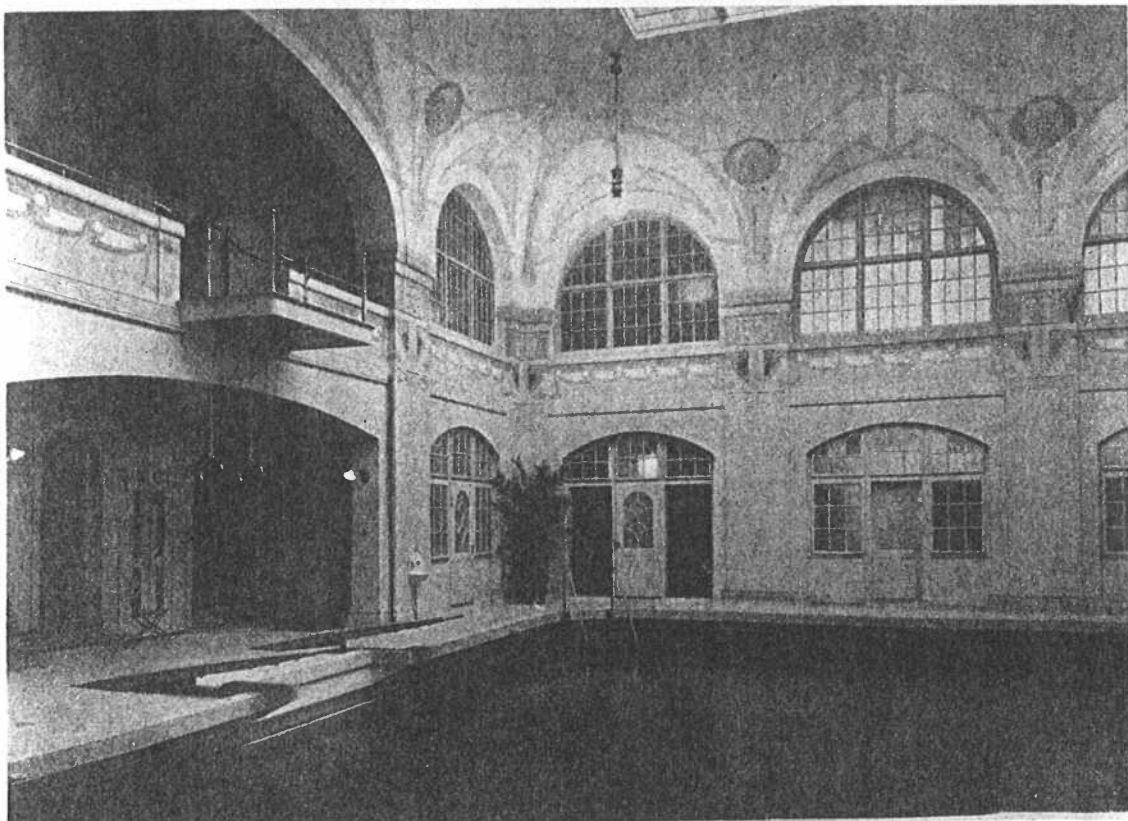
Simhallen sträckte sig genom två våningsplan och blev den mest påkostade delen i den nya anläggningen. Den belystes genom ett stort takfönster och omgavs på tre sidor av väggpartier med stora fönster.

Den södra helt slutna väggen hade utsmyckats av dekorationsmålaren Andrée-sen. Motivet han valt var skärgården med Vinga fyr och målningens svallande vågor forsade ner i bassängen genom ett säreget arrangemang med rinnande vatten.

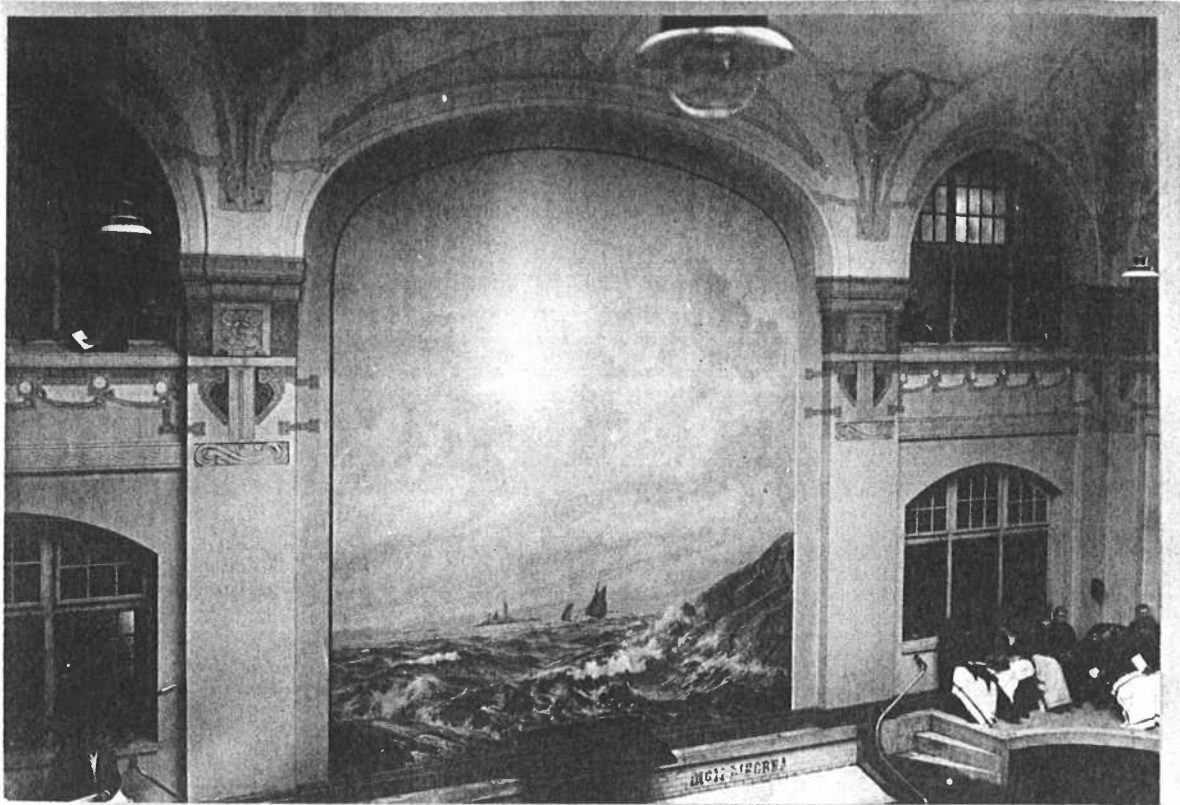
❁ ❁ En epok i Göteborgs historia. ❁ ❁

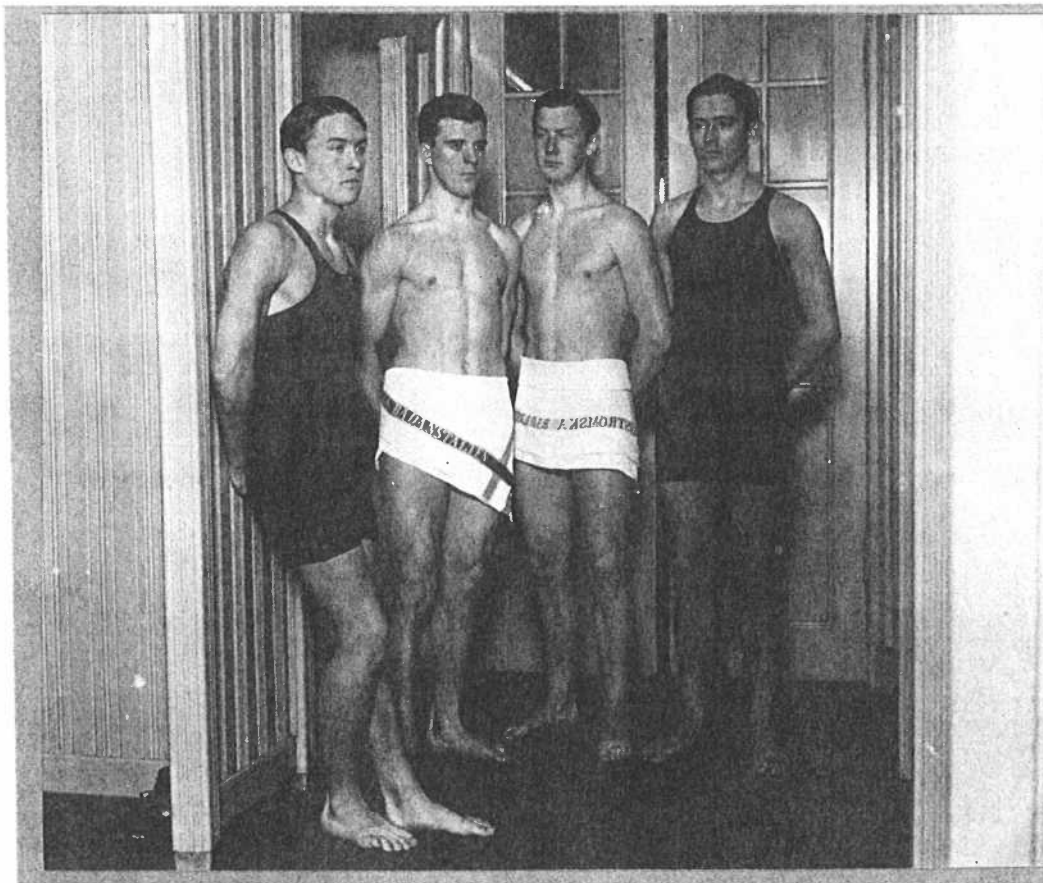
Renströmska badets återinvigning 17 december 1906. Ur tidningen "Glad Jul". Bland de badande finns herrarna Broström, Hertz, Lagerbring, Wijkander, Carlander och Lithander som alla var kända män i staden.

Simhallen cirka 1910. Till vänster trappa till övre trampolinen och passage till simbadets avklädningsrum. Dörrarna leder till dambad andra klass.

Simhallen 1916 under simtävling. Fönstren i övre våningen har öppnats för åskådarna.

Ett segrande lag vid simtävling 1916. I bakgrunden omklädningshytter av trä och svängdörrar.

De andra väggarnas övre del och taket försågs med dekormålning utförd av målerifirman S A Wahlström efter skisser av konstnären A Goes. Enligt en samtida skribent var färgdekorationen i simhallen "hållna i en slags jugendstil av god verkan".

Bassängens planform gjordes nästan kvadratisk med avrundade hörn. För att få tillräckligt djup under trampolinerna skapades en "äggformad" försänkning i mitten.

Den vackra simhallen stod i förbindelse med de olika omgivande avdelningarna genom dörrar insatta i glaspartier med smårutsindelning.

I norr anslöt simbadets två egna tvagningsrum samt avklädningsrum som var arrangerade i två plan. Tvagningsrummen hade välvda tak och vita kakelklädda väggar med band i grönt och rött. Avklädningsrummens olika plan förbands med två trappor, en stor vid entrén och en mindre i anslutning till bassängkanten och trampolinen.

Andra klass bastubad och tvagning

Andra klassens bad bestod dels av karbadsavdelningarna med tillhörande "ångskåpsbad" i den gamla byggnadsdelen mot Haga Östergata, dels av nya bastuavdelningarna för damer respektive herrar. Bastuavdelningen innehöll, förutom bastun, tvagningsrum och bassängrum.

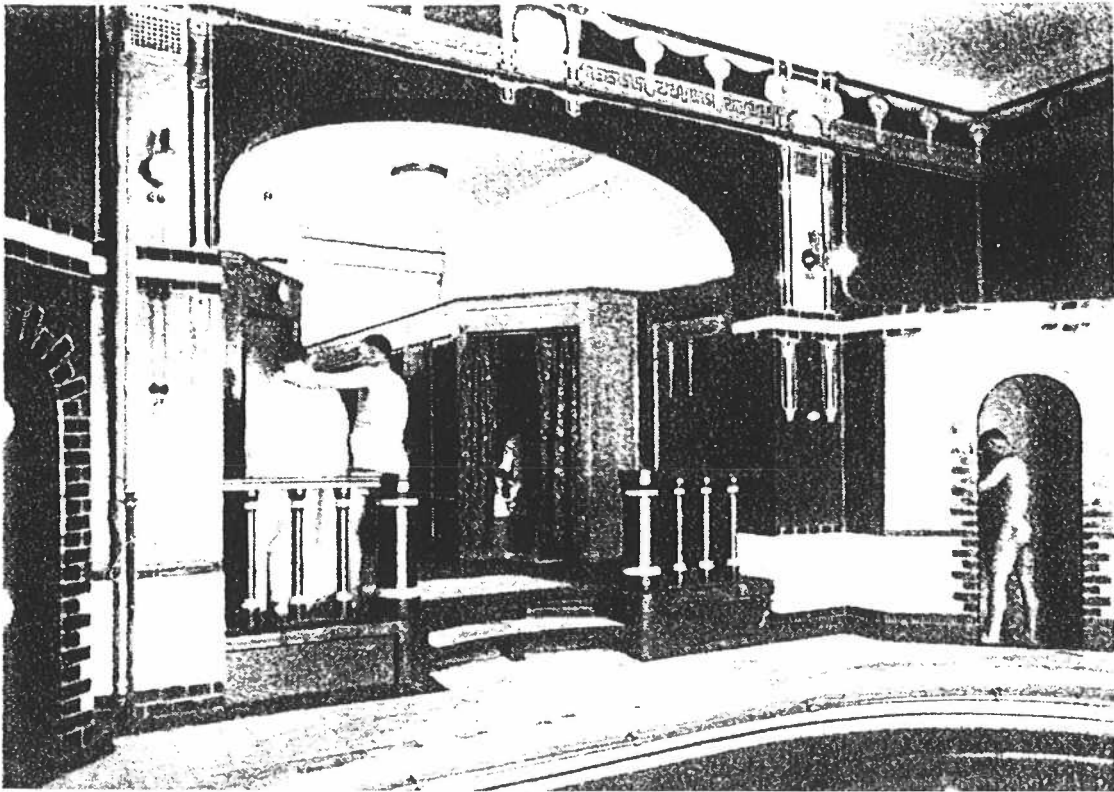
I avklädningsrummen fanns små bås av trä. Bassängrummen hade ovala bassänger och vita kakelklädda väggar med band i grönt.

Från andra klassens avklädningsrum fanns passager in till stora simhallen.

Första klass karbad

Första klass karbad med olika "skåp- och ljusbad" återställdes där det ursprungligen låg längs korridorer i byggnaden mot Södra Allégatan. Det gamla pelarsystemet utnyttjades och badrummen hade samma storlek som tidigare.

Från herravdelningen fanns en dörr in till Romerska badet och via denna avdelning kunde de badande även nå stora simhallen.

Romerska badet. Vy från bassängrummet mot omklädningsrummet.

Romerska badet

Det nya Romerska badet var inte så stort och inte heller så rikt utsmyckat som det ursprungliga men bl a bassängrummet hade fått en omsorgsfullt utformad interiör.

Romerska badets ingång var en passage från stora entréhallen. Det omfattade ett litet överljusbelyst förrum, avklädningsrum, varmluftsrum, bastu, tvagningsrum och bassängrum.

Bassängrummet hade en oval bassäng. Det belystes genom ett stort fönster mot väster och anslöt till avklädningsrummet i öster genom en bred välvd öppning med en trappa och räcke.

I hörnen låg små bås för dusch m m och rummet fick därigenom en åttakantig form som delvis anpassats till den ovala bassängen.

Väggarna, bl a till hörnbåsen, kläddes med kakel till cirka 2 meters höjd. Färgerna var rött och vitt i kombination med gröna och svarta band.

Väggarnas övre del dekorerades och arbetet utfördes liksom i stora simhallen av firman S A Wahlström efter skisser av artisten A Goes. I en beskrivning från invigningen 1906 sägs att "i Romerska badet har det åt dekorationerna givits pompejansk stil med modern anstrykning". Det var bl a breda dekorband längs taket. En viktig del i interiören var också räcket vid den lilla trappan.

Avklädningsrummets inre del hade takfönster och inredningen bestod av sammanbyggda relativt stora omklädningshytter.

De övriga rummen i Romerska badet var helt klädda med vitt kakel och hade band i grönt och svart. Varmluftsrummet och bastun var utformade med enkla, välvda tak och överljusbelysning genom takfönster.

Takterrass för solbad

På taket ovanför Romerska badet och herrbad andra klass anlades en terrass för solbad. (I ett första förslag fanns också en terrass ovanför dambad andra klass och på denna tidiga ritning är terrasserna avsedda för "luftbad".)

Terrassen hade kontakt både med två omklädningsrum för herrar och två vindsutrymmen. Viktiga delar på terrassen var sex glaspardier som utgjorde takfönster bl a till Romerska badets påkostade rum.

Bostäder för anställda

Den stora bostadslägenheten mot Södra Allégatan bibehölls och utvidgades med en salong i det rum för som tidigare var Direktionens rum.

De fem bostadsrummen en trappa upp, mot Haga Östergata, bevarades också men fick något ändrade entréförhållanden eftersom trappan byggdes om.

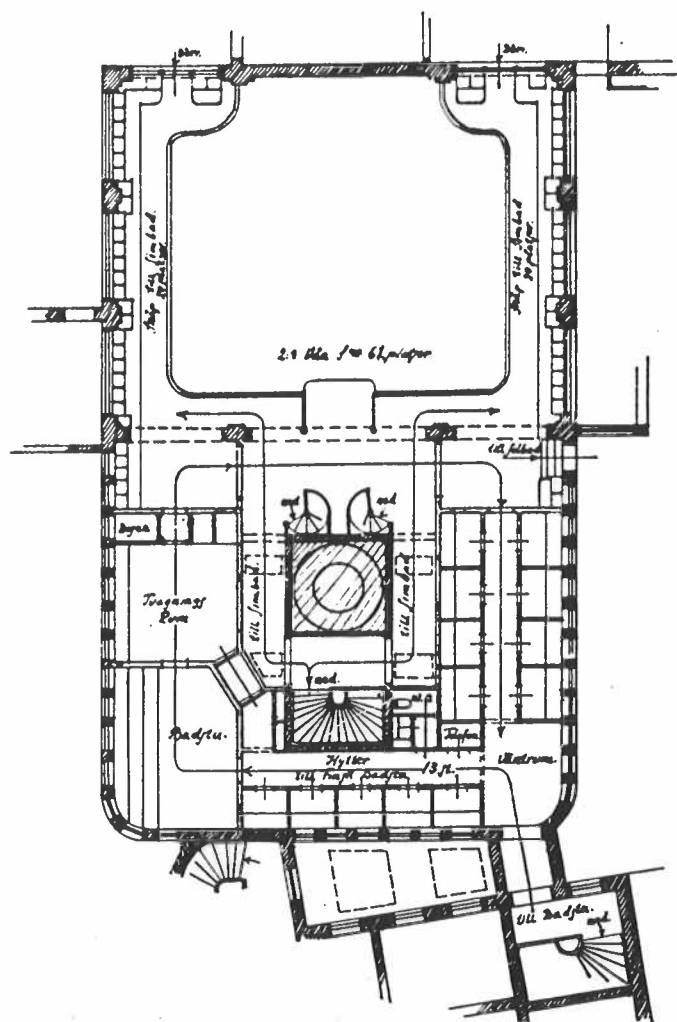
Renströmska badanstalten moderniseras och utvidgas

Drygt 10 år efter den omfattande återuppbyggnaden hade badet redan blivit för trångt och styrelsen begärde 1917 att få bygga till anläggningen med en våning på de två huvudbyggnaderna. Någon sådan utbyggnad godkändes emellertid inte. Istället gjordes 1919 en mindre inre ombyggnad enligt ritningar av arkitekten Björner Hedlund.

Nu byggdes en balkong eller läktare vid tre av simhallens sidor och här uppe placerades klädska för cirka 70 badande. Ombyggnaden medförde ett relativt stort ingrepp i den ursprungliga interiören eftersom rumsvolymen ändrades och delar av dekor och fönster i anslutning till balkongen täcktes in eller förstördes.

Samtidigt fick entréerna ett nytt utseende. Entrépartiernas dörrar och fönster byttes. I entréhallen mot Södra Allégatan ändrades ingången till simhallen och hela entréutrymmet kläddes med ny hög träpanel.

Badrummen i karbadsavdelningarna byggdes också om 1919.

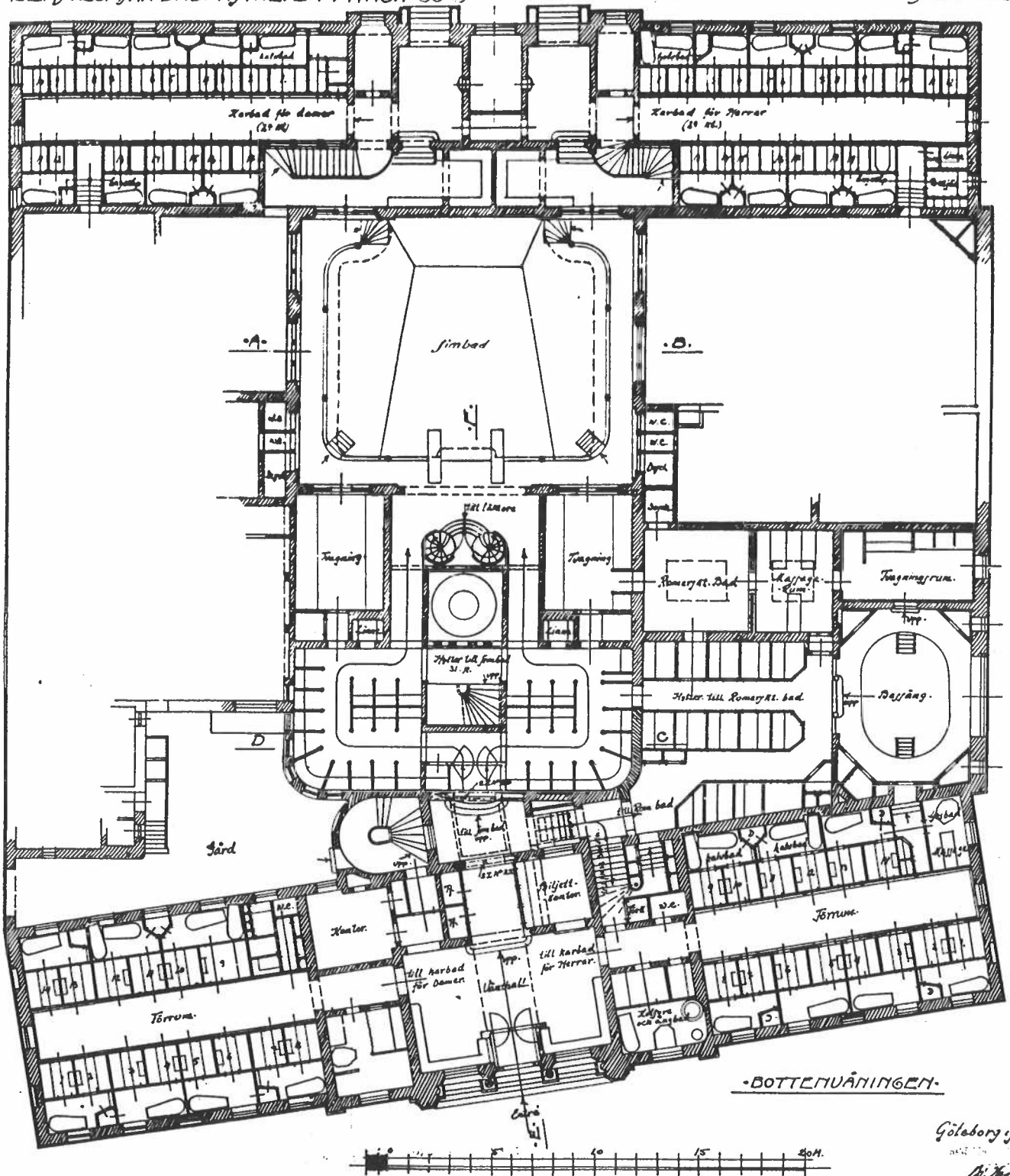
Ombyggnadsritning 1919. Visar simhallens övre plan med klädska på den nya balkongen samt ombyggnad för bastu i en del av fd omklädningsrummen.

HAGA 3 Kv. Översten 1:1
 RITNING TILL FÖRÄNDRING AV
 BENSTRÖMKÄBADAUTTALTEN I HAGA 850

1919 10/10

Leiden 17. BLIVANDE UTJEENDE.

3-4

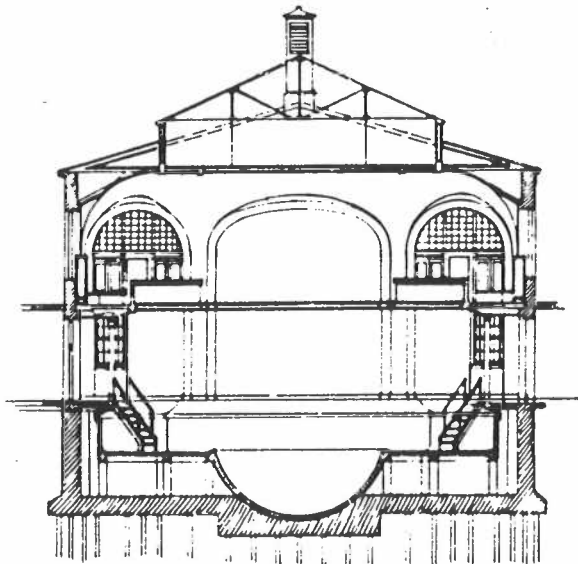
Ombyggnadsritning 1919. Visar nya balkongen och en ny trappa i simhallen samt den delvis ombyggda entré mot Södra Allégatan.

RITNING TILL FÖRÄNDRING AV
RENTZÖMÅKA BADANSTÄLLEN V. HAGA. 85 C.

BLIVANDE UTSEENDE.

15 juli 1919

W. H. H. H.

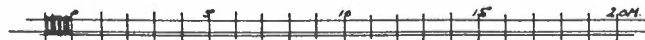
SKÄRNING A-D.

SKÄRNING C-D.

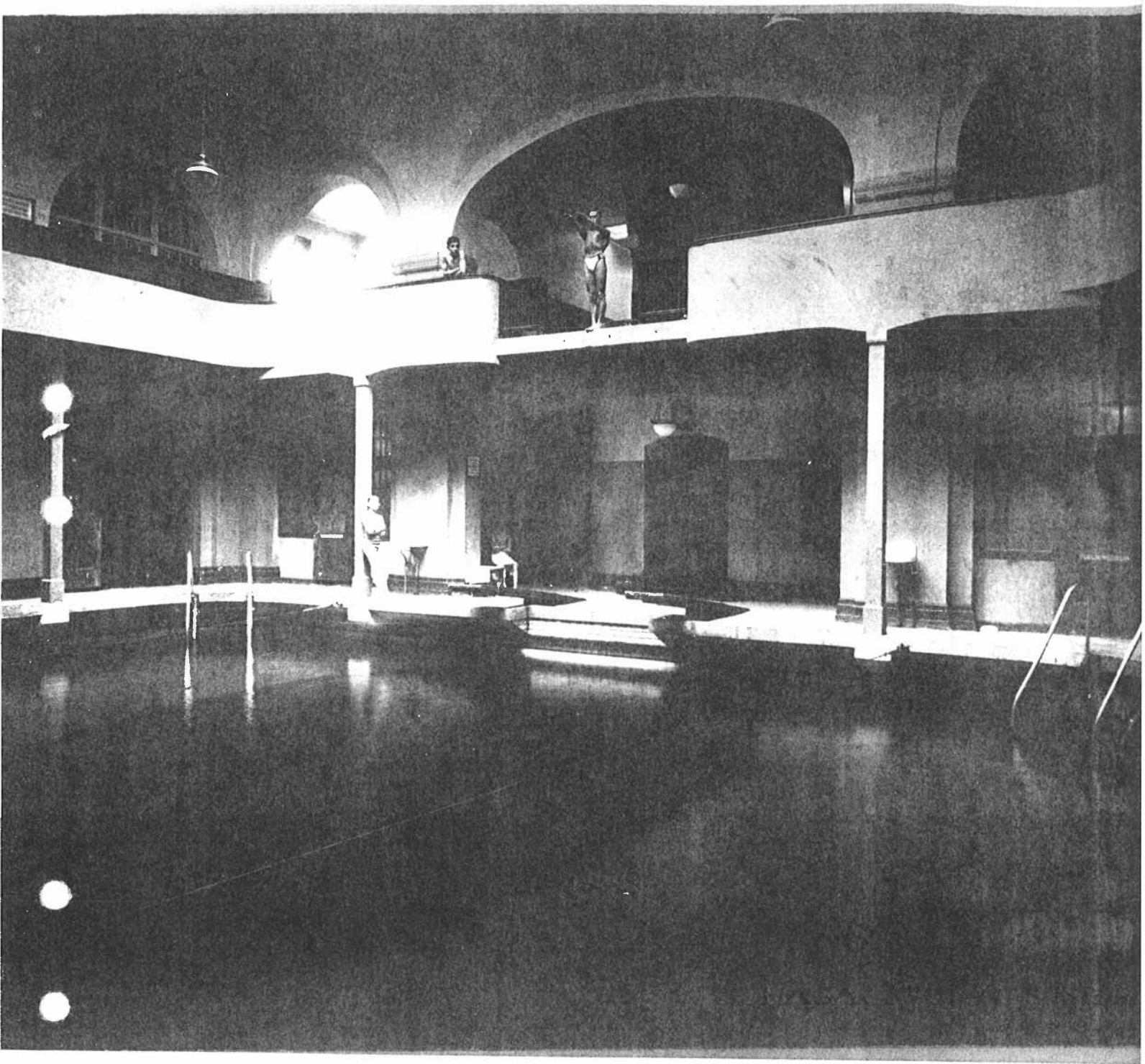
SKÄRNING E-F.

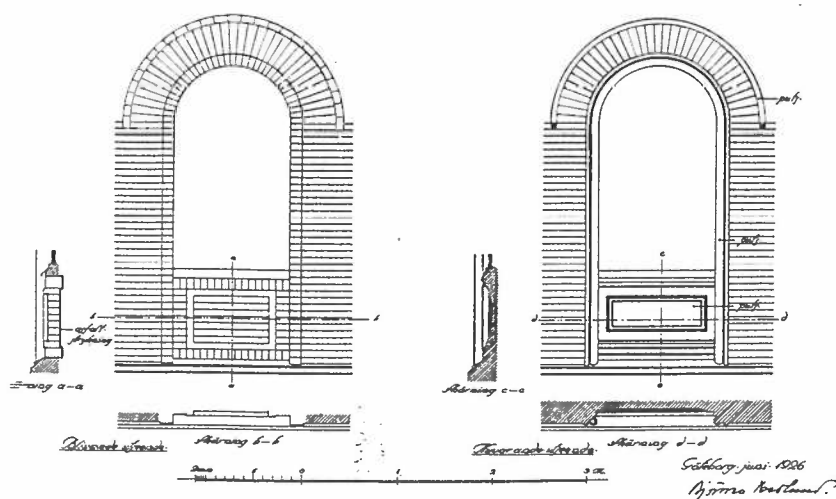
Göteborg juni 1919.

W. H. H. H.

Ombyggnadsritning 1919. Sektion genom bl a simhallen med ny balkong och huvudentrén med hög träpanel.

Simhallen cirka 1920 med nya balkongen. Dekoren på tak och väggar är övermålad men valven finns kvar. Dörrarna leder till tvagningsrummen.

Ombyggnadsritning 1926. Ändring av putspartierna under fönstren till tegelpartier.

En mindre utvändig ombyggnad gjordes 1926 då fönsterpartiernas putsade nedre delar och band ersattes med tegel. (Två fönster in mot gården bibehölls med ursprungligt utförande.)

Den utvidgning som hade börjat planeras redan 1917 genomfördes först 1931 och omfattade då endast påbyggnad av de två lägre delarna mot Södra Allégatan. Den nya delens fasad kläddes med gult tegel liknande det som fanns på övriga delar av byggnadskomplexet. Fönstren fick rundbågeform och placerades parvis. I den påbyggda delens inreddes första klass karbad och ljusbad medan första klass karbad för herrar byggdes om till bastuavdelning. Från stora entréhallen byggdes två nya trappor upp till det nya planet.

Ett par år senare gjordes också en ändring i romerska badets bassängrum. Ritningar till dessa två ombyggnader på 1930-talet upprättades av arkitekten Björner Hedlund.

De sista ombyggnaderna för badverksamheten genomfördes på 1940-talet. Bostadslägenheten mot Södra Allégatan blev då motionshall och entrén mot Haga Östergata ändrades till ett större rum med ny biljettkassa.

En reparation av takfönstret över simhallen gjordes 1949.

Den välvda anslutningen mellan vägg, tak och fönsterpartier i simhallen revs cirka 1960.

Om- och nybyggnadsförslag

På 1930-talet hade förslag till nya bad blivit aktuella och olika lägen i staden som diskuterades var bl a Järntorget, Heden och Ullevi. Skälet till att styrelsen ville bygga nytt var bl a att Hagabadet som helhet var för trångt och omodernt, att simbassängens mått inte var anpassade till simtävlingar och att det endast fanns få åskådarplatser.

År 1935 presenterade styrelsen ett förslag som innebar om- och nybyggnad på den befintliga tomten. Ytterligare ett förslag med en mer omfattande förnyelse lades fram 1939 och våren 1941 planerades för rivning. Men inget av förslagen kunde genomföras på grund av ekonomiska problem.

Debatten om badhuset fortsatte sedan ytterligare några år och 1948 ordnades slutligen en arkitekttävling om ett helt nytt badhus vid Svenska Mässan. År 1953 påbörjades arbetet och 1956 färdigställdes det nya badet, nuvarande Valhallabadet. Det gamla Hagabadet stängdes.

Småindustrier och teater i gamla Renströmska

När badverksamheten lades ner planerades för rivning igen. Tomten och byggnaden överläts till staden men istället för att riva hyrde staden ut till en rad småindustrier och andra verksamheter. Det var bl a en förnicklingsverkstad med syrabad i simhallen, ett plåtslageri, en fotofirma och en konfektionsfabrik.

Mer eller mindre provisoriska ombyggnader gjordes för de nya verksamheterna 1956-57. Badrumsväggar och klädsåpsinredning revs, bassängerna byggdes över och enstaka nya avskiljande väggar sattes upp.

De första verksamheterna följdes snart av nya, bl a olika föreningar och teatergrupper, vilket medförde en rad mindre ändringar. Ett exempel är att takets välvda del i simhallen har rivits.

Under de senaste åren har även vissa yttre reparationer gjorts, bl a på huvudsaden mot Södra Allégatan (omfogning och tvättning).

Sammanfattning - Byggnadshistoria

F d Renströmska badet i Haga är ett stort komplex sammansatt av delar som tillkommit genom flera ny- och ombyggnader. De viktigaste och mest omfattande är följande:

1873-76

Nybyggnad av två huvudbyggnader längs Södra Allégatan och Haga Östergata samt en mellandel med fasader mot Kaponjärgatan och Västra Skansgatan.

1905-06

Rivning av den svårt brandskadade mellandelen och återuppbyggnad med bl a en stor simhall och nya bastuavdelningen med mindre bassänger. Mindre ombyggnader i de två ursprungliga huvudbyggnaderna.

1919-26

Simhallen byggs om med nya balkonger eller läktare vid tre sidor. Huvudbyggnadernas entréer moderniseras. De nedre delarna av fönsterpartierna på de äldre byggnaderna ändras.

1956-57

Inre ombyggnad för nya verksamheter. Bl a rivning av badrumsväggar och inläggning av golv över bassängerna.

KULTURHISTORISK/ANTI-KVARISK BEDÖMNING

Kulturhistoriskt värde

F d Renströmska badet är en anläggning som av flera skäl har måst bedömas som mycket värdefull från kulturhistorisk synpunkt.

Badet ingår som en viktig del i f d arbetarstadsdelen Haga, vilken utgör en kulturmiljö av riksintresse.

Byggnadskomplexet med delar från olika perioder har också arkitekturhistoriskt intresse. Det skapades genom ett samarbete mellan stockholmsexperter (C Curman 1873, W Kleming 1905) och göteborgska arkitekter och byggmästare (P J Rapp 1873, B Hedlund 1931).

Resultatet blev en originell kombination av olika stilar. Exteriören med sina fasader av gult tegel och detaljer i nyromansk stil är t ex typisk för göteborgs institutionsbyggnader på 1800-talet medan den skickligt infogade yngre mellandelen med stora simhallen har präglas av jugendstilen .

Anläggningen är dessutom ett bra exempel på den göteborgska donationsanda som rådde på 1800-talet. Genom sin mycket tydliga indelning med en elegant avdelning för första klass bad och en enkel badavdelning för andra klass är den ett värdefullt socialhistoriskt dokument.

Allmänna synpunkter

F d Renströmska badet som helhet har således ett högt kulturhistoriskt värde. Målsättningen bör därför vara att i så stor utsträckningsom möjligt bevara och i viss utsträckning återställa allt det som är särskilt karaktäristiskt och värdefullt i anläggningen.

Eftersom byggnadskomplexet består av delar som tillkommit vid olika tillfällen och yngre delar i några fall täcker äldre måste emellertid fastläggas vilka epoker i anläggningens historia som är speciellt intressanta och därför i första hand bör bevaras och framhävas vid en ombyggnad.

Från antikvarisk synpunkt bedöms framför allt de två första perioderna i badhusets historia (1873-76 och 1905-06) som värdefulla och dessa bör vara utgångspunkten för planeringen. Det finns också några intressanta yngre detaljer som måste beaktas.

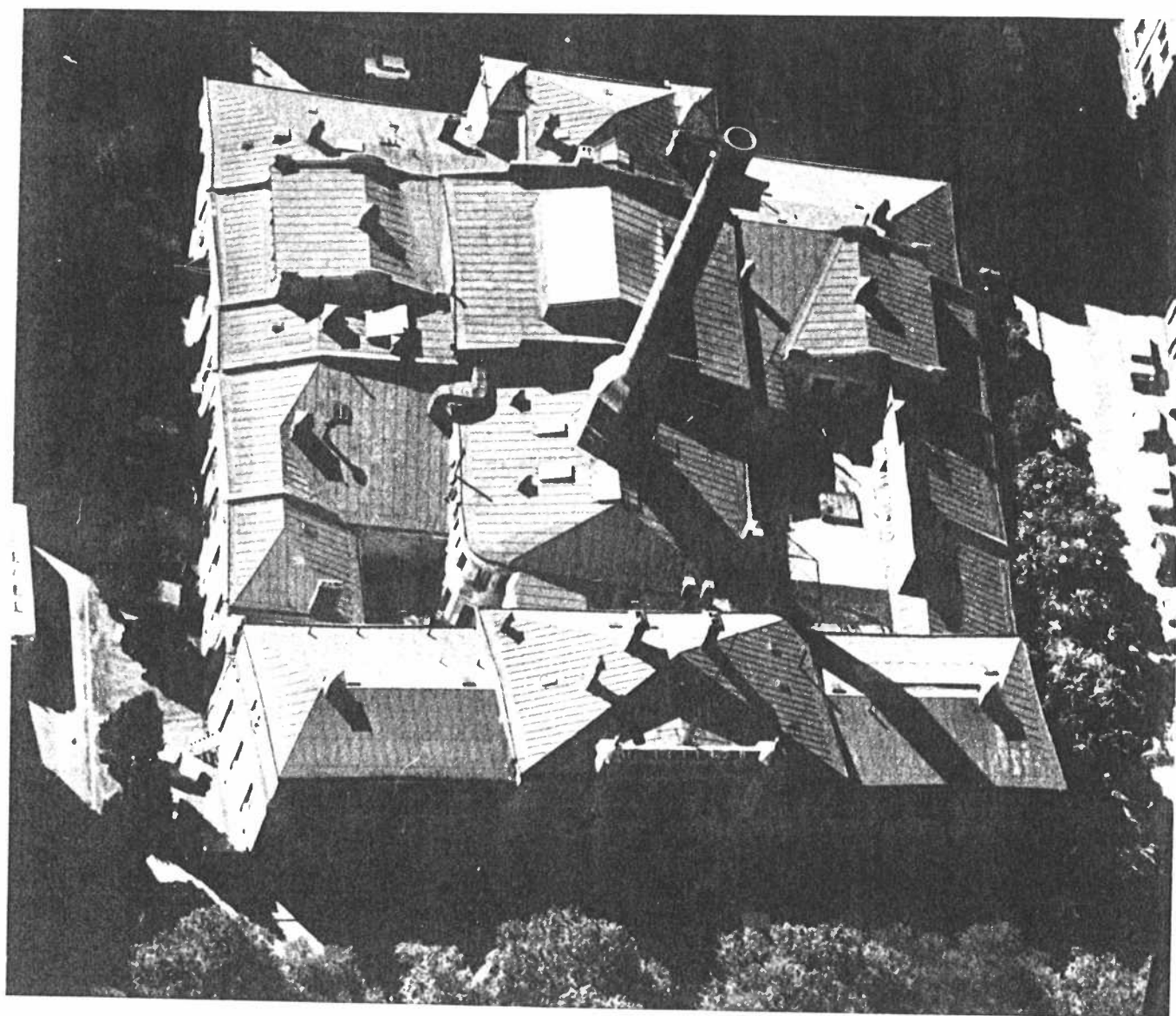
Nedan redovisas de viktigaste delarna och karaktärsdragen som bör bevaras eller återställas.

Anläggningen som helhet

F d Renströmska badet är en institutionsbyggnad som upptar ett helt kvarter. Det har två entrésidor och delvis planterad förgårdsmark på de två andra sidorna. Denna karaktär bör behållas.

Badet har alltid haft en mer påkostad entré till första klass vid Södra Allégatan och en enklare till andra klass mot Haga Östergata. Detta är ett viktigt karaktärsdrag som bör bevaras.

Anläggningen består av två huvudbyggnader som är symmetriskt och strikt utformade samt en oregelbunden mellandel. Dessa skillnader visar både utbyggnadsetapperna och tidigare funktioner och är därför intressanta.

*F d Renströmska badet. I förgrunden huvudbyggnaden mot Södra Allégatan. Observera de oregelbundna takformerna på mittdelen samt takterrassen, gården och omklädningsrummens runda hörn.
Foto 1960*

Exteriör och gård

Fasaderna

De två ursprungliga huvudbyggnadernas fasader är relativt väl bevarade sedan tillkomsten 1873-76. Ändringar som gjorts är bl a att sidopartierna mot Södra Allégatan byggts på och att de dekorativa putspartierna kring fönstren ersatts med partier murade med tegel. Viktiga ursprungliga detaljer som bevarats är putsdekoren på mittpartierna kring entréerna och två hela fönster med anslutande putsdekor mot gården.

Fasaderna bör bevaras och renoveras alternativt återställas med putspartier under alla fönster. (En rivning av påbyggnaden mot Södra Allégatan skulle innebära ett totalt återställande och är därför en från antikvarisk synpunkt intressant åtgärd men något krav om detta ställs inte.)

På mellandelens fasader har flera små ändringar gjorts (nya dörrar m m). Fasadernas ursprungliga utseende bör återställas.

Fönster

De ursprungliga fönstren på de två huvudbyggnaderna från 1873-76 är i stor utsträckning bevarade. De har ett mycket speciellt utseende med smäckra uppåt avrundade fönsterbågar och mittposter utformade som små kolonner.

Originalfönstren har ett högt kulturhistoriskt värde och det angeläget att så många som möjligt bevaras. Särskilt viktigt är att ytterbågarna behålls. Fönster eller bågar som måste bytas ersätts med nya av samma karaktär. Komplettering med extrabågar kan eventuellt göras.

Entrédörrar

Huvudbyggnadernas nuvarande entrédörrar med anslutande fönster tillkom cirka 1920. De ursprungliga entréerna hade en något annan form med glasade spegeldörrar.

De befintliga dörrarna som är typiska för tiden kring 1920 och utformade i samma anda som stora hallen i huvudentrén behålls i första hand. (Om ett byte blir aktuellt kan en annan utformning som ansluter till den ursprungliga från 1870-talet diskuteras.)

Gård och port

Den lilla gården avgränsas mot Kaponjärgatan med ett murparti och en port som delvis är anpassad till de ursprungliga byggnadernas arkitektur. Murpartiet bör bevaras och porten med sina rundbågsmotiv bör repareras och återställas eller ersättas med en kopia.

Det lilla kringbyggda gårdsutrymmet var tidigare en "ekonomigård" till badet med entréer till vaktmästarens bostad, ångpannerummet m m. I dag är den delvis bebyggd och fungerar som en provisorisk verkstad.

Gården bör i första hand återställas med sin tidigare form. En mindre utbyggnad kan eventuellt göras.

Tak och skorstenar

Taket är idag en kombination av olika delar från tre utbyggnadsperioder. De ursprungliga byggnadernas tak är bevarade på de båda mittpartierna och längs Haga Östergata. Mellandelens tak från 1905 är helt bevarat liksom solaltanen och skorstenen från samma tid. Sidopartierna mot Södra Allégatan har tak från 1930-talet.

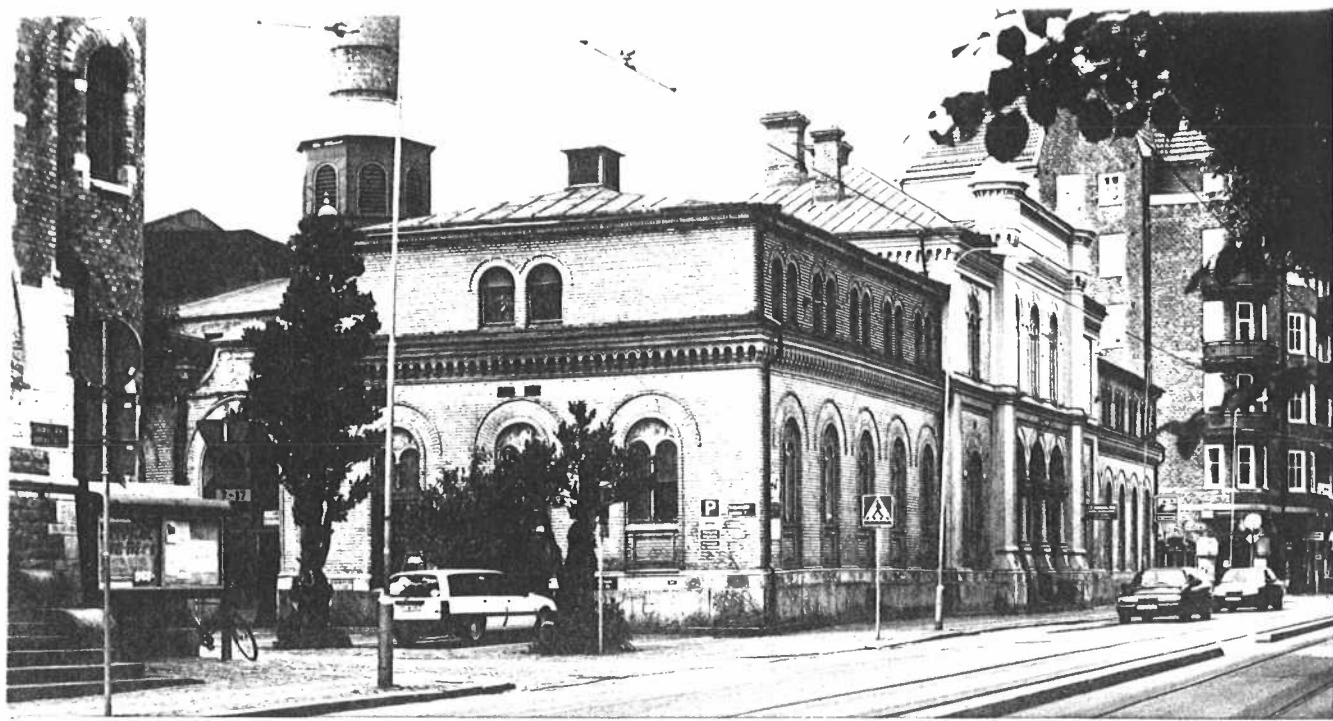
De befintliga takfallen och solaltanen bibehålls. Mindre ändringar kan eventuellt accepteras.

I de ursprungliga taken från 1870-talet fanns enstaka små takfönster. Liknande nya små fönster som diskret sätts in i takfallet kan accepteras i lägen där de inte stör helhetsintrycket.

Mellandelens tak har flera större takfönster för belysning av de inre delarna, bl a i simhallen, romerska badet och över huvudentréns inre del. Denna typ av dagsljusbelysning är väsentlig för upplevelsen av interiören och bör därför behållas.

Den höga skorstenen visar att badet haft egen energiförsörjning i relativt stor skala och är därför intressant från teknikhistorisk synpunkt. Den är också omsorgsfullt utformad med ett mönstermurat krön och en plåtinklädd bas som har rundbågiga ventilationsgaller. Skorstenen är en viktig del av byggnadskomplexet och ett värdefullt inslag i stadsbilden. Den bör därför bevaras och om möjligt ges en ny funktion.

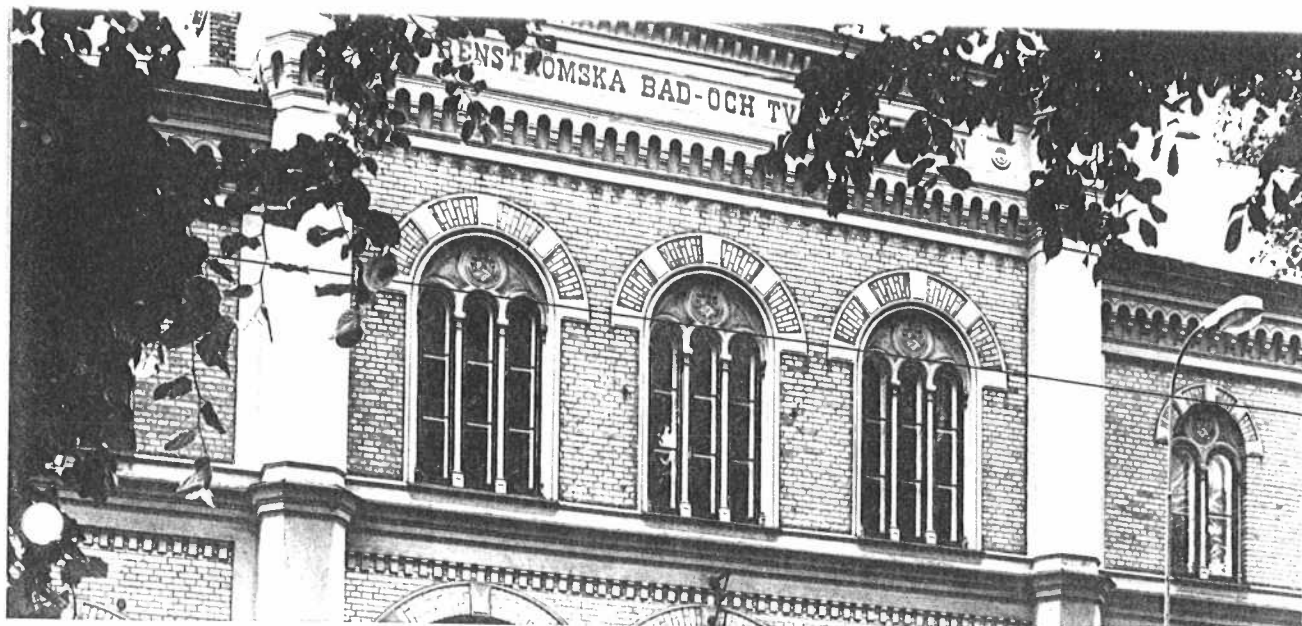
Även de mindre skorstenarna av tegel och plåt har betydelse för helheten och bör behållas.

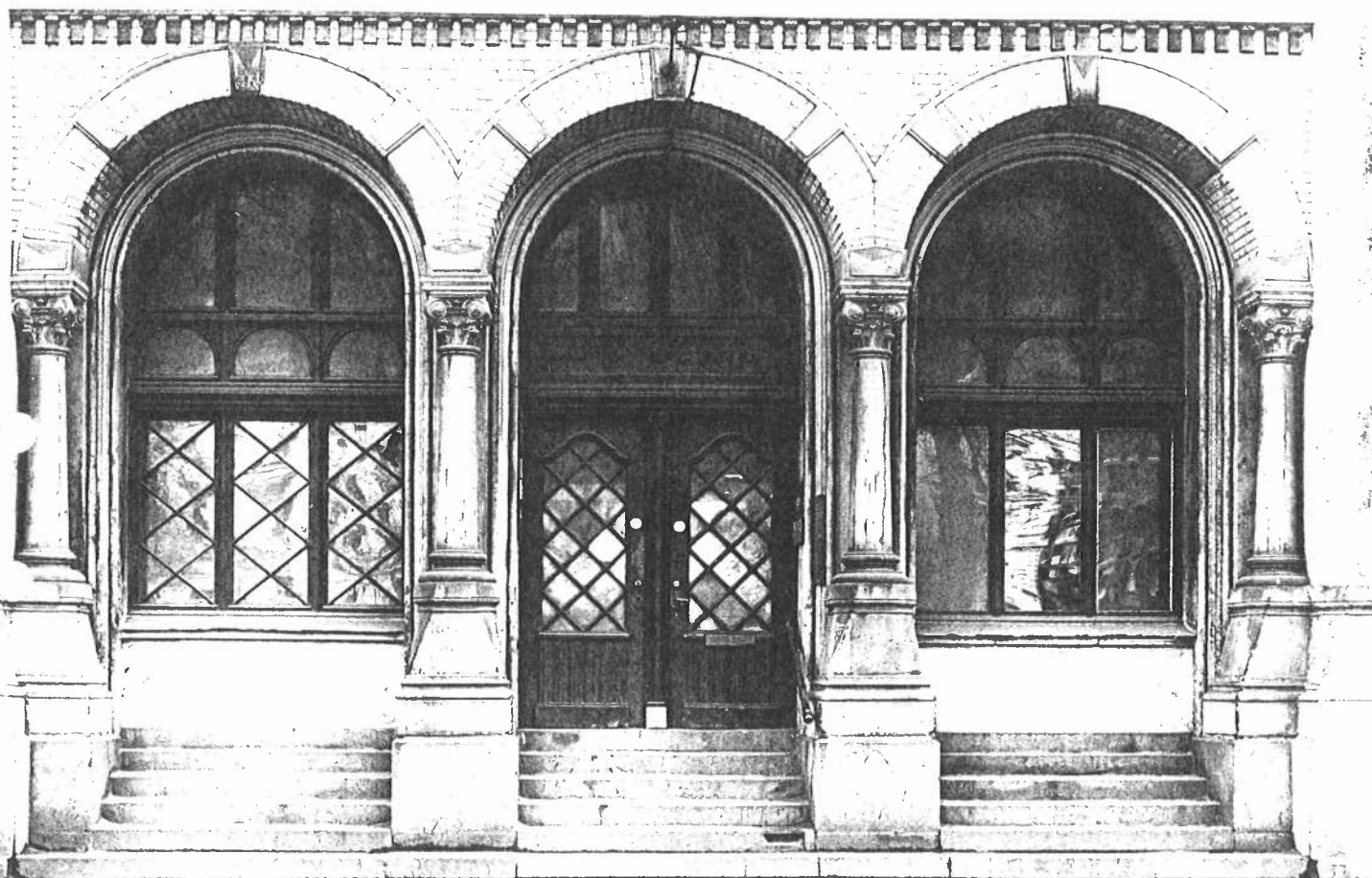
Fasad mot Södra Allégatan - Kaponjörgatan. Observera den påbyggda delen från 1931. Foto 1990.

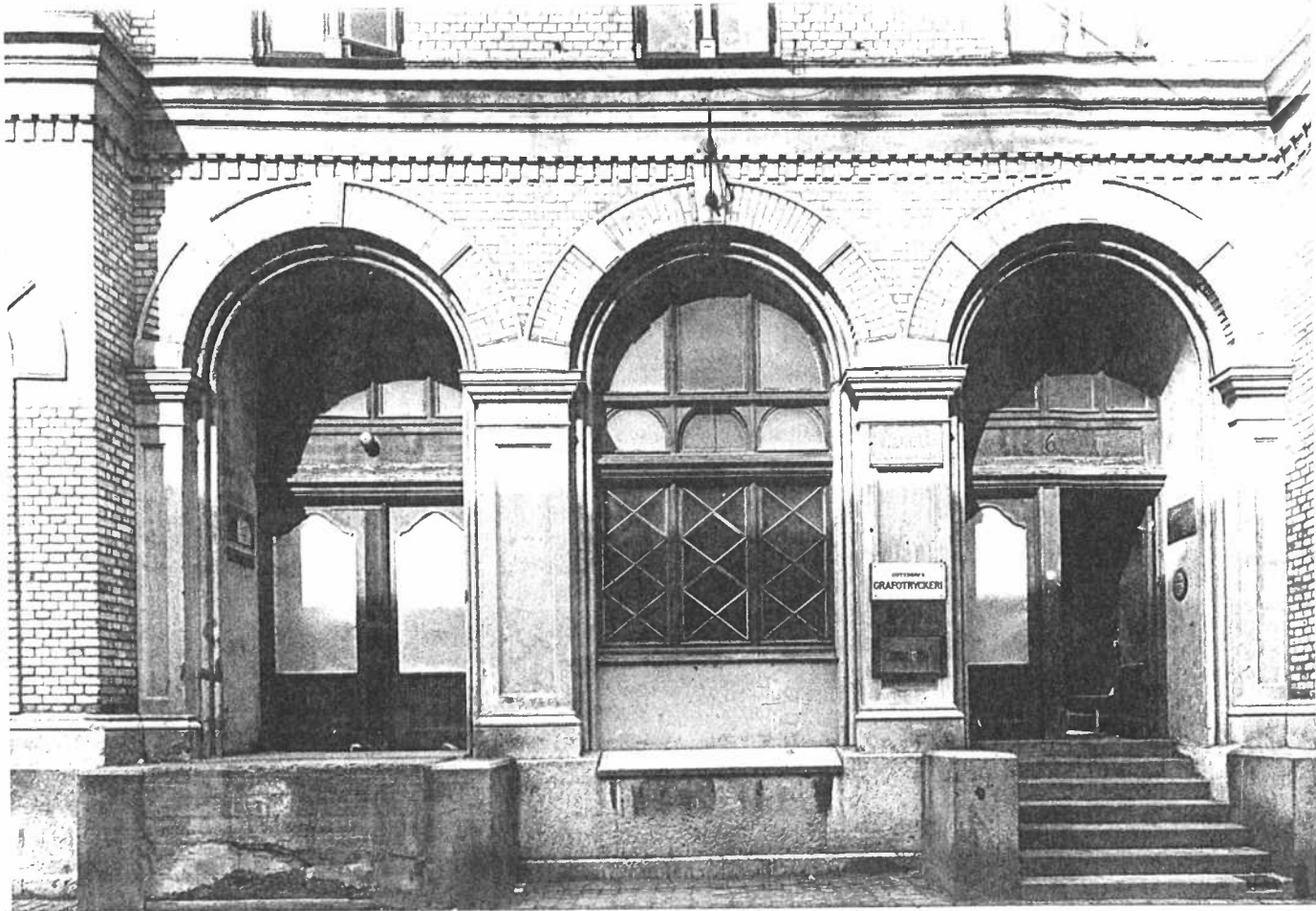
Fasad mot Haga Östergata - Västra Skansgatan. Rester av planterad förgårdsmark längs Västra Skansgatan. Foto 1970.

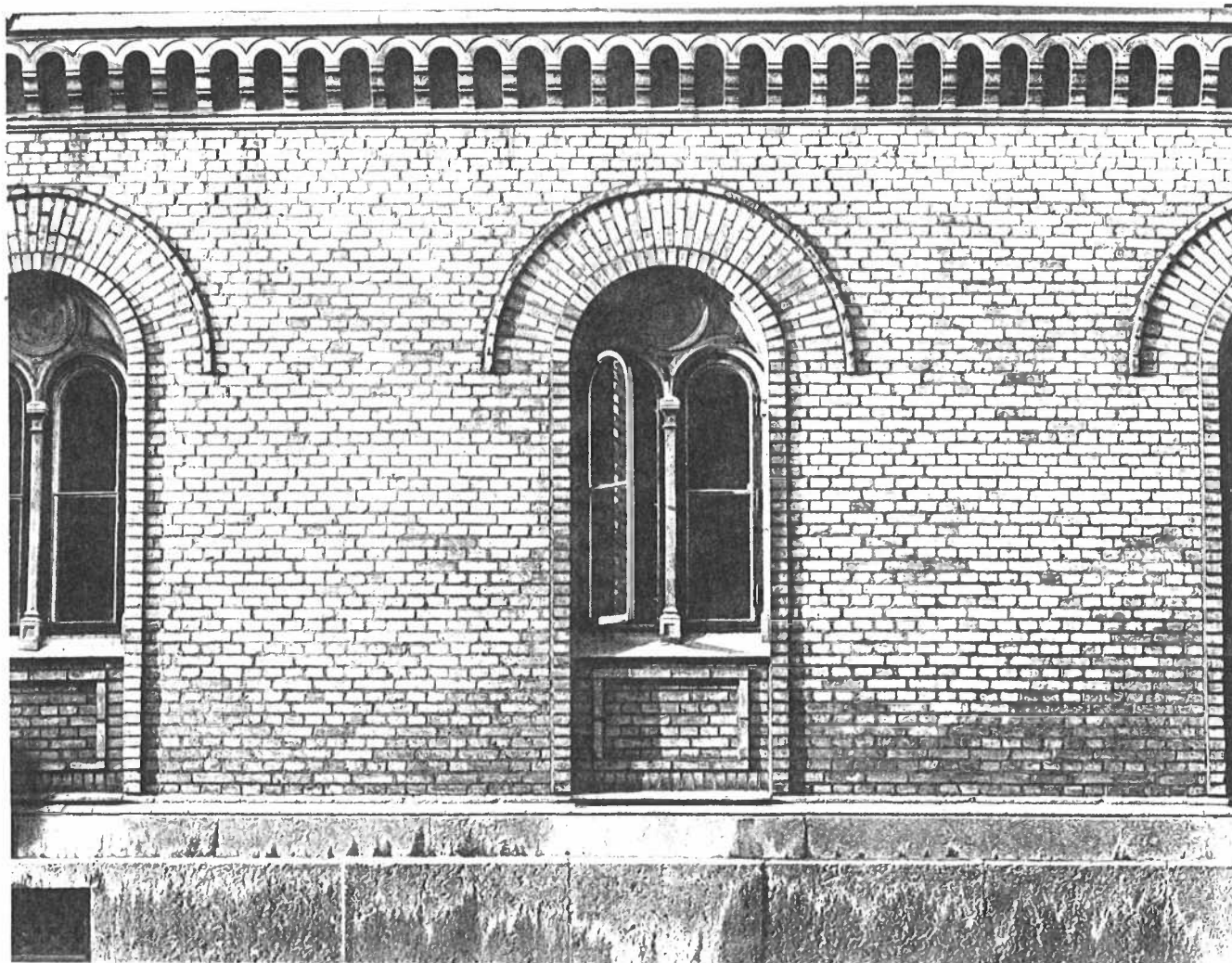
Mittparitet mot Södra Allégatan. Observera de dekorativa detaljerna, bl a stadens vapen i medaljongerna. Foto 1990.

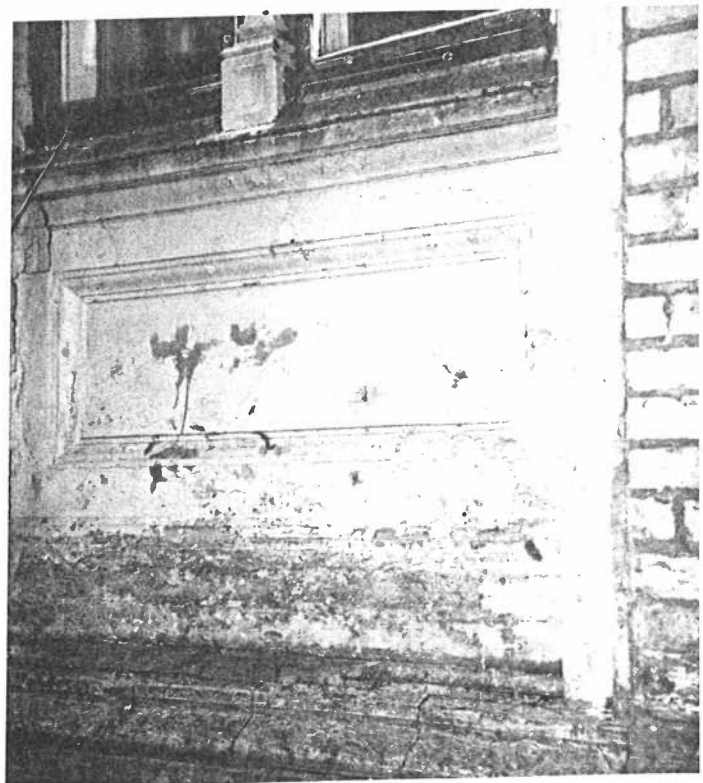
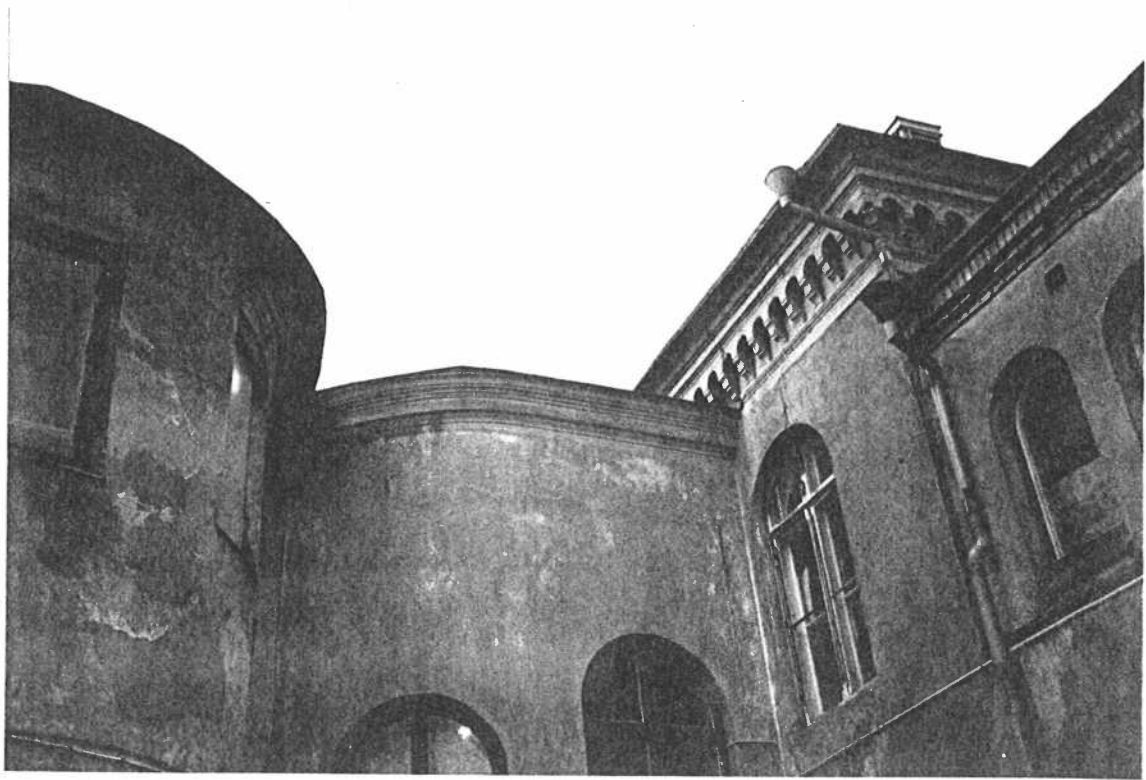
Entrén mot Södra Allégatan. F d första klassentrén med en dubbeldörr och fönster från cirka 1920. Fasaddetaljer från 1876. Foto 1972.

Entrén mot Haga Östergata. F d andra klassentrén med två dubbeldörrar och fönster från cirka 1920. Fasaddetaljer från 1876. Foto 1972.

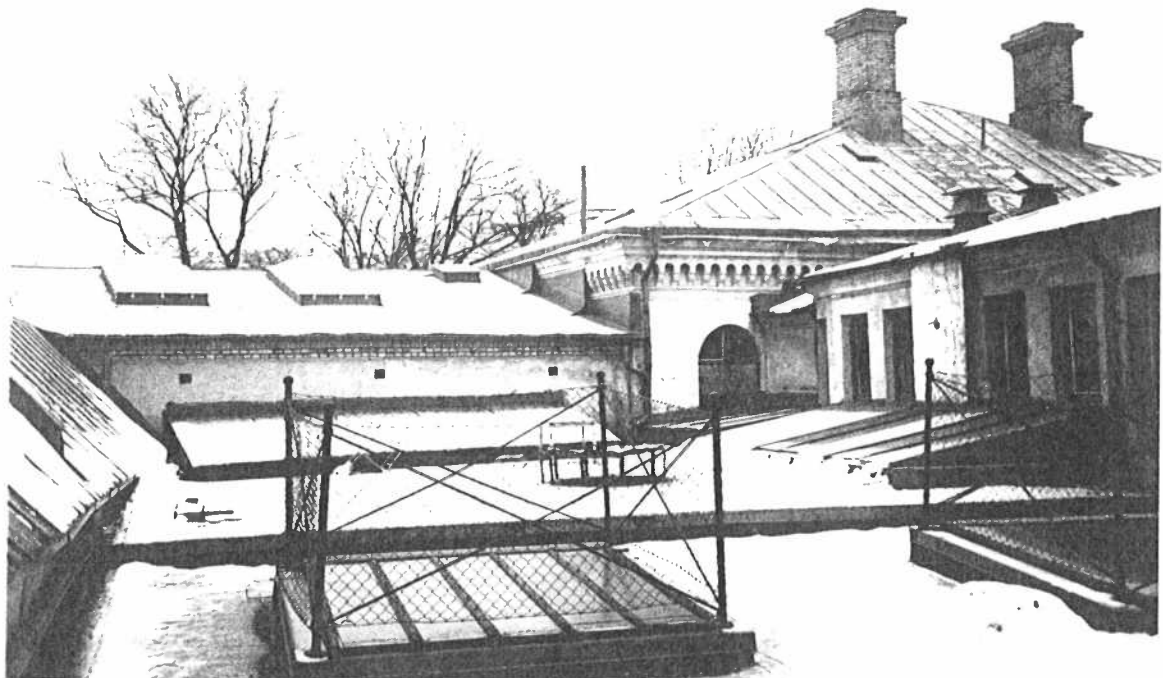
Fasaddetalj som visar den profilerade kalkstenssockeln, fönster med ursprungliga bågar och post i form av kolonn, dekorativ tegelmurning från 1926 och ursprunglig taklist med rundbågemotiv. Foto 1972.

Gårdsinteriör. Till höger tegelfasad från 1876 och ursprungligt fönster med putsparti under. Längre in putsade rundade fasader som tillhör mellandelen från 1905. Foto 1982

*Solaltanen med ingång till f d herrar, andra klass. Observera vyn mot Skansen Kronan.
Foto 1993*

*Solaltanen sedd från söder.
Foto 1993*

Interiören

Entrén mot Södra Allégatan

Stora entréhallen till första klass har i huvudsak kvar sin ursprungliga rumsform och passagerna in till f d karbadsavdelningarna har samma läge som på 1870-talet. Den höga väggpanelen och andra inredningsdetaljer är från ca 1920.

Den befintliga enhetliga interiören behålls i första hand. Ursprunglig färg på putsvägg (grönt/gult) och på panel (brun lasyr) återställs.

Om en ändring blir aktuell kan en rekonstruktion av hallens tidigare utseende diskuteras. (Foto från 1901 finns och färgdokumentationen visar bl a att hallen haft rödbruna väggar med dekorativa band i brunt och guld.)

Entrén mot Haga Östergata

Entrén mot Haga Östergata består idag av två delar men indelningen är inte den ursprungliga. Tidigare fanns separata ingångar till dam- och herrbad och ett biljettkontor mellan de två små entréhallarna. Läget för ingångarna till f d karbadsavdelningarna är det ursprungliga och taklisten tillhör troligen 1870-talets inredning. Entrédörrarna och de inre hallarnas interiörer är däremot från 1905.

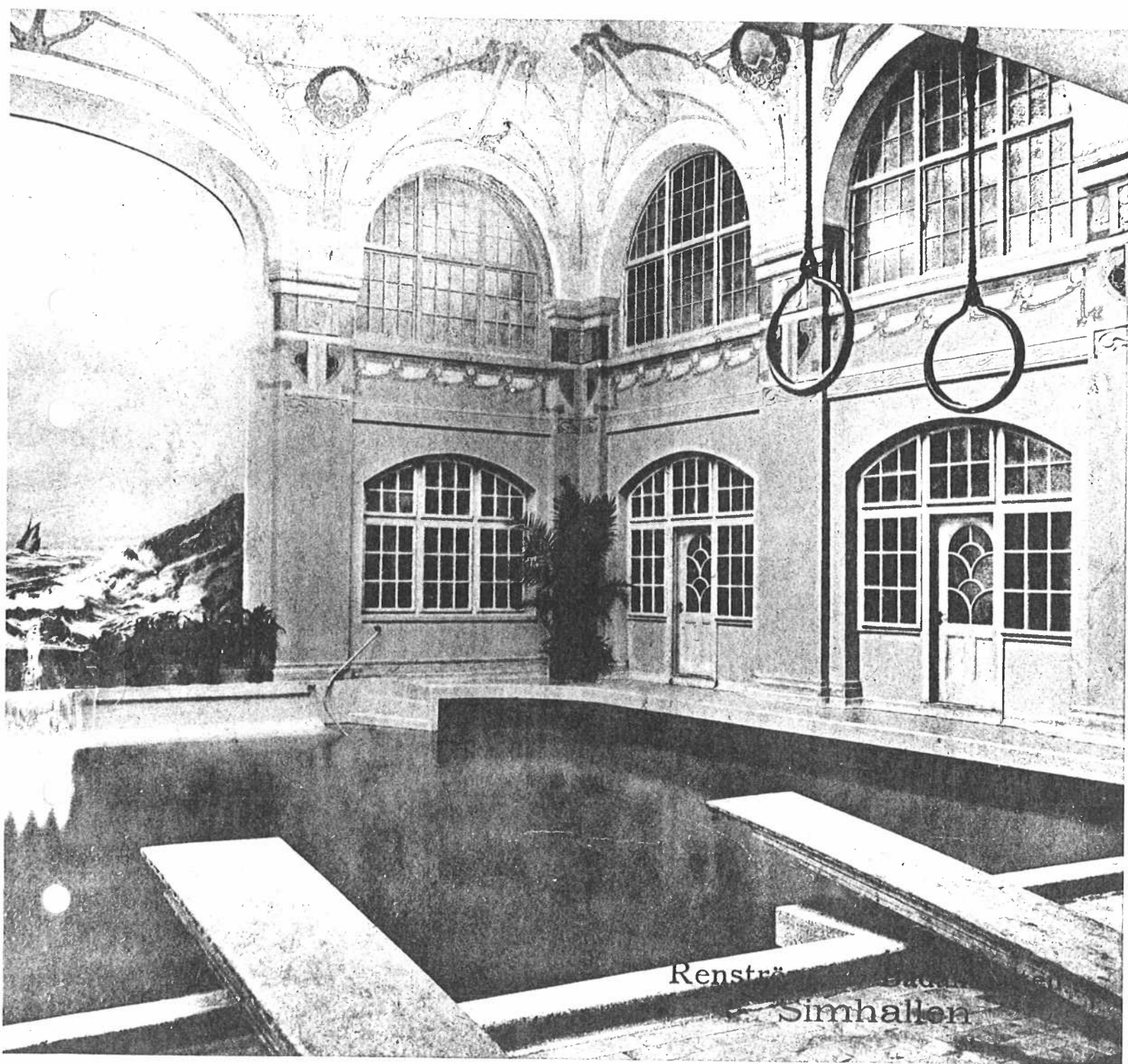
Entrén omfattar således intressanta delar från olika perioder. Från antikvarisk synpunkt är det ett önskemål att de separata f d dam- och herrentréerna återskapas i någon form.

Inre hallarna med trapporna upp till andra våningen behålls och fönstren mot simhallen återställs.

Tidigare färgsättning med bl a gröna väggar och blå dekorband återskapas om möjligt.

Simhallen med anslutande tvagningsrum m m

Simhallen är anläggningens mest intressanta rum. Vid ombyggnaden 1905 byggdes denna som en centralpunkt i badet. Den fick en rik utsmyckning med tak- och väggmålningar m m. Hallen omgavs också av stora fönsterpartier som skapade nära kontakt med omgivande rum.

Simhallen 1915 med Andréesens väggmålning samt tak- och väggdekor. Simhallen som är centrum i hela anläggningen återställs till detta ursprungliga utseende.

Redan 1919 ändrades simhallens karaktär då en balkong eller läktare byggdes längs tre av sidorna. Senare har dekoren i taket täckts över, fönsterpartierna har skadats, ett väggparti mot öster har tagits bort och den välvda delen mellan tak, väggar och fönsterpartier har rivits. Den stora väggmålning mot söder, delar av väggdekoren och fönsterpartierna är däremot kvar.

Från antikvarisk synpunkt är det mycket angeläget att simhallen i sin helhet återställs till ursprungligt skick med simbassäng, välvda anslutningar, väggmålningar och övrig dekor.

(Foton från 1910-talet samt bevarade rester av målningsdekor används som utgångspunkt för restaureringen.)

I anslutning till simhallen ligger två välvda kakelklädda tvagningsrum, duschbåsar m m. Dessa rum och båsar bevaras.

Vid bassängens norra sida finns en trappa som bl a utnyttjats vid simhopp från den övre trampolinen. Trapparrangemanget har en säregen skulptural form och utgör ett viktigt inslag i simhallen. Trappan bevaras.

Omklädningsrum till simhallen

De separata omklädningsrummen för badande i simhallen var en nyhet när de tillkom. De har en karaktäristisk rundad form och låg ursprungligen i två plan som bands samman med en trappa.

Rummens form behålls i huvudsak och trappan bör återställas. Anslutande skåp för "strumptork" bevaras.

Bassängrum, andra klass

Vid sidan om simhallen ligger f d andra klass bastubad med mindre bassängrum. I östra avdelningen (f d damavdelningen) är bassängrummet välbevarat med oval bassäng, fyra hörnbåsar, kakelklädda väggar m m. Damernas omklädningsrum har dessutom ett par bevarade klädbåsar och ett litet entréparti av trä. I f d herravdelningen har större förändringar gjorts.

Det är angeläget att f d dambadet behålls och återanvänds med bassängen. Om möjligt rekonstrueras delar av herrbadet till ursprungligt utseende.

Romerska badet

Romerska badet var anläggningens mest exklusiva del med elegant inredning, bl a i bassängrummet (väggmålning m m).

I dag återstår en serie rum med speciella former (bl a välvda tak), olika typer av dagsljusbelysning (takfönster m m) och kakelbeklädnad i varierande färger. Av särskilt värde är sambandet mellan bassängrummet och avklädningsrummet som skapas genom en bred välvd öppning och en trappa.

Rumsformerna, befintliga fönster samt sambandet mellan bassängrummet och avklädningsrummet behålls. Om det är möjligt bör även interiören i bassängrummet återställas och bassängen tas i bruk igen.

F d karbadsavdelningarna

I de fyra f d karbadsavdelningarna har inredningen med separata badrum längs korridorerna rivits. Det som nu finns kvar är två rader järnpelare, uppåt avslutade med ett litet kapital. Några av de ursprungliga pelarna har rivits.

Pelarsystemet bevaras och kompletteras. Eventuellt kan en del av korridorsystemet återskapas i någon av avdelningarna.

F d bostadslägenheten mot Södra Allégatan

I den stora f d bostadslägenheten mot Södra Allégatan är originalfönstren välbevarade och här finns fast inredning från både 1876 och 1905. Några mellanväggar rivits men två rum är kvar: f d salongen med öppen spis, (f d direktionens rum) och f d sängkammaren. Dessa två rum bibehålls. Eventuellt återskapas de två övriga rummen mot gatan (förmak och matsal) genom nya mellanväggar. Fast inredning bevaras.

F d hallen som idag är uppdelad återställs eventuellt och fönstren mot ljusgården behålls.

F d bostadsrum mot Haga Östergata

De mindre bostadslägenheterna i andra våningen mot Haga Östergata har i huvudsak samma planlösning som på 1870-talet. Äldre inredning är också bevarad, bl a två kakelugnar, taklister, snickerier samt innerfönster som delvis har beslag från 1870-talet. De rundbågiga fönstren ger rummen en alldeles speciell karaktär och interiören bedöms som mycket värdefull.

Rummen bör bevaras och återanvändas på ett sådant sätt att interiörens karaktär kan bibehållas.

Vinden

Träkonstruktionen bl a över mittpartierna i huvudbyggnaderna bevaras, om möjligt synlig.

Källaren

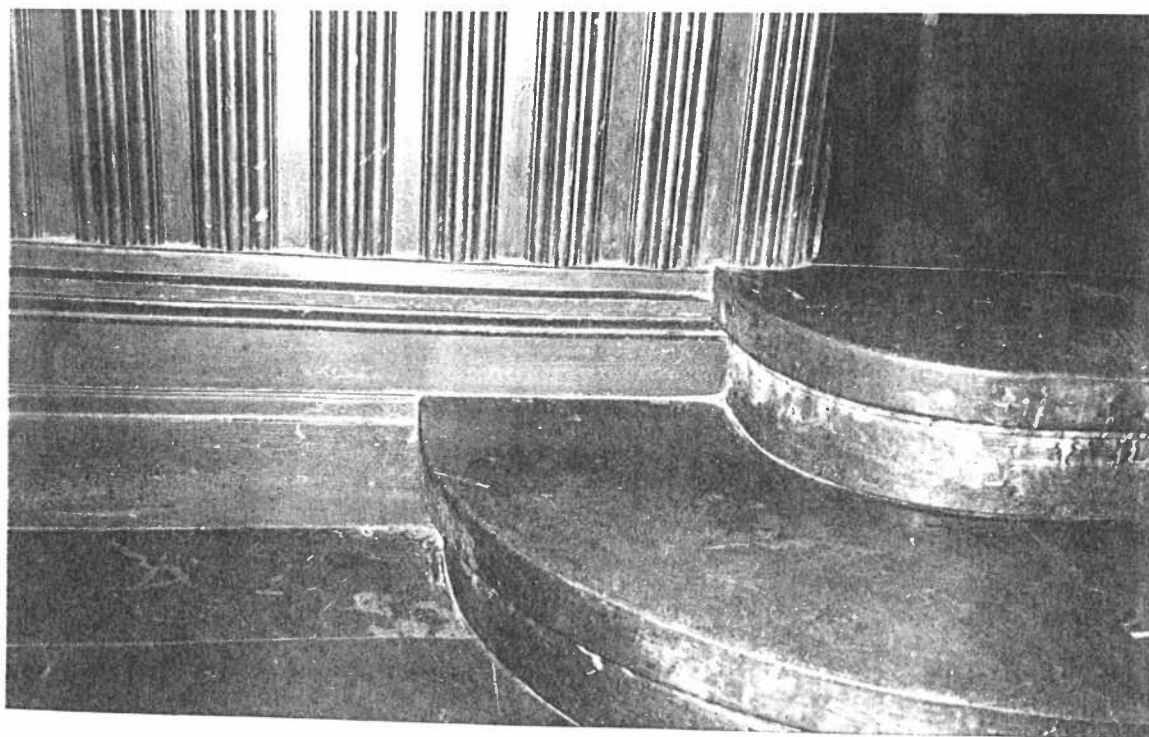
Trapporna från entrén mot Haga Östergata och delar av f d omklädningsrummen finns kvar.

Eventuellt bör f d omklädningsrummen återställas med trappor direkt upp till dam- respektive herravdelningen.

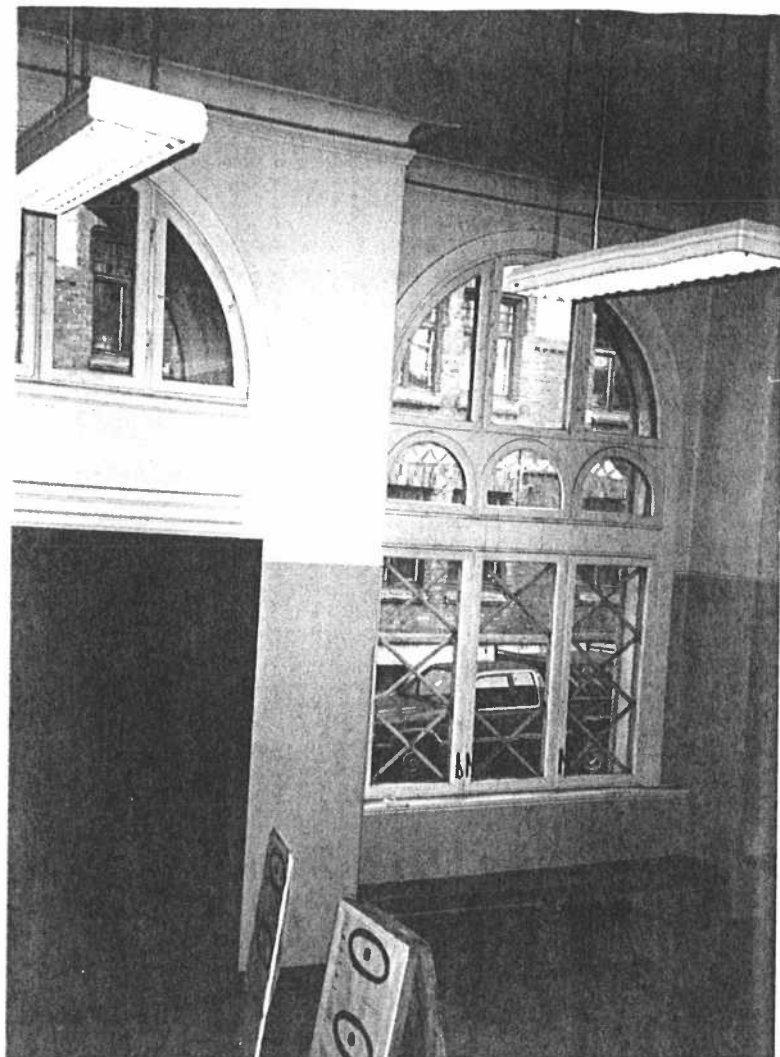
Trapporna mot entrén återställs till ursprungligt utseende.

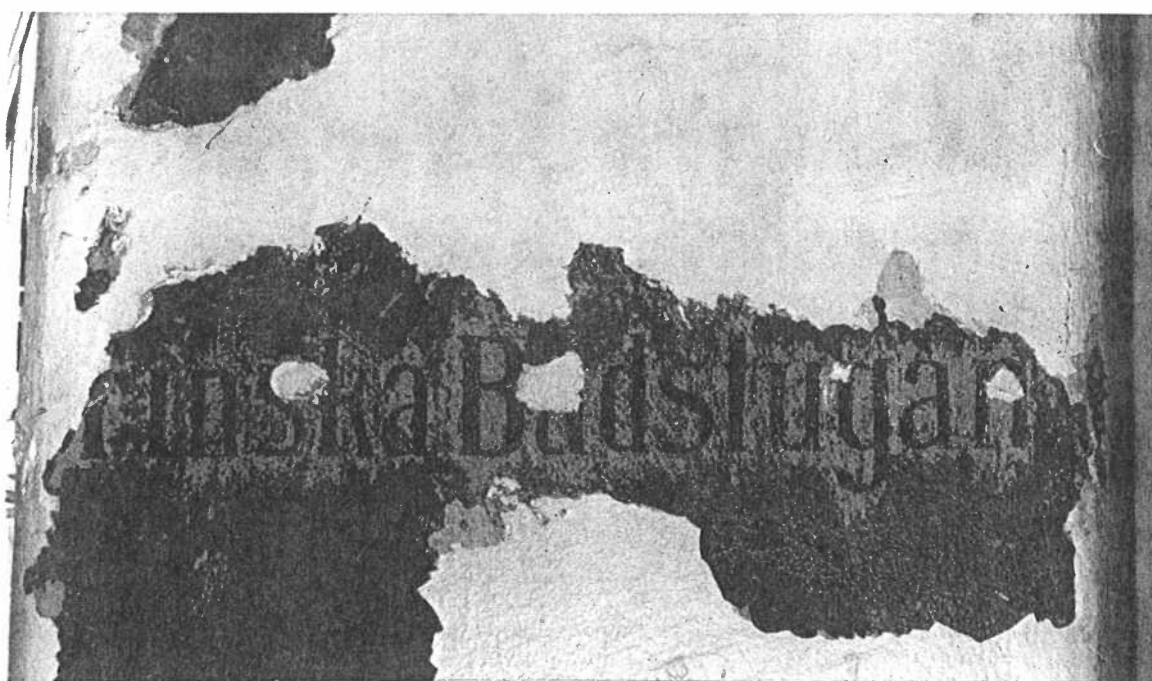
*Entréhallen, Södra Allégatan.
Foto 1993*

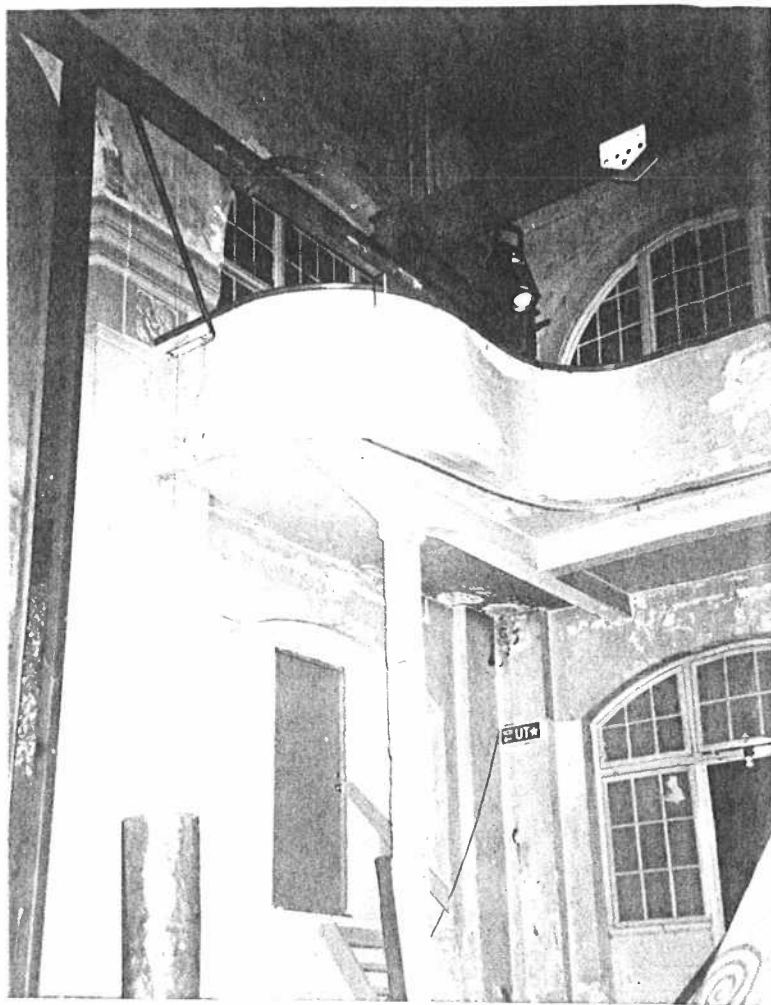
*Entréhallen, Södra Allégatan. Detalj av kalkstenstrappa
och panel.
Foto 1993*

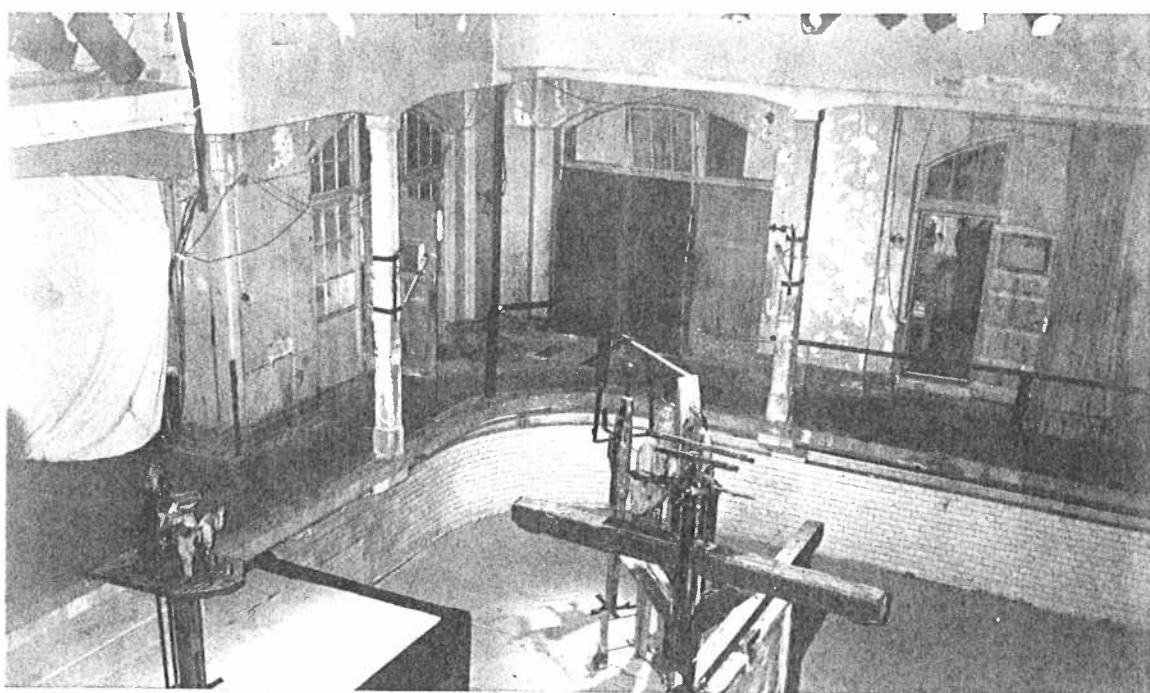
*Entréhallen, Haga Östergata. F d dambadets entré.
Foto 1993*

*Entréhallen, Haga Östergata. F d herrbadets entré, text
vid ingången till bastubadet.
Foto 1993*

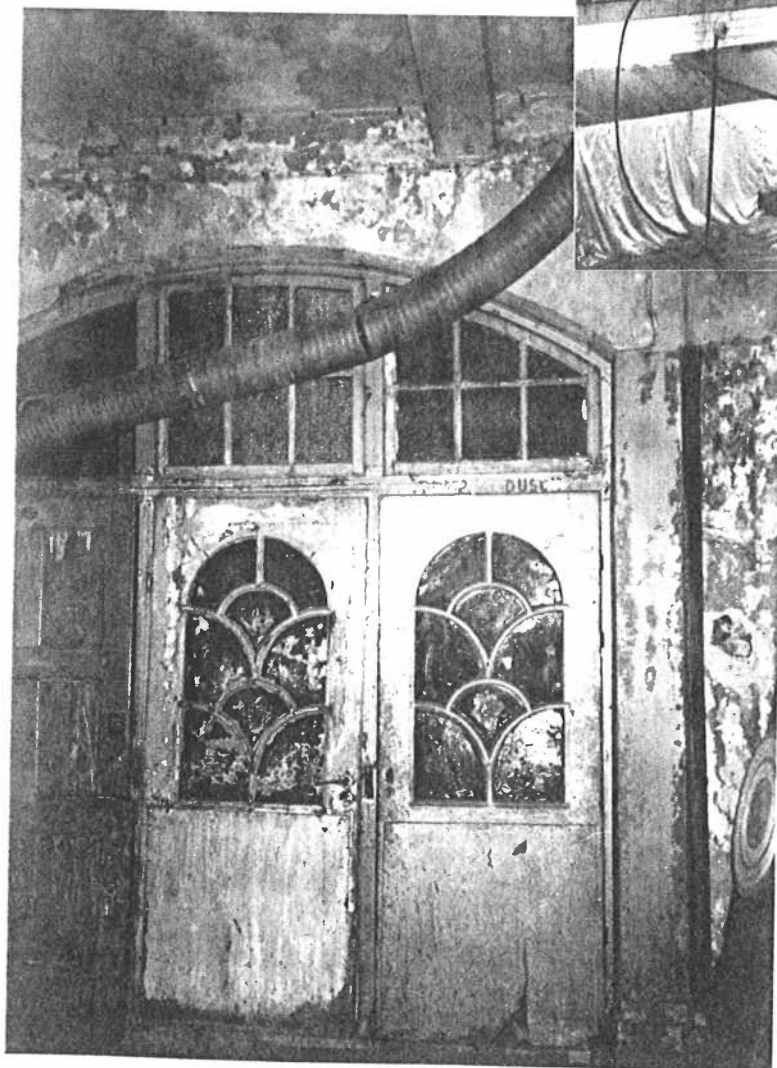
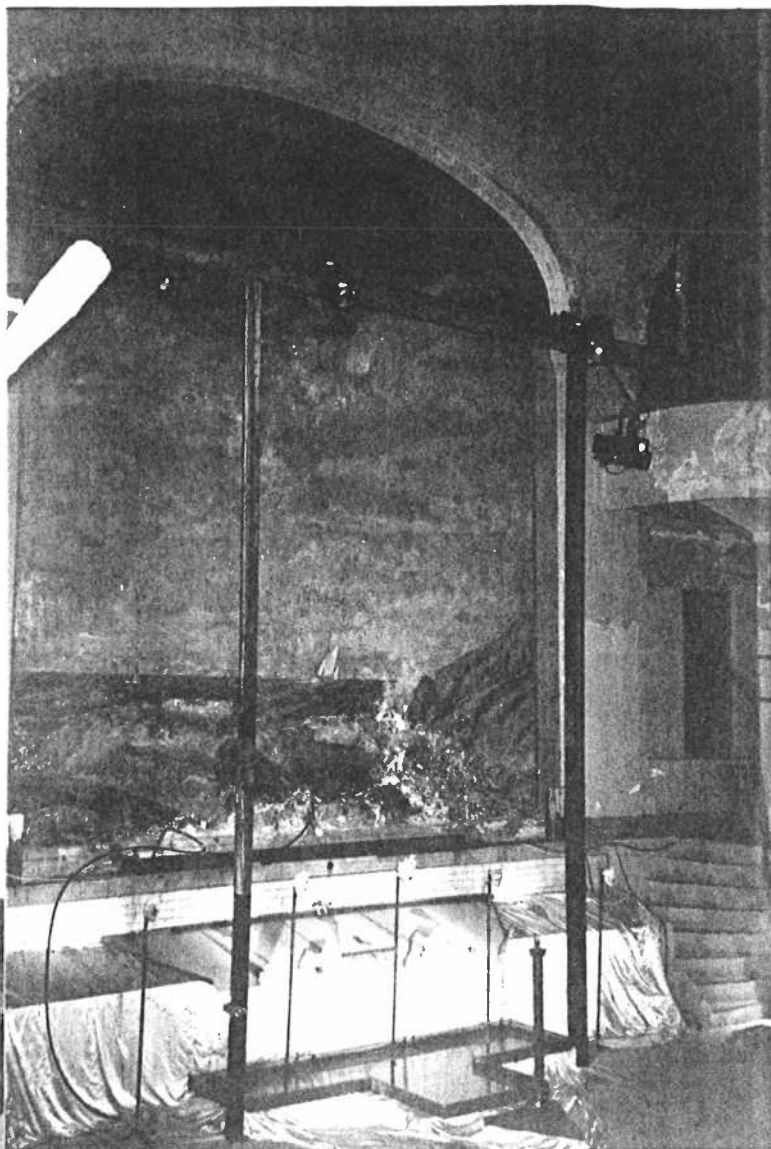

*Simhallen, sydvästra hörnet, med balkong som täcker dekor på väggen.
Foto 1993*

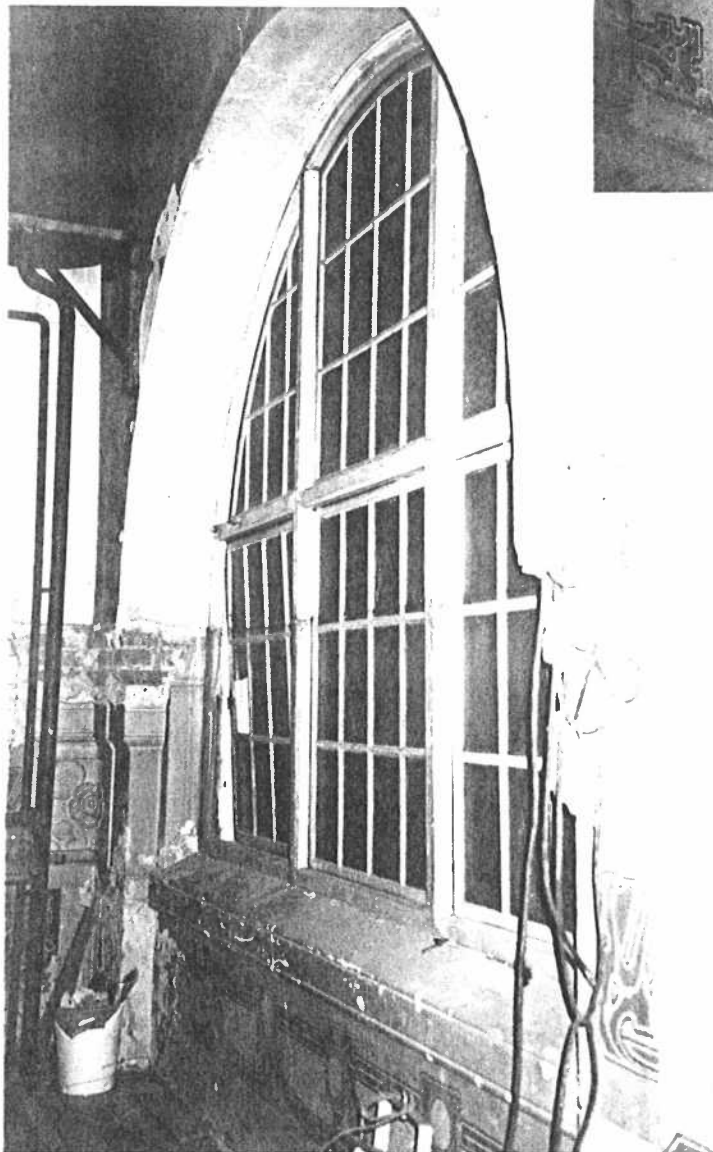
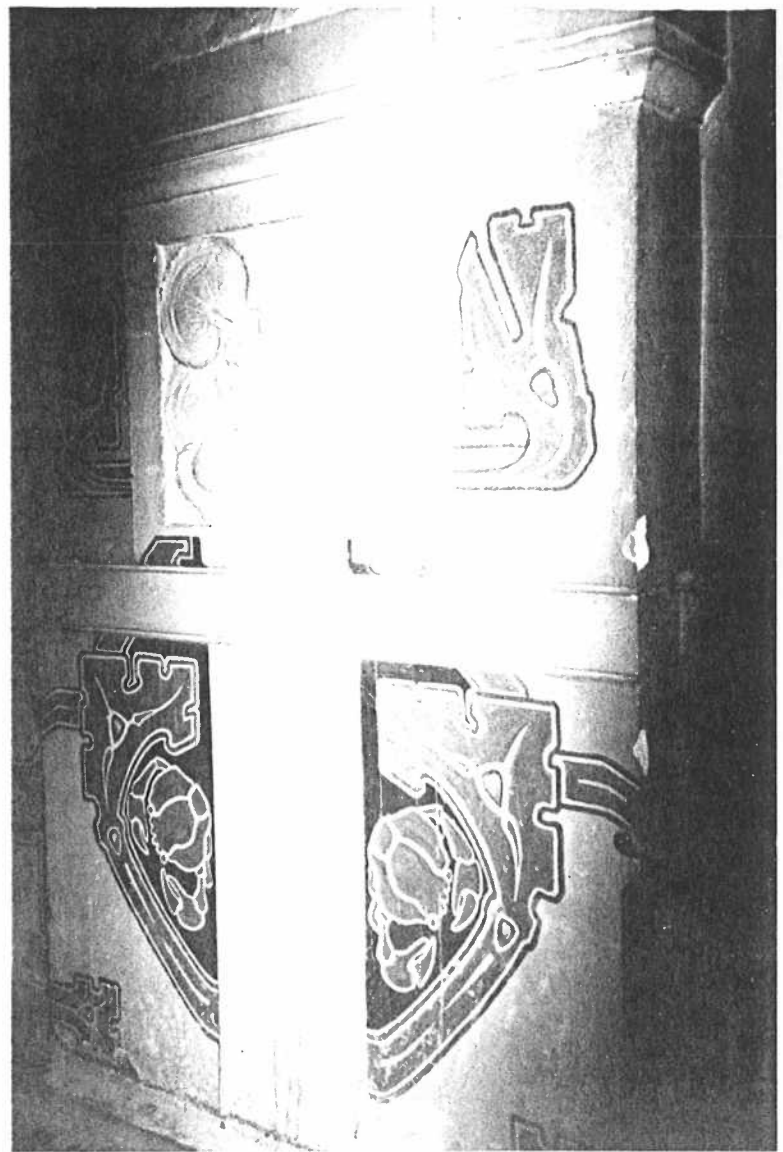
*Simhallen, nordöstra hörnet (mot damavdelningen).
Foto 1993*

*Simhallen. Stora väggmålningen.
Foto 1993*

*Simhallen. Vägparti med olika originaldörrar insatta.
Foto 1993*

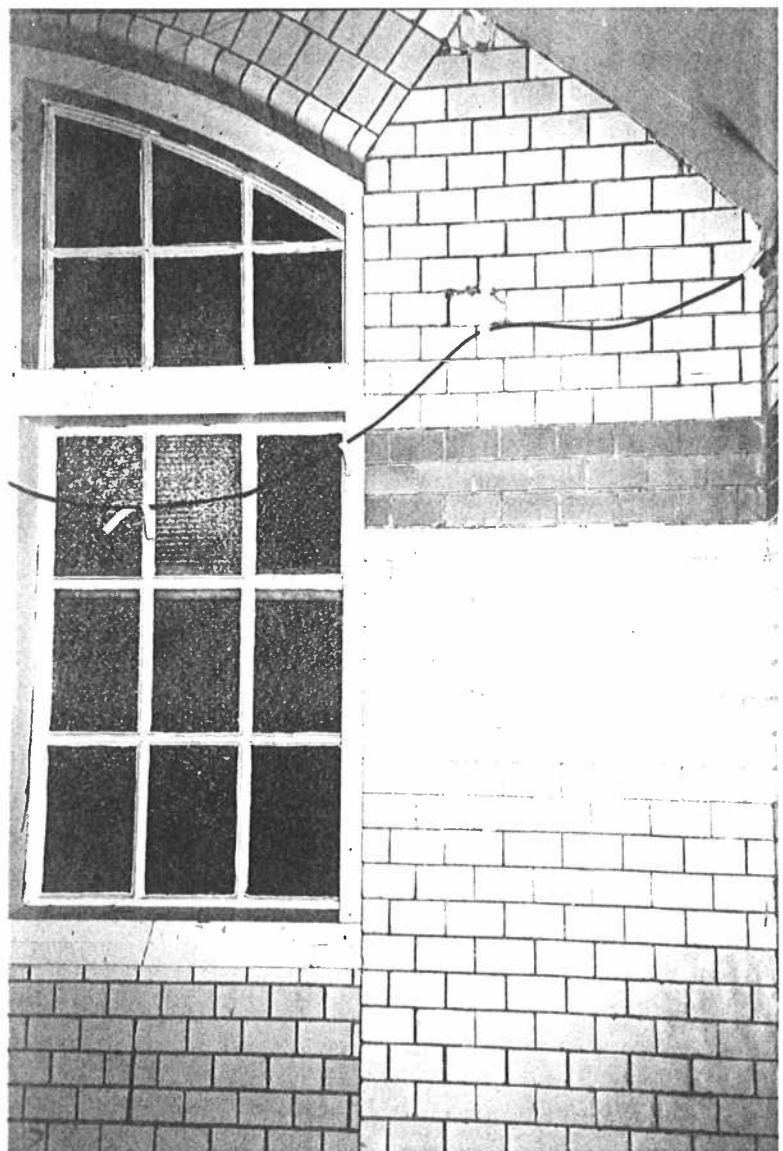
*Simhallen. Dekor på vägg vid balkong.
Foto 1993*

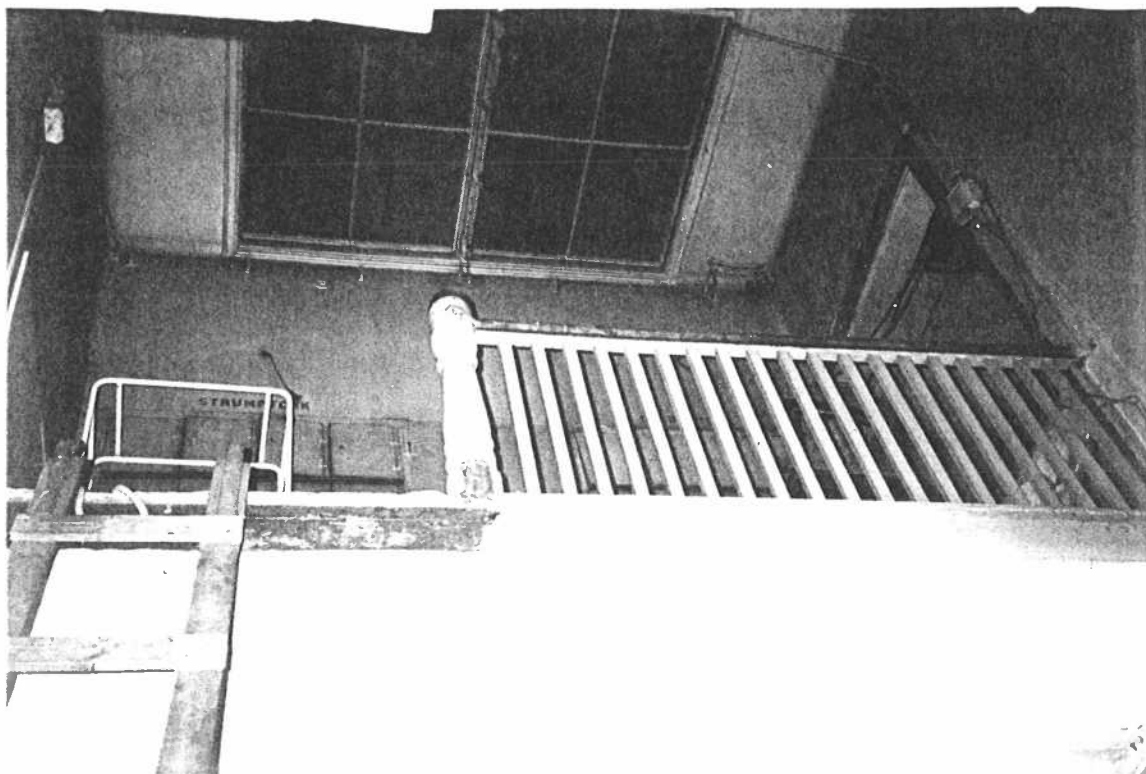

*Simhallen. Fönster på vägg vid balkong.
Foto 1993*

*F d tvagningsrum med kakelklädda väggar.
Foto 1993*

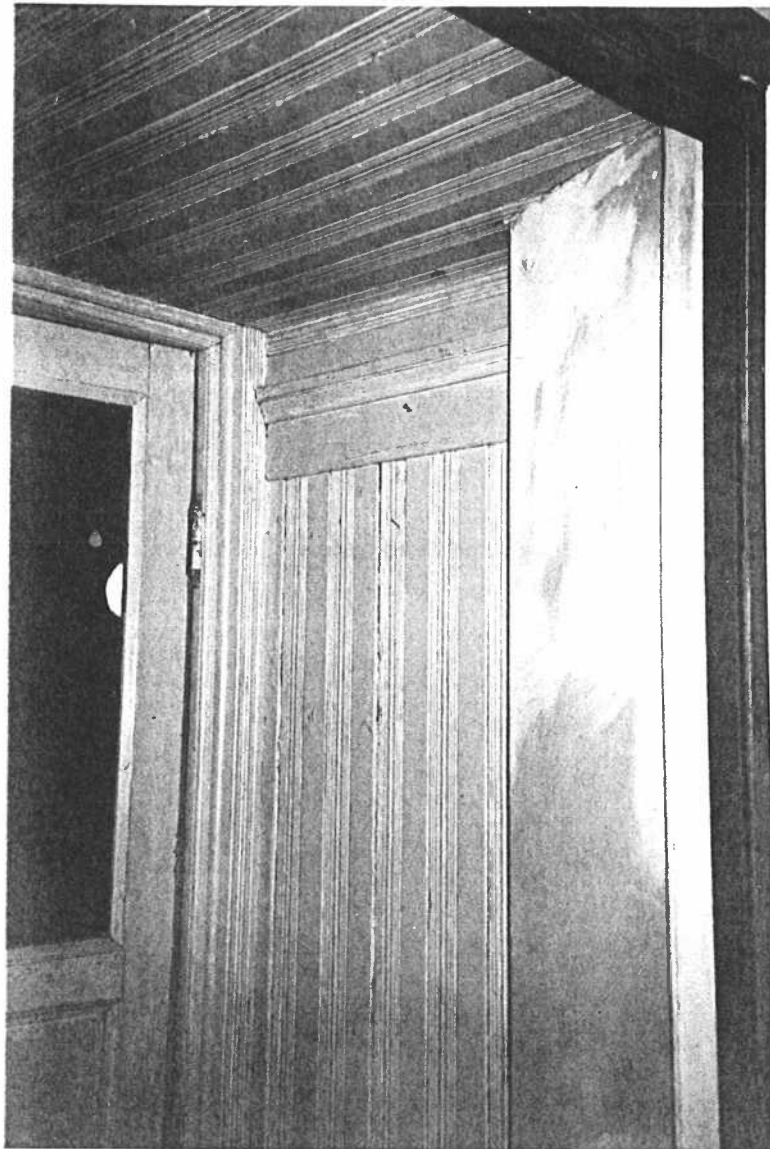

Övre delen i entrén till f d omklädningsrum. Trappa riven.
Foto 1993

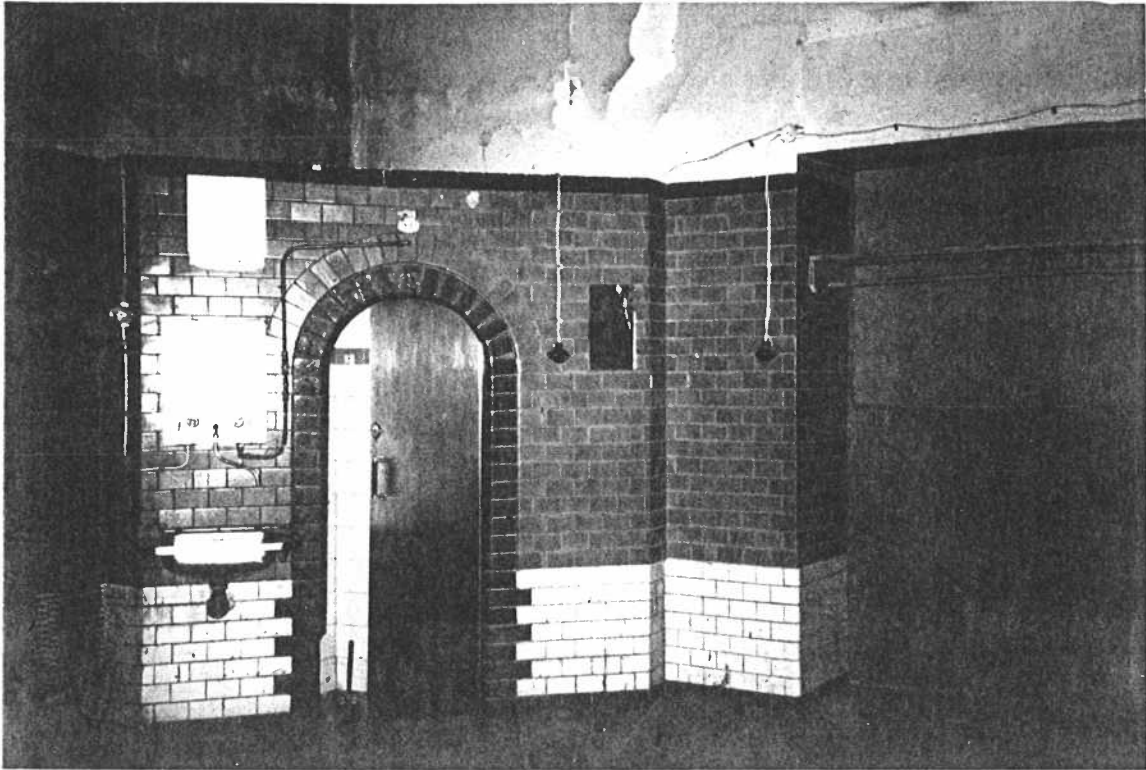
Entrén till f d omklädningsrum, originaldörrar och
"strumptork" från 1905.
Foto 1993

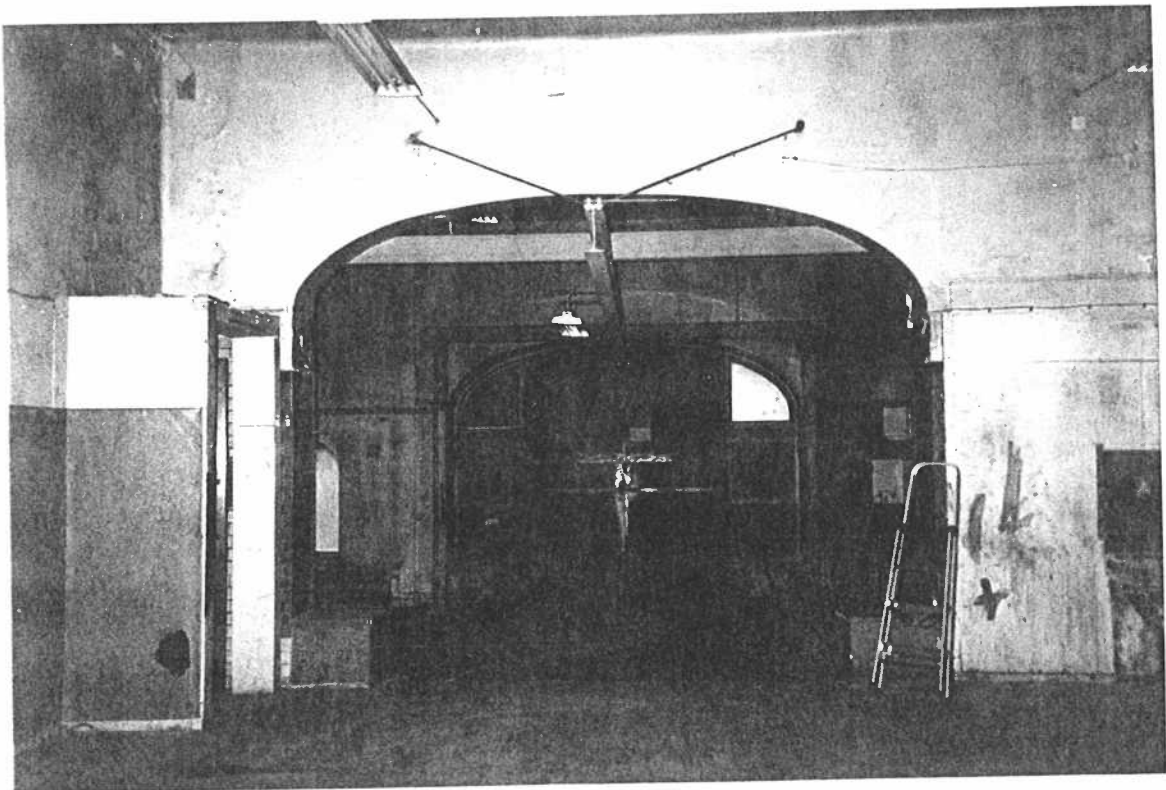
*Dambad andra klass, Panelklädd entré.
Foto 1993*

*Dambad andra klass, bassängrum.
Foto 1993*

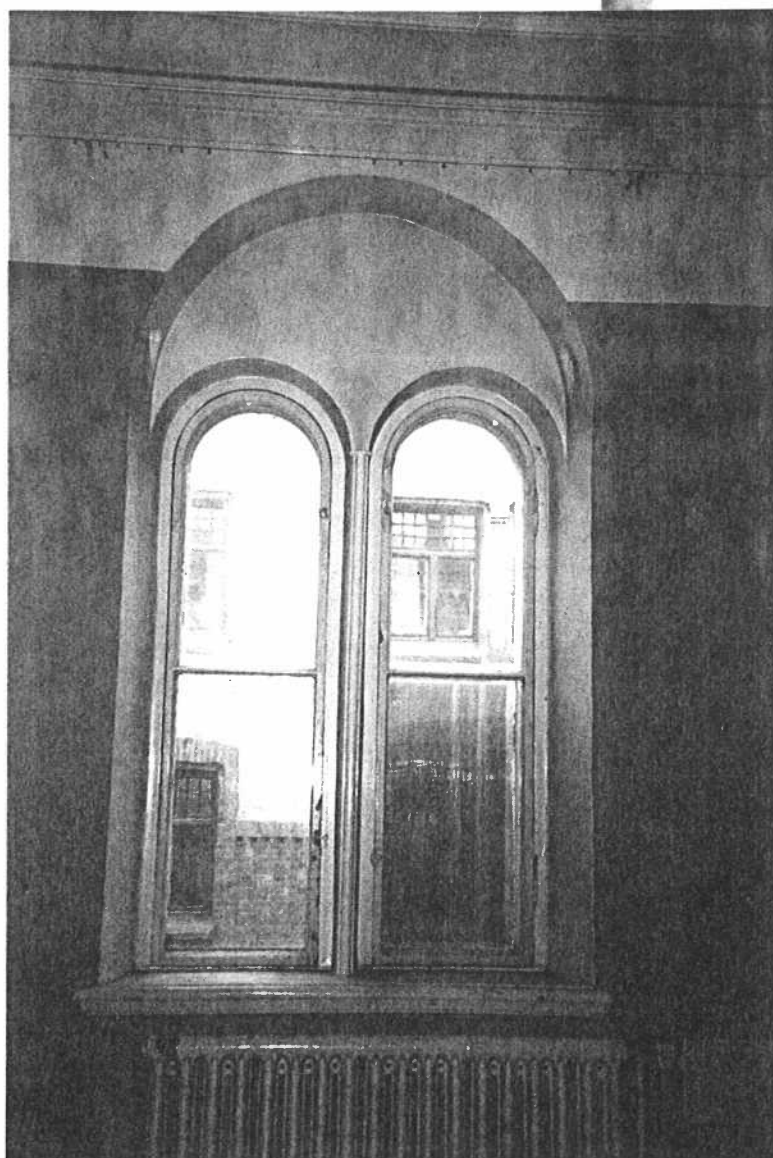
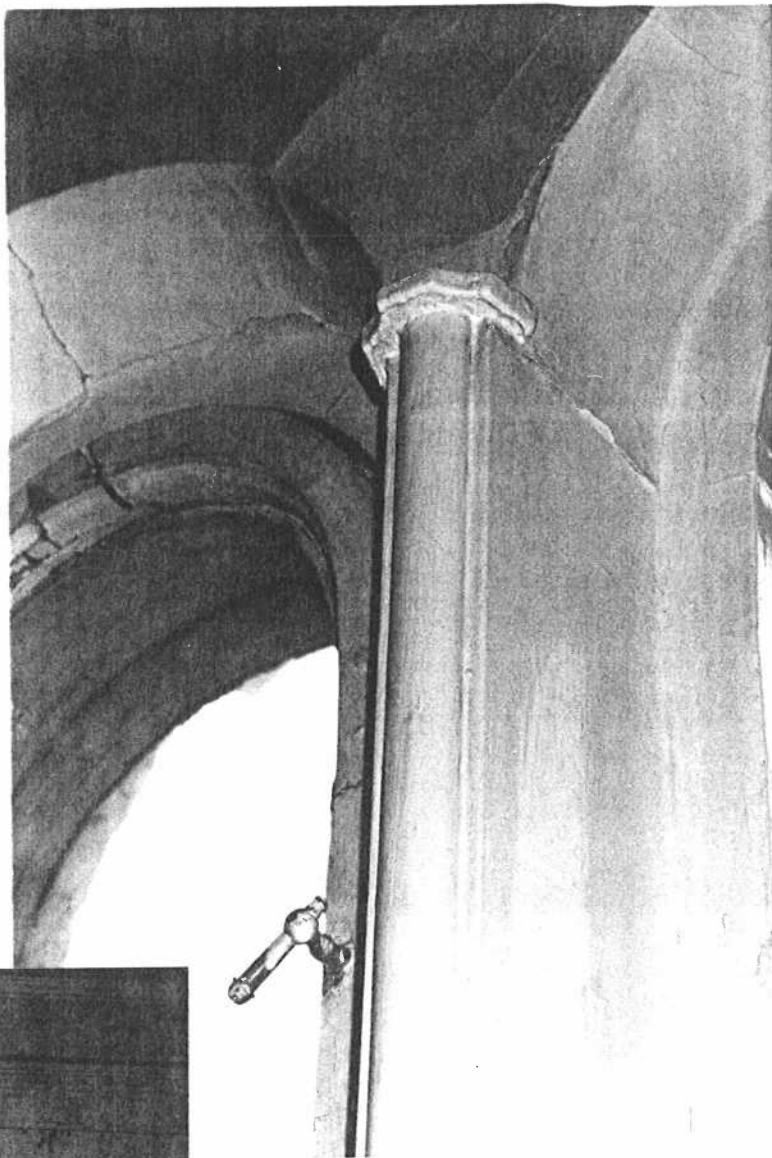

*Romerska badets bassäng-
omklädningsrum med kakelklätt hörnbås.
Foto 1993*

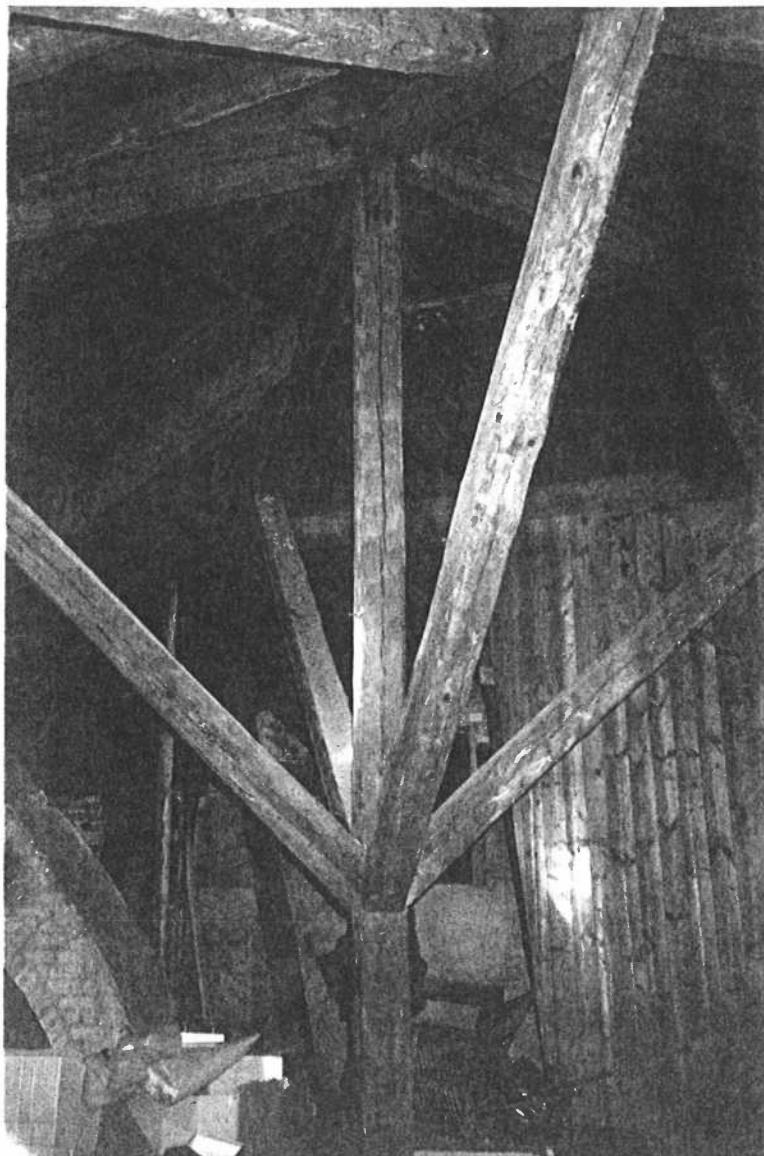
*Romerska badet. Vy från f d omklädningsrum till bassäng-
omklädningsrummet.
Foto 1993*

*Fönster i f d bostadsrum, Haga Östergata.
Foto 1993*

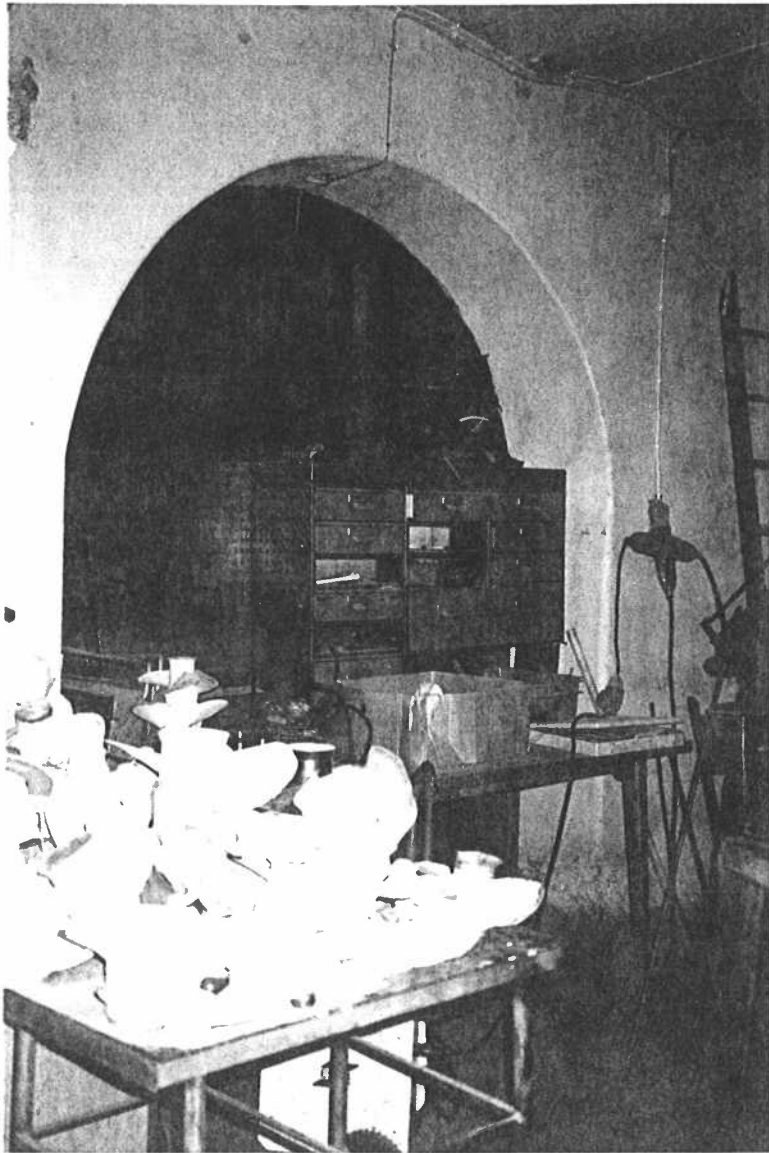

*Kapitäl till kolonn i karbadsavdelning.
Foto 1993*

*Vinden. Takkonstruktion mittpartiet mot Haga Östergata.
Foto 1993*

*Källaren, västra delen. Våld öppning vid f d omkläd-
ningsrum.
Foto 1993*

Sammanfattning - kulturhistorisk/antikvarisk bedömning

F d Renströmska badet har ett högt kulturhistoriskt värde. Det är en väsentlig del av miljön i Haga, det har arkitekturhistoriskt intresse och utgör även ett värdefullt socialhistoriskt dokument. Särskilt värdefulla delar och karaktärsdrag som bör bevaras är följande:

- Hela institutionskvarterets karaktär med planteringar på förgårdsmarken.
- Anläggningens tydliga indelning med två olika entréer för första klass och andra klass.
- De två ursprungliga byggnadernas fasader med originalfönster och dekor på huvudfasadernas mittparti.
- Mellandelens oregelbundna fasader. (Ursprungligt utseende återställs.)
- Takutformningen i stort inklusive solaltanen.
- Stora skorstenen, några mindre skorstenar och den lilla ekonomigården.
- Entréernas ursprungliga rumsindelning. (Eventuellt återställs tidigare färgsättning m m.)
- Simhallen med sin ursprungliga volym samt stora fönsterpartier och dekormålning. (Delvis rekonstruktion.)
- Tvagningsrum, duschbås och trappa i anslutning till simhallen samt omklädningsrum. (Trappor i omklädningsrummen återställs delvis.)
- Dambad andra klass med bassängrum och anslutande omklädningsrum.
- Romerska badets rumssamband och rumsvolymer.
- F d bostadsrummen mot Södra Allégatan och Haga Östergata.
- Pelarsystemen i f d karbadsavdelningarna.
- Vinden över mittpartierna.
- F d omklädningsrum i källare.